

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ІМ. І. КРИП'ЯКЕВИЧА

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

ЗАБОЛОТНЮК ІГОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 355.45(477:73)«2014/2021»:327(73+477)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНА ДОПОМОГА США УКРАЇНІ У РОКИ
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (2014–2024)**

Спеціальність – В9 «Історія та археологія»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ І.О. Заболотнюк

Науковий керівник:
Голик Роман Йосипович,
доктор історичних наук

Львів – 2025

АНОТАЦІЯ

Заболотнюк І.О. Військово-технічна допомога США Україні у роки російсько-української війни (2014–2024). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності В9 Історія та археологія. – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Львів, 2025.

Комплексно розглянуто особливості військової підтримки США України в умовах російської збройної агресії та геополітичних викликів початку ХХІ століття.

Актуальність дисертаційної роботи полягає в тому, що після початку російської збройної агресії проти України (лютий 2014 р.) та подальшої трансформації системи міжнародної безпеки, США стали одним із провідних донорів у сфері військово-технічної підтримки України. Допомога охоплювала широкий спектр летального та нелетального обладнання і стала критично важливою для підтримання обороноздатності України, її стійкості та здатності до контрнаступальних дій. Зважаючи на безпрецедентні масштаби допомоги після початку повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року, постає потреба у науковій систематизації її параметрів, вивченні як матеріально-технічного, так і політико-дипломатичного виміру цієї допомоги.

Відзначено, що українсько-американські відносини у 1990-х роках формувалися в умовах становлення нової системи міжнародних відносин після розпаду СРСР. США одними з перших визнали незалежність України, що засвідчило стратегічну зацікавленість офіційного Вашингтона у стабільності східноєвропейського простору. Центральним питанням у 1990-х рр. у двосторонніх відносинах стало ядерне роззброєння України, яке розглядалося як ключовий тест її надійності як міжнародного партнера. Водночас підписання Будапештського меморандуму 1994 р. за участю США стало важливим елементом гарантій безпеки України, хоча їхній практичний зміст залишався

політично декларативним. Американська політика була спрямована на підтримку демократичних реформ, ринкової економіки та становлення правової держави. Підписання у 1996 р. Хартії про партнерство, дружбу і співробітництво закріпило стратегічний характер українсько-американських відносин. США активно сприяли залученню України до міжнародних організацій і безпекових структур, зокрема до програми НАТО «Партнерство заради миру». Важливим аспектом стало налагодження оборонного діалогу та початок військово-технічної співпраці, оскільки американська дипломатія розглядала Україну як потенційний бар'єр для російського реваншизму.

Констатовано, що українсько-американські відносини у 2004–2014 рр. проходили складну еволюцію: від оптимістичного періоду після Помаранчевої революції до глибокої трансформації в умовах російської агресії. США активно підтримали демократичні зміни 2004 р., розглядаючи Україну як ключовий елемент демократизації пострадянського простору. Перемога Віктора Ющенка відкрила нові можливості для зближення з НАТО та ЄС, що відповідало стратегічним інтересам Вашингтона. У цей період активізувалася співпраця у сфері енергетичної безпеки, оборони та реформування державного управління. Проте внутрішньополітичні конфлікти, розкол у «помаранчому таборі» поступово зменшили довіру США до українського керівництва. Після 2010 р., із приходом на посаду Президента України Віктора Януковича, двосторонній діалог набув більш прагматичного характеру. Вашингтон зберігав інтерес до стабільності України, але висловлював занепокоєння згортанням демократії та переслідуванням опозиції. Підписання Харківських угод (2010 р.) та зближення України з державною-агресором послабили інтенсивність контактів між Україною та США. Водночас американська сторона продовжувала підтримувати розвиток громадянського суспільства, зокрема через спеціальні програми. Ключовим етапом українсько-американських відносин на цьому етапі стала відмова Віктора Януковича від підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (2013 р.), що викликало критику керівництва США. Під

час Революції Гідності США зайняли чітку позицію на підтримку демократичних прагнень українського народу, а американська дипломатія виступила посередником у врегулюванні конфлікту та закликала владу утриматися від насильства.

Зазначено, що українсько-американські відносини в період Антитерористичної операції (АТО) (2014–2018) набули нового, безпекового виміру, що стало прямою реакцією на російську збройну агресію проти України. Після окупації Росією Кримського півострова, США зайняли принципову позицію щодо підтримки територіальної цілісності України та засудження дій Росії на міжнародному рівні. Вашингтон ініціював та очолив глобальну санкційну політику проти Російської Федерації, формуючи широку коаліцію західних держав. Водночас США розгорнули масштабні програми політичної, менше – військової допомоги Україні. Одним із пріоритетів стало зміцнення обороноздатності ЗСУ, які фактично створювалися заново в умовах війни. У межах програм *Foreign Military Financing* та *Ukraine Security Assistance Initiative* американська сторона постачала прилади нічного бачення, бронезилети, медичне обладнання, засоби зв'язку тощо. Особливу роль відіграла підготовка українських військових інструкторами США. Політична підтримка втілювалася у численних візитах американських високопосадовців. Водночас у питанні надання летальної зброї американська адміністрація Президента Барака Обами тривалий час дотримувалася обережності, обмежуючись «нелетальною» підтримкою. Тільки у 2017 р. було ухвалено рішення про передачу Україні протитанкових комплексів *Javelin*, що стало символом якісного переходу до реального оборонного партнерства. США також активно підтримували Україну на дипломатичному фронті – у Раді Безпеки ООН, НАТО та міжнародних економічних інституціях. Американська допомога сприяла модернізації українських Збройних Сил, підвищенню їхньої сумісності зі стандартами Альянсу.

Показано, що українсько-американські відносини в період проведення Операції об'єднаних сил (ООС) (2018–2022) набули більш системного, стратегічного характеру, зосередженого на посиленні обороноздатності України та протидії російській агресії. США залишалися провідним партнером України у сфері безпеки, надаючи багаторівневу підтримку – від військово-технічної допомоги до дипломатичного тиску на Росію. Після трансформації формату АТО в ООС у 2018 р. американська політика стала більш цілеспрямованою на реформування сектору оборони відповідно до стандартів НАТО. Активізовано співпрацю між Пентагоном і Міністерством оборони України у питаннях управління військами, логістики та стратегічного планування. Вашингтон розширив постачання оборонних засобів, включно з протитанковими системами Javelin, радіолокаційними станціями, броньованими автомобілями та медичним обладнанням. США також підтримували українські навчальні програми, що забезпечувала підготовку військовослужбовців за стандартами НАТО. На політичному рівні американська сторона послідовно підтримувала територіальну цілісність України, засуджуючи окупацію Криму та агресію на Донбасі. Сполучені Штати зберігали санкційний тиск на Росію, координуючи дії з ЄС та НАТО. Під час президентства Дональда Трампа двосторонні відносини зазнали певної політичної турбулентності, однак інституційна співпраця між оборонними структурами залишалася доволі стабільною. Акцент зроблено на підвищенні прозорості оборонних закупівель і боротьбі з корупцією у військовій сфері. Американська дипломатія наголошувала, що успіх реформ у секторі безпеки є запорукою довгострокової підтримки з боку Заходу. У цей період розширилася співпраця у сфері кібербезпеки, протидії гібридним загрозам і стратегічних комунікацій. США також сприяли модернізації українського флоту та розвитку військової інфраструктури у Чорноморському регіоні. Загалом, відносини між офіційним Києвом та Вашингтоном характеризувалися поєднанням прагматизму та взаємної стратегічної зацікавленості.

Зауважено, що військово-технічна допомога США Україні у 2022–2024 рр. стала одним із ключових чинників стримування російської збройної агресії та збереження обороноздатності держави. Після повномасштабного вторгнення США здійснили безпрецедентне нарощування обсягів безпекової підтримки, що охопила озброєння, боєприпаси, техніку, розвіддані та логістичні ресурси тощо. США стали лідером у міжнародній коаліції партнерів, забезпечивши наймасштабніші пакети допомоги як за вартістю, так і за технологічною складністю. Центральним напрямом підтримки було надання систем протиповітряної оборони – NASAMS, Patriot, IRIS-T та ракет до них, що дозволило значно посилити спроможність України у відбитті масованих ракетно-дронових ударів. Важливим елементом військової допомоги Україні стали високоточні ракетні системи HIMARS та боєприпаси до них, які змінили баланс на окремих ділянках фронту. США також передали бронетехніку різних типів (від бронетранспортерів Stryker і Bradley до MRAP), що підвищило мобільність підрозділів Сил оборони. Суттєву роль відіграла авіаційна підтримка, включно з підготовкою українських пілотів до експлуатації F-16 та передачею засобів авіаційного озброєння. Військова допомога охопила й артилерійський сегмент – гаубиці калібрів 155 і 105 мм, системи управління вогнем та значні обсяги снарядів. Значний обсяг підтримки припав на засоби кіберзахисту, розвідки та супутникового моніторингу, які підвищили якість командування та ситуаційної обізнаності. Офіційний Вашингтон активно сприяв інтеграції України до західних військових стандартів і процедур, формуючи основу для майбутньої сумісності з силами НАТО. Однак, політичні дискусії у Конгресі 2023–2024 рр. призводили до затримок ухвалення нових пакетів допомоги, що створювало ризики для стабільності поставок. Загалом, американська військово-технічна допомога Україні сприяла модернізації українського війська, стала одним із найвагоміших факторів, що визначали хід війни й можливість України протистояти російській збройній агресії.

Ключові слова: військово-технічна допомога, США, Україна, Росія, війна, Антитерористична операція, Збройні Сили України, національна безпека, Операція Об'єднаних Сил, засоби масової інформації, політика пам'яті, НАТО, окупація, повномасштабне вторгнення, дипломатія.

ABSTRACT

Zabolotnyuk I.O. Military and Technical Assistance of the United States to Ukraine during the Russian-Ukrainian War (2014–2024). – Manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty B9 History and Archaeology. – Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies, National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv, 2025.

The dissertation provides a comprehensive examination of the characteristics of U.S. military support for Ukraine in the context of the Russian armed aggression and the geopolitical challenges of the early 21st century.

The relevance of the research lies in the fact that, following the onset of the Russian armed aggression against Ukraine in February 2014 and the subsequent transformation of the international security system, the United States became one of the leading donors of military-technical support to Ukraine. This assistance encompassed a wide range of lethal and non-lethal equipment and proved critically important for sustaining Ukraine's defense capabilities, resilience, and capacity for counteroffensive operations. Given the unprecedented scale of assistance after the start of the full-scale invasion in February 2022, there is a pressing need for scholarly systematization of its key parameters and for an in-depth study of both the material-technical and politico-diplomatic dimensions of this support.

It is noted that Ukrainian-American relations in the 1990s developed in the context of the formation of a new international order following the collapse of the USSR. The United States was among the first to recognize Ukraine's independence, demonstrating Washington's strategic interest in the stability of the Eastern European region. A central issue in bilateral relations during the 1990s was Ukraine's nuclear disarmament, which was considered a key test of its reliability as an international partner. At the same time, the signing of the Budapest Memorandum in 1994, with U.S. participation, became an important element of Ukraine's security guarantees, although their practical significance remained largely declarative. U.S. policy was aimed at supporting democratic reforms, the development of a market economy, and the establishment of the rule of law. The 1996 signing of the Charter on Partnership,

Friendship, and Cooperation further consolidated the strategic character of Ukrainian-American relations. The United States actively promoted Ukraine's integration into international organizations and security structures, in particular through NATO's Partnership for Peace program. An important aspect was the establishment of a defense dialogue and the beginning of military-technical cooperation, as American diplomacy viewed Ukraine as a potential barrier against Russian revanchism.

It is established that Ukrainian-American relations in 2004–2014 underwent a complex evolution, from an optimistic period following the Orange Revolution to profound transformations under conditions of Russian aggression. The United States actively supported the democratic changes of 2004, viewing Ukraine as a key element in the democratization of the post-Soviet space. Viktor Yushchenko's victory opened new opportunities for closer ties with NATO and the EU, aligning with Washington's strategic interests. During this period, cooperation intensified in the areas of energy security, defense, and public administration reform. However, domestic political conflicts and divisions within the «Orange camp» gradually eroded U.S. trust in Ukrainian leadership. After 2010, with Viktor Yanukovich's rise to the presidency, the bilateral dialogue became more pragmatic. Washington maintained an interest in Ukraine's stability but expressed concern over democratic backsliding and the persecution of opposition figures. The signing of the Kharkiv Agreements (2010) and Ukraine's rapprochement with the aggressor state weakened the intensity of contacts between Ukraine and the United States. At the same time, the U.S. continued to support civil society development, in particular through specialized programs. A key turning point in Ukrainian-American relations at this stage was Yanukovich's refusal to sign the Association Agreement with the European Union (2013), which drew criticism from U.S. leadership. During the Revolution of Dignity, the United States took a clear stance in support of the Ukrainian people's democratic aspirations, and American diplomacy acted as a mediator in conflict resolution, urging the authorities to refrain from violence.

It is noted that Ukrainian-American relations during the Anti-Terrorist Operation (ATO) period (2014–2018) acquired a new security dimension, which was a direct

response to Russia's armed aggression against Ukraine. Following Russia's occupation of the Crimean Peninsula, the United States took a principled stance in support of Ukraine's territorial integrity and condemned Russia's actions at the international level. Washington initiated and led a global sanctions policy against the Russian Federation, forming a broad coalition of Western states. At the same time, the United States launched extensive programs of political and, to a lesser extent, military assistance to Ukraine.

One of the priorities was strengthening the defense capabilities of the Armed Forces of Ukraine, which were effectively being rebuilt under wartime conditions. Within the framework of the Foreign Military Financing and Ukraine Security Assistance Initiative (USAI) programs, the U.S. provided night vision devices, body armor, medical equipment, communications systems, and other supplies. Special attention was given to the training of Ukrainian military personnel by U.S. instructors. Political support manifested in numerous visits by high-ranking American officials.

At the same time, regarding the provision of lethal weapons, the administration of President Barack Obama for a long period exercised caution, limiting assistance to «non-lethal» support. Only in 2017 was a decision made to supply Ukraine with Javelin anti-tank missile systems, symbolizing a qualitative shift toward a real defense partnership. The United States also actively supported Ukraine on the diplomatic front-in the UN Security Council, NATO, and international economic institutions. American assistance contributed to the modernization of the Ukrainian Armed Forces and enhanced their interoperability with Alliance standards.

It is shown that Ukrainian-American relations during the Joint Forces Operation period (2018–2022) acquired a more systematic and strategic character, focused on strengthening Ukraine's defense capabilities and countering Russian aggression. The United States remained Ukraine's leading security partner, providing multi-level support-from military-technical assistance to diplomatic pressure on Russia.

Following the transformation of the ATO into the JFO in 2018, U.S. policy became more purposefully aimed at reforming the defense sector in accordance with NATO standards. Cooperation between the Pentagon and Ukraine's Ministry of

Defense was intensified in the areas of force management, logistics, and strategic planning. Washington expanded the supply of defensive equipment, including Javelin anti-tank systems, radar stations, armored vehicles, and medical equipment. The United States also supported Ukrainian training programs, notably the Joint Multinational Training Group – Ukraine, which provided personnel training according to NATO standards.

At the political level, the U.S. consistently supported Ukraine's territorial integrity, condemning the occupation of Crimea and aggression in Donbas. The United States maintained sanctions pressure on Russia, coordinating actions with the EU and NATO. During Donald Trump's presidency, bilateral relations experienced some political turbulence; however, institutional cooperation between defense structures remained relatively stable. Emphasis was placed on increasing transparency in defense procurement and combating corruption in the military sphere. U.S. diplomacy emphasized that the success of security sector reforms was a prerequisite for long-term Western support.

During this period, cooperation expanded in cybersecurity, countering hybrid threats, and strategic communications. The United States also facilitated the modernization of the Ukrainian Navy and the development of military infrastructure in the Black Sea region. Overall, relations between official Kyiv and Washington were characterized by a combination of pragmatism and mutual strategic interest.

It is noted that U.S. military-technical assistance to Ukraine in 2022–2024 became one of the key factors in deterring Russian armed aggression and maintaining the country's defense capabilities. Following the full-scale invasion, the United States undertook an unprecedented increase in security support, encompassing weapons, ammunition, equipment, intelligence, and logistical resources. The U.S. emerged as the leader of the international coalition of partners, providing the largest aid packages both in terms of cost and technological complexity.

A central focus of support was the provision of air defense systems – NASAMS, Patriot, IRIS-T, and corresponding missiles – which significantly enhanced Ukraine's capacity to repel large-scale missile and drone strikes. A crucial element of military

assistance was the delivery of precision rocket systems, notably HIMARS, and associated munitions, which shifted the balance on certain sections of the front. The U.S. also supplied various types of armored vehicles, from Stryker and Bradley armored personnel carriers to MRAPs, increasing the mobility of Defense Forces units. Aviation support played a significant role, including training Ukrainian pilots for the operation of F-16s and the provision of aviation weaponry.

Military assistance also covered artillery, including 155 mm and 105 mm howitzers, fire control systems, and substantial quantities of ammunition. A significant portion of support was directed toward cyber defense, intelligence, and satellite monitoring capabilities, which improved command quality and situational awareness. Washington actively promoted Ukraine's integration into Western military standards and procedures, laying the groundwork for future interoperability with NATO forces. However, political debates in the U.S. Congress in 2023–2024 caused delays in approving new aid packages, creating risks for supply stability. Overall, American military-technical assistance contributed to the modernization of the Ukrainian armed forces and became one of the most decisive factors shaping the course of the war and Ukraine's ability to resist Russian armed aggression.

Keywords: The key concepts include military-technical assistance, the United States, Ukraine, Russia, war, the Anti-Terrorist Operation, the Armed Forces of Ukraine, national security, the Joint Forces Operation, mass media, memory politics, NATO, occupation, full-scale invasion, and diplomacy.

СПИСОК НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ

Статті, опубліковані у наукових виданнях категорії «Б»

1. Kazan E., Zabolotniuk I. Broń biologiczna jako potężne zagrożenie militarne. *Z історії західноукраїнських земель*. Львів, 2023. Вип. 19. С. 167–180.

(Особистий внесок автора – 70 %)

2. Заболотнюк І.О. Військова допомога США Україні у роки АТО. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2025. Вип. 42. С. 117–128.

3. Заболотнюк І.О. Військова допомога США Україні у роки російсько-української війни (2014–2018). *Вісник гуманітарних наук*. 2025. Вип. 10. С. 156–167.

Розділ колективної монографії

4. Казан, Е.М., Заболотнюк, І.О., Голубовська, О.М. Біотехнології та біологічна зброя у добу турбулентності світопорядку: трансформація військових (безпекових) загроз. *The International Community and Ukraine in the Processes of Economic and Civilizational Progress: Current Economic-Technological, Resource, Institutional, Security and Socio-Humanitarian Problems. Scientific monograph*. Riga: Baltija Publishing, 2024. P. 283–293.

(Особистий внесок автора – 50 %)

Статті, які додатково відображають результати дисертаційної роботи

5. Заболотнюк І.О., Казан Е.М. Цивільно-військове співробітництво в початковий період АТО. *Стратегічні комунікації у сфері забезпечення національної безпеки та оборони: проблеми, досвід, перспективи: збірник тез IV міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 27 вересня 2023 р.)*. Київ: НУОУ, 2023. С. 312–315.

(Особистий внесок автора – 60 %)

6. Заболотнюк І.О., Казан Е.М., Ковба М.В., Голубовська О.М. Посттравматичний стресовий розлад – проблема поствоєнного суспільства.

Психологія особистості фахівця в умовах воєнного часу та поствоєнної реабілітації: матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (Львів, 27 жовтня 2023 р.). Львів: ЛДУВС, 2023. С. 115–118.

(Особистий внесок автора – 50 %)

7. Казан Е.М., Заболотнюк І.О. Особливості психологічної допомоги учасникам бойових дій на сучасному етапі повномасштабного вторгнення Росії. *Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 21 лютого 2025 р.). Львів: ЛДУВС, 2025. С. 233–235.*

(Особистий внесок автора – 70 %)

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АР Крим – Автономна Республіка Крим

АТО – Антитерористична операція

БМ – Бойова машина

БМП – Бойова машина піхоти

БПЛА – Безпілотний літальний апарат

БРДМ – Броньована розвідувальна машина

БТР – Бронетранспортер

ВМС – Військово-морські сили

ВПС – Військово-повітряні сили

ГШ – Генеральний штаб

ГШ США – Генеральний штаб Збройних сил США

ЄС – Європейський Союз

ЗСУ – Збройні Сили України

КМУ – Кабінет Міністрів України

Ленд-ліз – Програма передачі військової техніки та матеріалів союзникам

Міноборони США – Department of Defense (DoD)

МО – Міністерство оборони

МТО – Матеріально-технічне забезпечення

НАТО – Північноатлантичний альянс

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ООС – Операція об'єднаних сил

Пентагон – Міністерство оборони США

ППО – Протиповітряна оборона

РЛС – Радіолокаційна станція

РНБО – Рада національної безпеки і оборони України

РФ – Російська Федерація

СБУ – Служба безпеки України

СВ – Сухопутні війська

СММ ОБСЄ – Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ

США – Сполучені Штати Америки

т. зв. «ДНР» – Донецька народна республіка (псевдодержавне утворення, створене під час російсько-української війни за збройної підтримки Російської Федерації)

т. зв. «ЛНР» – Луганська народна республіка (псевдодержавне утворення, створене під час російсько-української війни за збройної підтримки Російської Федерації)

ЦЗ – Цивільний захист

ШТ – Штаб

FMF – Foreign Military Financing (Програма військового фінансування США)

IMET – International Military Education and Training (Міжнародна програма військової освіти та підготовки)

Javelin – Протитанковий комплекс «Джавелін»

NATO PfP – NATO Partnership for Peace (Програма «Партнерство заради миру»)

NED – National Endowment for Democracy (Національний фонд демократії США)

USAI – Ukraine Security Assistance Initiative (Ініціатива США з військової допомоги Україні)

USAID – United States Agency for International Development (Агентство США з міжнародного розвитку)

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ПЕРЕЛУК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	15
ВСТУП	19
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА, ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
1.1. Історіографія проблеми	24
1.2. Джерельна база дисертації	42
1.3. Методологія дослідження	52
РОЗДІЛ 2. БЕЗПЕКОВИЙ АСПЕКТ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВІДНОСИН (1991–2014)	
2.1. Українсько-американські взаємини у контексті політики багатовекторності (1991–2004)	62
2.2. Політичні виклики в українсько-американських відносинах (2004–2014)	73
РОЗДІЛ 3. ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНА ДОПОМОГА США УКРАЇНІ У РОКИ РОСІЙСЬКОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ (2014–2022)	
3.1. Зміцнення оборонної спроможності України у роки проведення АТО	86
3.2. Розбудова партнерських відносин у військово-політичній сфері зі США у роки проведення ОСС	115

РОЗДІЛ 4. ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНА ДОПОМОГА США УКРАЇНІ У РОКИ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ (2022–2024)

4.1. Постачання озброєння і військової техніки Україні під час проведення Першої та Другої оборонної операцій (лютий – серпень 2022 р.)	128
4.2. Розвиток двостороннього співробітництва у військово-політичній сфері на сучасному етапі війни (вересень 2022 р. – листопад 2024 р.)	138
ВИСНОВКИ	167
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	171
ДОДАТКИ	228

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Після початку російської збройної агресії проти України (лютий 2014 р.) та подальшої трансформації системи міжнародної безпеки, США стали одним із провідних донорів у сфері військово-технічної підтримки України. Допомога охоплювала широкий спектр летального та нелетального обладнання і стала критично важливою для підтримання обороноздатності України, її стійкості та здатності до контрнаступальних дій. Зважаючи на безпрецедентні масштаби допомоги після початку повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року, постає потреба у науковій систематизації її параметрів, вивченні як матеріально-технічного, так і політико-дипломатичного виміру цієї допомоги. Крім того, вивчення теоретичних основ та практик військово-технічного співробітництва США з Українською державою є актуальним для сучасної безпекової та міжнародної політики України, що активно розширює військове співробітництво з блоком НАТО загалом та США зокрема, з метою захисту власного суверенітету та відновлення територіальної цілісності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в рамках науково-дослідної роботи відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України «Міжнаціональні відносини в Україні XIX – початку XXI ст. Західні землі» (державний реєстраційний номер 0109U004083), а також науково-дослідної роботи «Політика пам'яті в Україні: історичні наративи, стратегія впровадження в умовах російсько-української війни повоєнного часу» (державний реєстраційний номер 0125U002958).

Мета дисертаційної роботи – всебічний аналіз масштабів військово-технічної допомоги США Україні в умовах російської збройної агресії.

Для досягнення мети поставлено наступні завдання:

—

– охарактеризувати історіографію досліджуваної теми, стан джерельної бази;

– виявити основні військово-політичні чинники, які впливали на обсяги надання США військово-технічної допомоги Україні упродовж 2014–2024 років;

– дослідити вплив військово-технічної допомоги США на трансформацію оборонної політики України у період проведення АТО, ООС, а також у час повномасштабного вторгнення;

– встановити взаємозалежність між ескалаційними фазами війни та характером військово-технічної допомоги США, що надавалася Україні;

– визначити проблеми та виклики, пов'язані з наданням Україні озброєння та військової техніки;

– оцінити ефективність використання наданих США військово-технічних засобів ЗСУ в контексті оперативного та стратегічного впливу на перебіг бойових дій;

Об'єктом дослідження дисертаційної роботи виступає військово-технічна складова політики США щодо України у роки російсько-української війни (2014–2024).

Предмет дослідження – ключові етапи та особливості реалізації військово-технічного співробітництва США з Українською державою у досліджуваний період.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період 2014–2024 рр. (нижня хронологічна межа – період початку російської збройної агресії проти України, верхня – обрання удруге Президентом США Дональда Трампа та зміна векторів зовнішньої політики держави).

Територіальні рамки роботи – територія України у міжнародно визнаних кордонах та територія США як суб'єкта міжнародної військово-технічної допомоги

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові, спеціально-наукові та конкретно-наукові групи методів. До першої групи належать методи аналізу та синтезу, абстрагування, узагальнення, системно-структурний метод. Із спеціально-наукових методів, які використано у процесі дослідження, необхідно відзначити історико-генетичний, хронологічний, компаративний (порівняльний), синхронний, просопографічний та статистичний методи. З конкретно-наукових методів застосовано методи розгляду, опису і аналізу побаченого, евристичний та археографічний, критичний метод опрацювання джерел, методи історичної герменевтики і семіотичного аналізу.

Наукова новизна одержаних результатів.

Уперше в українській історіографії:

– систематизовано ключові етапи американської військово-технічної підтримки України (період проведення АТО, ООС, роки повномасштабного вторгнення Росії на територію України);

– здійснено порівняльний аналіз динаміки постачання озброєння залежно від змін у зовнішньополітичному курсі США та перебігу воєнних дій у південно-східних областях України у роки АТО, ООС, повномасштабного вторгнення;

– узагальнено кількісні / якісні характеристики допомоги США на основі відкритих джерел, зокрема офіційних звітів Пентагону, Конгресу та урядових органів США;

– визначено роль США як ключового союзника України у посиленні оборонного потенціалу та стримуванні агресора, зроблено спробу оцінити довгострокові наслідки співпраці для національної безпеки України та її інтеграції у західні оборонні структури.

Набули подальшого розвитку:

– аналіз оборонної допомоги США Україні та державам пострадянського простору на початку XXI ст.;

– вивчення проблеми формування «мілітарної дипломатії» України у системі міжнародних відносин.

Удосконалено:

– уявлення про роль Конгресу США у формуванні політики військової допомоги Україні;

– аналіз впливу американських військово-політичних програм на розвиток сектору безпеки і оборони України.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що матеріали і висновки дисертації можуть бути використані у науково-дослідницькій сфері (при підготовці фундаментальних праць з історії України, україно-американських відносин), навчальній (у процесі розробки і викладання нормативних та спеціальних курсів у закладах вищої освіти (ЗВО)), а також практично-політичній. Зібраний фактологічний матеріал, науково-теоретичні узагальнення можуть слугувати для подальшого поглибленого аналізу суміжної проблематики.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дисертації обговорювалися на засіданні відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, а також міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях: III Міжнародній науково-практичній конференції «Українське військо: сучасність та історична ретроспектива» (Київ, 2023); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічні комунікації у сфері забезпечення національної безпеки та оборони: проблеми, досвід, перспективи» (Київ, 2023); XI Наукових читаннях імені академіка Ярослава Ісаєвича «Культура в контексті війни» (Львів, 2023); VIII Всеукраїнській науково-практичній конференції (з міжнародною участю «Психологія особистості фахівця в умовах воєнного часу та поствоєнної реабілітації» (Львів, 2023); Всеукраїнських наукових конференціях «Проблеми дослідження українського визвольного руху (Львів, 2024, 2025);

Міжнародній науково-практичній конференції «Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки» (Львів, 2025).

Публікації. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження викладено у трьох наукових публікаціях у збірниках, віднесених ДАК МОН України до категорії «Б», розділі колективної монографії, а також трьох статтях апробаційного характеру.

Структура дисертації побудована за хронологічно-проблемним принципом. Дослідження складається із анотації, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатку. Загальний обсяг дисертації – 229 сторінок, обсяг основної частини тексту – 170 сторінок, список використаних джерел нараховує 558 позицій.

РОЗДІЛ 1

ІСТОРИОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА, ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Історіографія проблеми

Історіографія досліджуваної проблеми відображає еволюцію наукового осмислення ролі США у стримуванні та протидії російській збройній агресії, демонструючи поступовий перехід від фрагментарних оцінок до комплексних аналітичних студій. Дослідники дедалі частіше розглядають американську військово-технічну підтримку не тільки як зовнішній ресурс для зміцнення обороноздатності України, а як інструмент ширшої геополітичної стратегії офіційного Вашингтона, що впливає на регіональну безпеку, баланс сил у Європі та архітектуру міжнародних відносин після 2014 року. У сучасних наукових працях чітко простежується прагнення оцінити не тільки матеріально-технічний, але й стратегічний ефект американської допомоги Україні, її вплив на трансформацію українського сектору безпеки, оперативні можливості ЗСУ.

Наукові праці, які безпосередньо / опосередковано стосуються теми дисертаційної роботи розділимо на три блоки:

1. Наукові праці, які відображають загальні тенденції суспільно-політичних процесів в Україні та геополітичні реалії кінця XX – початку XXI ст., показують проблеми національної безпеки напередодні початку російсько-української війни.

2. Наукові роботи, які висвітлюють зовнішню політику США, трансформацію українсько-американських відносин.

3. Дослідження, які стосуються безпосередньо військово-технічної співпраці України і США у роки російсько-української війни.

Монографії, узагальнюючі *першої групи* знайомлять із загальними рисами розвитку суспільно-політичних процесів в Україні, передумовами формування українсько-американських віднощень. Праці цієї групи формують фундаментальний концептуальний контекст, у межах якого осмислюється еволюція зовнішньої політики Української держави та становлення її системи національної безпеки. Ці дослідження аналізують динаміку внутрішніх реформ, політичних криз і соціальних змін, розглядаючи їх у нерозривному зв'язку з геополітичними зрушеннями в Європі та світі після розпаду СРСР. Особливу увагу науковці приділяють впливу глобальної конкуренції великих держав, формуванню нових регіональних балансів сил, проблемам безпекових загроз і пошуку оптимальних моделей інтеграції України у європейську та євроатлантичну системи безпеки. Серед таких робіт – дослідження Б. Гончара «Кризова дипломатія СРСР і США в конфліктах «третього світу» (70–80-і рр.)» [186], І. Дудка «Інституційне й управлінське забезпечення зовнішньополітичної стратегії США в умовах постбіполярності» [216], Б. Канцелярука «Східноєвропейська дилема Америки» [245] та ін.

У руслі досліджуваних проблем доцільно виокремити узагальнюючі праці, присвячені теорії та історії міжнародних відносин, зокрема роботи Є. Камінського «Політика США щодо України. Витоки, концептуальні основи, практична реалізація» [243], І. Погорської «США: місія здійснима? Праксеологія творення глобального світу» [357], тематичні колективні монографії, серед яких – «США і світ ХХІ століття: колективна монографія пам'яті Є. Камінського» [432].

У цих наукових студіях простежується еволюція засадничої політики США на пострадянському просторі. Значну увагу приділено концепціям «демократичного розширення», «стримування Росії», а також прагматичним аспектам двосторонньої взаємодії, зокрема безпековій, економічній та військово-технічній співпраці. Важливо й те, що наукові роботи закладають теоретичне підґрунтя для аналізу характеру, динаміки та обмежень

американської допомоги Україні у 2014–2024 рр., окреслюючи ширший контекст внутрішньої й зовнішньої політики США.

Важливу аналітичну основу для дослідження масштабів військово-технічної допомоги США Україні в умовах російсько-української війни становлять напрацювання українських американців, серед яких особливу увагу привертають праці М. Рижкова, Б. Гончара та ін. дослідників. Звернемо увагу, зокрема, на дослідження «США і світ XXI століття» [431]. Монографію присвячено дослідженню сучасного розвитку світової та вітчизняної американістики, аналізу чинників трансформації системи міжнародних відносин та еволюційних перспектив американського глобального лідерства, концептуальних і прикладних аспектів сучасної зовнішньої політики США [431]. У контексті вивчення глобальних політичних змін монографія дає можливість зосередити увагу на стійких трендах розвитку світової економіки, політичного світоустрою та міжнародної безпеки, а також на діючих в них суб'єктах, структурах та інститутах. У роботі проаналізовано важливі для США напрями двосторонньої та багатосторонньої співпраці, перспективи розвитку стратегічного партнерства Америки з ключовими акторами світової глобальної взаємодії [431].

Істотний внесок у висвітлення проблеми американської військово-технічної допомоги Україні у роки російсько-української війни зробили українські історики та політологи, які заклали концептуальні засади аналізу українсько-американського партнерства й розкрили особливості еволюції підтримки з боку офіційного Вашингтона. Особливо помітним є доробок академіка В. Литвина, праці якого з історії української державності, міжнародних відносин та політичних трансформацій пострадянського періоду («Політична арена України: дійові особи та виконавці» [279], «Україна на межі тисячоліть (1991–2000 рр.)» [282], «Україна: політика, політики, влада: на фоні політичного портрета Л. Кравчука» [281] та ін.) дозволяють краще зрозуміти зовнішньополітичний контекст, у якому формувалася співпраця України зі США. В. Литвин акцентує на

багатовекторності української дипломатії, внутрішніх структурних обмеженнях розвитку безпекового сектору та на тому, як нерівномірність реформ впливала на характер американської підтримки.

Дослідник також простежив витoki агресивної зовнішньої політики США. «Утвердившись у повоєнний період у думці про власне «призначення», Вашингтон почав вибудовувати зовнішню політику США на тому, що їхній вплив у світі може бути лише позитивним, а хто цього не сприймає – опонент, якщо не ворог. Інакше кажучи, саме вони покликані правити світом, нести свою місіонерську місію, рятувати пригнічені народи від тиранії, навертати їх до демократії», – відзначав В. Литвин [280].

Історик наводить слова Президента США Дональда Трампа, який у виступі на сесії Генеральної Асамблеї ООН у вересні 2017 р. окреслив коло викликів і небезпек для сучасного світу: «терористи і екстремісти», які набирають силу і розпорошуються по всій планеті; «режими-ізгої», що загрожують людству найруйнівнішою зброєю; «влада і авторитарні режими», які намагаються підірвати цінності системи, і альянси, що запобігають конфліктам і ведуть світ до свободи з часів Другої світової війни; «міжнародна злочинність», яка торгує наркотиками, зброєю, людьми, провокує масову міграцію і створює нові форми агресії, використовуючи інноваційні технології для залякування людей [280].

У контексті вивчення еволюції української державності та пошуку наукових підходів до осмислення ключових етапів політичного й безпекового розвитку особливе місце посідають узагальнюючі праці провідних академічних інституцій. Саме такі видання дозволяють простежити закономірності формування сучасної України, простір її міжнародних пріоритетів та трансформацію державної політики під тиском внутрішніх і зовнішніх викликів. У цьому контексті важливою є праця фахівців Інституту історії України НАН України «25 років незалежності: нариси історії творення нації та держави» [522]. «Оцінити пройдений Україною за 25 років шлях не просто. Занадто складними і неоднозначними

процесами, насамперед суспільно-політичного характеру, він позначений, – зазначали автори праці. – З іншого боку, писати історію по її слідах означає свідомо приректи себе на титанічний пошук в тривіальності буденності прихованих від ока сучасника глибинних рушіїв тих подій та явищ, що сформували в кінцевому підсумку наше сьогоднішнє. І тут вже сама історія приходить на допомогу вченим, тисячолітнім досвідом обґрунтовуючи характерні ситуації геополітичного розкладу сил, критичних соціальних зламів, економічних піднесенень або занепадів, політичних стратегій носіїв влади, поведінкових моделей елітарних або ж обивательських прошарків соціальної стратифікації, що в модифікаціях ХХІ ст. актуалізуються сучасними українськими реаліями» [522].

В. Литвин проаналізував також початковий етап американо-українських відносин. «Під тиском США і Росії Верховна рада України ратифікувала Договір СНО-1 у січні 1994 р., після чого ініціативу щодо завершення переговорів узяв на себе Б. Клінтон, – зазначав історик. – Американці не бажали мати справ з Україною, поки вона залишалася нелегітимною ядерною державою. Тому контакт Б. Клінтона з Л. Кравчуком відбувся 12 січня 1994 р. в аеропорту «Бориспіль», де борт американського Президента ненадовго затримався, після чого вилетів до Москви. Через два дні в російській столиці була підписана тристороння угода щодо ліквідації ядерної зброї в Україні. Американці брали на себе зобов'язання профінансувати утилізацію ракет-носіїв і запасів токсичного палива для них. Ядерні заряди вивозилися до Росії, натомість Україна до кінця 90-х рр. одержувала від неї паливо для атомних електростанцій» [522].

Значний внесок у формування сучасної української безпекової думки та осмислення ролі зовнішніх партнерів у стримуванні російської агресії здійснив В. Горбулін – один із провідних аналітиків та організаторів національної безпекової політики 1990-х років. Його праці, присвячені стратегії нацбезпеки, проблемам гібридної війни та трансформації оборонно-промислового комплексу («Засади національної безпеки України» [196],

«Оборонна політика України на початку XXI ст.» [194], «Механізми реформування і реалізації державної політики протидії злочинності у сфері національної безпеки України» [301], «Національна безпека: український вимір» [195], «Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки» [197] та ін.), стали ключовими орієнтирами для дослідників, які аналізують механізми міжнародної підтримки України після 2014 року. В. Горбулін послідовно підкреслював критичну залежність України від дієвої та системної допомоги США, оцінюючи її як фактор, що не лише посилює обороноздатність, а й формує нову якість стратегічного партнерства. У науковій літературі його роботи вирізняються глибоким поєднанням теоретичного аналізу та практичного досвіду державного управління, що робить їх одним із найважливіших історіографічних джерел для дослідження еволюції українсько-американської співпраці в безпековій сфері.

Екс-очільник Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова (УЦЕПД), екс-міністр оборони України А. Гриценко у своїх аналітичних працях також послідовно наголошував на системних вадах сектору безпеки й оборони, зокрема нестачі стратегічного планування, слабкості демократичного контролю та затримках у модернізації ЗСУ. Чимало його наукових робіт стосуються ролі західних партнерів, насамперед США, у зміцненні обороноздатності України [204].

Геополітичні виклик XX – XXI ст., історія україно-американських відносин напередодні російсько-української війни – одна з тем, яка перебувала у центрі наукових зацікавлень О. Кузьмука, який поєднував досвід державного управління з глибоким аналітичним баченням міжнародних відносин. У своїх роботах («Формування та еволюція Воєнної організації (сектору безпеки і оборони) України (1991 – 2012)» [269], «Стратегічна перспектива безпеки і оборони України» [268] та ін.) він системно розглядає трансформацію безпекового середовища у Східній Європі, оцінює загрози державному суверенітету та незалежності України, а також досліджує роль стратегічних партнерів, зокрема США, у забезпеченні

обороздатності країни. О. Кузьмук підкреслює взаємозалежність внутрішніх реформ оборонного сектора та міжнародної підтримки, показуючи, як геополітичні виклики впливали на темпи та ефективність модернізації ЗСУ.

В аналітичній доповіді науковців Національного інституту стратегічних досліджень «Оборонна політика України на початку ХХІ століття» [330] оцінено основні тенденції, зміни глобального воєнного середовища, визначено потенційні загрози воєнній безпеці України; проаналізовано загрози суверенітету й територіальній цілісності України; політичну нестабільність і воєнно-політичні конфлікти поблизу державних кордонів України; ймовірність втягування України в регіональні збройні конфлікти або протистояння між іншими державами; неконтрольоване розповсюдження зброї масового ураження і технологій подвійного використання; міжнародний тероризм; загрози в інформаційній сфері та інформаційна безпека; порушення постачання життєво необхідних ресурсів, а також визначено шляхи та напрями посилення оборонної політики України на початку ХХІ століття» [330].

Дослідники зауважували, що за нових умов світового розвитку Сполученим Штатам непросто диктувати правила гри, забезпечуючи при цьому власну невразливість. «Пов'язане це з тим, що за наявності одного домінуючого «центру сили» різко загострюються протиріччя між «середніми» та «малими» державами. По-перше, цьому сприяє демократизація міжнародних відносин. Якщо раніше «наддержави» тримали підопічні країни «в узді», то нині більшість держав діє на власний розсуд, – читаємо в аналітичній доповіді. – Крім того, позначається відсутність у багатьох регіонах чітко означених держав-лідерів. Домінуючими причинами конфліктів і досі є прикордонно-територіальні та етнічно-релігійні...» [330].

Ученими зауважено, що попри колективний характер безпеки характерною рисою сучасної оборонної стратегії та політики США залишається Доктрина превентивних ударів. «Її доповнює політика

глобальної присутності, що передбачає наявність високомобільних військ і передових військових баз у безпосередній близькості до районів стратегічного інтересу Вашингтону, а також формування гнучких коаліцій для боротьби з конкретними загрозами, – зазначали аналітики. – Водночас підтримка військових акцій США проти «небажаних» країн й участь у міжнародних антитерористичних заходах стали визначальними чинниками формування міжнародного рейтингу будь-якої держави, показником успішності двостороннього співробітництва зі Сполученими Штатами» [330].

Українсько-американська співпраця нерідко розглядається українськими ученими крізь призму відносин нашої держави з НАТО. У колективній монографії «Україна на шляху до НАТО: через радикальні реформи до набуття членства» [471] О. Дергачов, В. Корендович, С. Мітряєва, Г. Муляр комплексно оцінюють процес трансформації українського оборонного сектору на початку ХХІ ст., підкреслюючи взаємозв'язок внутрішніх реформ із міжнародними безпековими вимогами.

Автори зазначають, що тільки через системне впровадження стандартів НАТО, модернізацію управлінських структур і підготовку кадрів стало можливим наближення ЗСУ до ефективного функціонування в умовах колективної оборони. Особлива увага приділяється механізмам координації реформ із західними партнерами, зокрема США, які виступали як каталізатор технологічної і стратегічної модернізації, та аналізу обмежень, що сповільнювали інтеграцію у євроатлантичну систему.

У праці «Структури воєнної безпеки: національний та міжнародний аспекти» [148] О. Бодрук системно досліджує взаємодію внутрішніх оборонних інститутів України з міжнародними безпековими структурами, акцентуючи на ключових механізмах формування ефективної оборонної політики в умовах глобальних / регіональних загроз. Автор аналізує як (а) структурні та інституційні обмеження на національному рівні впливали на спроможність держави реагувати на виклики безпеки, так і (б) роль зовнішніх

партнерів, зокрема США та НАТО, у модернізації управлінських, логістичних і бойових систем. Особлива увага приділена взаємозв'язку реформ у сфері національної безпеки з геополітичними процесами, що визначають стабільність Східної Європи, та оцінці стратегічних наслідків інтеграції України у міжнародну систему колективної безпеки.

Необхідно виокремити також праці Б. Парахонського «Місце та роль України у сучасному геополітичному просторі» [342] та Г. Перепелиці «Як жити, відрізняючись, але в гармонії. Теоретичні аспекти міждержавних відносин» [351], які пропонують глибокий теоретичний аналіз позиціонування України у глобальній системі безпеки та її взаємодії з провідними міжнародними акторами. У наукових роботах розкрито зовнішньополітичні пріоритети України, внутрішні стратегічні рішення, що формують здатність держави реагувати на геополітичні виклики, зокрема військову агресію та політичний тиск з боку Росії.

Серед українських дослідників, які вивчали національні інтереси та стратегічні пріоритети України у формуванні та реалізації зовнішньої політики, особливе місце займають праці экс-міністра закордонних справ А. Зленка [236]. Спираючись на багаторічний практичний досвід у дипломатичних структурах, він не тільки описує позицію України у системі міжнародних відносин, а й системно аналізує фактори, що визначають її стратегічні можливості. Його наукові роботи дозволяють оцінити взаємозв'язок між внутрішньополітичними реформами, консолідацією національних інституцій та здатністю держави реалізовувати незалежну зовнішню політику у складних геополітичних умовах, підкреслюючи, що роль України на міжнародній арені залежить не лише від зовнішньої підтримки, а й від ефективності національної стратегії реформування ЗСУ.

Загалом, можемо погодитися із українським ученими, які відзначали складний характер американсько-українських відносин. Зокрема, проаналізувавши українсько-американський діалог на початку 1990-х рр., В. Пашко зробив невтішний висновок: «Українсько-американські відносини

у першій половині 1990-х років розвивалися суперечливо та асиметрично. У цей період США за інерцією дотримувалися москвоцентричної політики на пострадянському просторі, який, до того ж, не входив до переліку ключових американських зовнішньополітичних пріоритетів. Україна у таких умовах розглядалася як одна з колишніх радянських республік, які не становили важливості для стратегічних інтересів США» [345].

Наукові роботи, які висвітлюють зовнішню політику США (*друга група*), дедалі частіше акцентують увагу на декларативних стратегічних цілях офіційного Вашингтона, механізмах їх реалізації у пострадянському просторі. Дослідники підкреслюють, що політика США щодо України поєднує елементи глобальної стратегії стримування Росії з прагматичним реагуванням на внутрішні трансформації української держави. Значний аналітичний інтерес викликає оцінка ролі США у формуванні оборонних та безпекових інститутів, модернізації ЗСУ, що дозволяє розглядати американську підтримку як інструмент реалізації довгострокових геополітичних інтересів офіційного Вашингтона.

Водночас сучасна історіографія висвітлює й обмеження зовнішньої політики США, що часто зумовлені внутрішньополітичними, бюрократичними та бюджетними чинниками. Історики, політологи підкреслюють, що характер і масштаби допомоги США Україні напередодні початку російсько-української війни були значною мірою ситуативними. Загалом наукові праці другої групи створюють багатовимірну аналітичну рамку для розуміння природи українсько-американського партнерства, поєднуючи теоретичний аналіз зовнішньополітичних стратегій США з практичними аспектами військово-технічної та політичної допомоги.

У наукових роботах закордонних політологів (Б. Лідделл Харт, В. Мюррей, М. Грімслі та ін.) висвітлюються фундаментальні принципи стратегічного планування у воєнній сфері, які дозволяють аналізувати зовнішню політику держав у контексті глобальної безпеки. Їхні праці акцентують увагу на взаємозв'язку політичних рішень, військової доктрини

та ефективного використання ресурсів у кризових ситуаціях, що є особливо релевантним для оцінки українсько-американських відносин у сфері безпеки. Використання підходів Лідделла Харта та його концепції «інтелектуальної війни» дає змогу критично аналізувати стратегії США щодо підтримки України.

Чимало наукових розвідок українських учених (Л. Гайдуков, Л. Губерський, Б. Гуменюк, В. Крижанівський, В. Манжола, О. Коппель і О. Пархомчук та ін.) оцінюють українсько-американську співпрацю крізь призму стратегічного партнерства. Дослідники зауважують, що двосторонні відносини формувалися під впливом як внутрішніх факторів України (реформи у сфері безпеки, модернізація ЗСУ, розвиток оборонної промисловості), так і зовнішньополітичних пріоритетів США, спрямованих на стримування Росії та зміцнення трансатлантичної безпеки.

У працях цих дослідників нерідко простежується критичний підхід до оцінки українсько-американської співпраці, що виявляє суттєві обмеження американської допомоги, зумовлені бюрократичними, політичними та фінансовими чинниками США. Автори наукових робіт підкреслюють, що стратегічне партнерство залишалось асиметричним: Україна отримувала значні ресурси та технологічну підтримку, але при цьому зберігалася залежність від «політичної волі офіційного Вашингтона і темпів внутрішніх реформ». Зазначимо також, що досліджуючи проблем вироблення новітньої зовнішньополітичної доктрини США у період трансформації світової системи міжнародних відносин після закінчення «Холодної війни», велике значення набуває аналіз праць видатних американських політологів, зокрема З. Бжезінського [140], [141], [142].

«Напередодні повномасштабного вторгнення Росії до України українсько-американські відносини розвивалися вкрай суперечливо, – зазначав В. Пашков у статті «Відносини України та США напередодні повномасштабної російсько-української війни». – Нова адміністрація США мала скептичне ставлення до команди президента В. Зеленського та його

налаштованості на проведення реформ. На цьому фоні Вашингтон застосовував наступальну тактику «батога та пряника» до адміністрації В. Зеленського та схилився до жорсткого підходу до вибудовування двосторонніх відно-син. Лише агресивні дії РФ навесні 2021 р. розблокували політичний діалог між Вашингтоном і Києвом. В умовах тиску з боку США українська влада вдалася до стратегії імітації реформаторської активності, що лише посилює кулуарне напруження між країнами» [344].

Заслуговують на увагу також праці Н. Корнієнка «Місце України серед зовнішньополітичних пріоритетів США у пост-біполярний період» [259], М. Лимара «Основні тенденції україно-американських відносин на початку XXI століття» [276], А. Худолія «Американсько-українські відносини в світлі викликів XXI століття» [480], О. Сивака, П. Черника «Новітні україно-американські відносини» [405], Д. Лакішика «Особливості американсько-українських відносин у 1991–2004 рр.» [274], а також окремих збірниках наукових праць [422].

Варто погодитися із Р. Харитоновим, який відзначав, що США мали визначальний вплив на формування та розвиток України як незалежної держави, але слабка позиція української політики, її системна невизначеність постійно підривали основи двостороннього «стратегічного партнерства». Дослідник констатував, що розвиток відносин між Україною та США саме протягом 1991–1994 років найбільш розкрито характеризує історико-правову основу взаємодій цих двох країн. «Стратегічна і тактична дії США щодо України базувалися на прагматиці реалістичного підходу, що визначала пряму залежність ефективності двосторонньої взаємодії від чіткості реалізації останньою стратегічних орієнтирів на інтеграцію до євроатлантичної спільноти. Саме в цей період були зроблені найбільш важливі кроки на шляху до досягнення вигідних домовленостей та проектів, установа надійних «ліній комунікації» між керівництвами двох країн, – зазначав науковець [452].

Таким чином, «українське питання» не було пріоритетним у зовнішньополітичній концепції США, про що, зокрема зазначав С.

Андрущенко у праці «Україна в сучасному геополітичному середовищі» [120]. Автор відзначав, що американська політика щодо України формувалася насамперед у контексті глобальної стратегії офіційного Вашингтона, де пріоритет відводився вирішенню ключових геополітичних завдань у Європі та Азії, а підтримка України мала ситуативний / інструментальний характер. С. Андрущенко також відзначав, що ефективність допомоги значною мірою залежала від внутрішніх реформ в Україні, здатності держави модернізувати оборонний сектор [120].

Загалом, проаналізувавши історіографію зовнішньої політики США щодо України, В. Шамраєва констатувала: «Попри різноманітні тлумачення пріоритетів новітньої американської зовнішньої політики вітчизняною і зарубіжною історіографією та політологією, більшість з них сконцентрована сьогодні на її європейському векторі із побіжним розглядом інших регіонів світу у контексті проведення узагальнюючого аналізу. У той же час на базі так званих периферійних систем міжнародних відносин відпрацьовувався інструментарій загальної парадигми поведінки США на міжнародній арені, і провівши аналіз глобальної міжнародної політики США, легше зрозуміти причини належності України до «зони байдужості» на початку ХХ ст. або, навпаки, «партнерства» в системі зовнішньополітичних пріоритетів США і проголошення стратегічного партнерства на початку ХХІ ст.» [483].

Проаналізувавши місце України у зовнішній політиці, А. Годлюк зауважувала, що беззаперечним фактом є те, що Сполучені Штати залишаються провідною країною в системі міжнародних відносин і одним з основних стратегічних партнерів Європейського Союзу та інших країн, що проводять розбудову демократії, зокрема України, Грузії та ін. Серед головних напрямків стратегічного партнерства України можна виділити економічну, політичну та військову сфери [183]. «Жодна важлива подія у світі, сьогодні не обходиться без прямої або опосередкованої участі Сполучених Штатів, – відзначала дослідниця. – Глобалізація світових процесів, приводить до того, що від стану економіки США у великій мірі

залежить економічна ситуація в інших державах світу, в тому числі й в Україні. Безперечно, розвиток українсько-американського стратегічного партнерства є надзвичайно важливим для нашої країни і останнім часом воно значно активізувалось» [183].

Наукові праці *третьої групи* зосереджуються на аналізі сучасної історіографії, що досліджує характер, масштаби та еволюцію військово-технічної допомоги США Україні у контексті змін безпекового середовища після 2014 року. Дослідники акцентують увагу на трансформації підходів офіційного Вашингтона – від обмеженої нелетальної підтримки в перші роки російської збройної агресії до поступового розширення спектра оборонних поставок, включно з летальними озброєннями, системами розвідки, ППО та протитанковими комплексами. Значна увага істориків, політологів, військових приділяється також дискусії щодо стратегічних мотивів американської підтримки (О. Сорочинська, Ю. Ніколаєць, Т. Сидорчук, А. Шуляк, В. Павлюк, М. Лендел, А. Лендзел, О. Івасечко, П. Лопушанський, О. Турчак, Ю. Бураков, Н. Городня, П. Артимишин, В. Ільницький, І. Гурак, М. Литвин та ін.).

На думку А. Худолія, після початку російсько-української війни (2014 р.) Україна стала пріоритетом в зовнішній політиці США як з причин внутрішніх, зокрема, курсу на демократизацію та втілення реформ, так і через російську агресію на сході України. Ставлення Вашингтона до України й надалі базуватиметься на прагматичній реалістичній підходу, що визначає пряму залежність ефективності двосторонньої взаємодії від надійності реалізації задекларованих програм європейської інтеграції та демократизації, що передбачає реформування всі сфер життя українського суспільства [480]. «Аналіз стану двосторонніх відносин між Україною та Америкою 2013–2016 років показує, що вони розвивалися плідно, проте не завжди ефективно, – зауважував А. Худолій. – Принциповим недоліком моделі стратегічного партнерства, що формувалася між США та Україною, є відсутність усталених форм співробітництва та ціннісна асиметрія в системах стратегічних

пріоритетів двох держав» [480].

У статті В. Жигайла «Український вектор зовнішньої політики США за каденції Д. Трампа» [224] зауважено, що україно-американські відносини за його каденції були непростими, подекуди й суперечливими у питанні військово-технічної підтримки України [224]. «Після обрання Д. Трампа президентом США, українське керівництво намагалося розвивати дружні відносини з новим очільником США, – відзначав учений. – Двосторонні відносини за каденції Б. Обама були передбачуваними, Вашингтон підтримував позицію України, хоча Б. Обама і на дав згоду на поставку летальної зброї до України, проте, водночас, позиція Державного Департаменту США була проукраїнською, адміністрація Білого дому вважала невід’ємним правом України вирішувати власне майбутнє та чинити опір російській агресії як засадничий принцип демократії. Нещодавня спроба чинного президента США Д. Трампа заморозити військову допомогу Україні викликала низку запитань щодо стану двосторонніх відносин та перспектив подальшої співпраці. Зазначене вище викликає питання українсько-американських відносин, які виглядають досить непевно на даний час. Водночас, вони є надзвичайно важливими для України, як в плані військової співпраці, так і в плані економічної» [224].

Проаналізувавши роль військово-технічної допомоги США у роки російсько-української війни, В. Циганюк зауважувала: «Допомога США в галузі безпеки, а також більш широка співпраця з Україною в оборонній сфері допомагають українському уряду професіоналізувати ЗСУ та відновити ці- вільний контроль над військовими. Технічне обладнання, надане США, сприяло зміцненню боєздатності української армії. Допомога США, спеціально спрямована на підтримку Військо- во-Морських сил Збройних сил України, стала вирішальною в умовах зростаючої агресії Росії в Чорному та Азовському морях. Крім того, гуманітарна та військова допомога США Україні у 2014–2020 роках значно вплинула на позицію чинного президента

США Джо Байдена щодо російсько-української війни. Ще будучи віцепрезидентом США, Дж. Байден стояв на чолі програми антикорупційних реформ, спрямованої на сприяння інтеграції України до євроатлантичного співтовариства» [481].

Варто погодитися з В. Пашком, який відзначав, що напередодні повномасштабного вторгнення Росії до України українсько-американські відносини розвивалися вкрай суперечливо, а нова адміністрація США мала скептичне ставлення до команди Президента В. Зеленського та його налаштованості на проведення реформ [343]. Дослідник констатував, що на цьому фоні Вашингтон застосовував наступальну тактику «батоба та пряника» до адміністрації В. Зеленського та схилився до жорсткого підходу до вибудовування двосторонніх відносин. Лише агресивні дії навесні 2021 р. розблокували політичний діалог між Вашингтоном і Києвом, а в умовах тиску з боку США українська влада вдалася до стратегії імітації реформаторської активності, що лише посилює кулуарне напруження між країнами [343].

На думку В. Пашка «протириччя між адміністраціями В. Зеленського та Дж. Байдена перш за все проявилися в акцентуванні сторонами на різних питаннях порядку денного двосторонніх відносин. Якщо вітчизняні урядовці найбільшу увагу приділяли питанням безпеки, ризикам проєкту «Північний потік – 2», вступу до НАТО, а також торгівлі та інвестицій, то американські дипломати надавали пріоритет питанням безпеки, боротьби з корупцією, проведення реформ в Україні. Такий смисловий розсинхрон у політичному діалозі сторін демонстрував різноспрямованість їх інтересів» [343].

Попри стрімке зростання обсягу військово-технічної допомоги США Україні після лютого 2022 р., сучасний науковий дискурс демонструє відчутний дефіцит ґрунтовних комплексних досліджень цієї проблематики. Існуючі публікації здебільшого мають прикладний, оглядово-публіцистичний або експертно-аналітичний характер і зосереджені на оперативних аспектах постачання озброєнь, впливі конкретних систем

(Javelin, HIMARS, NASAMS, Patriot тощо) на хід бойових дій або на політичній логіці ухвалення рішень офіційного Вашингтону.

Недостатня розробленість теми у науковій літературі зумовлена кількома структурними чинниками. По-перше, значна частина інформації про обсяги, номенклатуру та логістику поставок має обмежений або частково закритий характер, що ускладнює проведення повноцінних емпіричних досліджень. По-друге, більшість академічних праць зосереджена на політико-дипломатичних аспектах двосторонніх відносин, тоді як військово-технічний компонент, який має визначальний вплив на хід війни та майбутню архітектуру євроатлантичної безпеки, залишається концептуально недооціненим.

У контексті вищезазначеного, виокремимо статтю О. Івасечко, П. Лопушанського «Військова допомога США Україні у протидії збройній агресії Росії у 2014–2023 рр.» [238] у якій з'ясовано, що зі сторони США не було усвідомлення української безпеки як принципового елементу європейської безпеки і вторгнення до Криму та Донбасу як загрози більшій частині Європи. Авторами доведено, що повномасштабний наступ Росії на Україну 24 лютого 2022 р. став переломним моментом надання масштабної і найбільшої військової допомоги США Україні, який триває дотепер. Вказано, що контекст російсько-української війни є значно ширшим за відносини України та Росії і охоплює спектр геополітичних векторів розвитку України, Росії і США та впливає на міжнародну безпеку загалом.

Заслуговує на увагу аналітична записка, підготовлена ученими ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України «Цілі та пріоритети зовнішньополітичної стратегії адміністрації Дж. Байдена» [452], яка репрезентує один із небагатьох системних підходів до оцінки трансформацій американської політики у глобальному та регіональному вимірах після 2021 р. У документі окреслено стратегічні орієнтири офіційного Вашингтона, детально проаналізовано місце України в оновленій архітектоніці інтересів США. Водночас автори аналітичної записки наголошують на важливості

військово-технічного компонента американської політики щодо України, який постає не тільки інструментом стримування Росії, а й механізмом довгострокового реформування оборонного сектору України в руслі стандартів НАТО.

І. Тихоненко у праці «Допомога Україні як інструмент позиціонування США на міжнародній арені» [449] зауважувала, що російсько-українська війна активізувала діяльність Вашингтону на трансатлантичному напрямі та у форматі надання допомоги Україні зі сторони США у низці сфер, зокрема, і військовій. Дослідниця констатує, що адміністрація Дж. Байдена проводила дії щодо згуртування світової спільноти під егідою Америки на захист України як елемент реалізації концепції «балансу загроз» у розбудові світового порядку, що імплементувалися у таких форматах: санкційна політика США та союзників проти Росії, засідання міжнародної Консультативної групи з питань оборони України (зустрічі «Рамштайн») [449].

Військово-технічна допомога США Україні у роки повномасштабного вторгнення – одна з тем, яка опосередковано висвітлена у працях Ю. Ганненка, Лі К. Леві П «Міжнародна військова допомога Україні» [179], М. Надраги, О. Турчака С. Теницького «Висвітлення військової допомоги Україні міжнародними партнерами та союзниками на сторінках газети «Гардіан» [303], Д. Лакішика «Специфіка допомоги держав Заходу Україні у війні з Російською Федерацією» [274], Ю. Мороза, А. Гавриша «Економічний вимір військової допомоги США: безпекові пакети та їх вплив на обороноздатність і фінансову стійкість України» [302] та ін. Оцінка військової допомоги США Україні фрагментарно проілюстрована А. Киридон, С. Трояном, О. Александровим, О. Борділовською, А. Веселовським, А. Гриценком, М. Паламарчуком та ін. Завершуючи огляд історіографії відзначимо також, що розглядаючи військово-технічну співпрацю України та США, значне зацікавлення викликають праці іноземних учених, серед яких дослідження Й. Фішера, Д. Вайдіча,

К. Мерфі, С. Шустера, Р. Алькаро, С. Пайфера, Дж. Карафано та ін.

Таким чином, від початку російської збройної агресії у 2014 р. зацікавлення істориків, політологів, військових експертів до дослідження процесів військово-технічної співпраці України та США суттєво зростає: у наукових працях з'являються аналітичні оцінки впливу військово-технічної допомоги США на обороноздатність України, розвиток оборонно-промислового комплексу та трансформацію стратегічного партнерства між державами. Незважаючи на вищезазначене, історіографічне поле залишається фрагментованим: значна частина напрацювань має прикладний та експертний характер, тоді як системні академічні дослідження обмежені браком відкритих джерел.

1.2. Джерельна база дисертації

Всебічне дослідження військово-технічних аспектів українсько-американських відносин (2014–2024) неможливе без використання джерел, основу яких складають:

1. Документи центральних органів влади України та США.
2. Міждержавні угоди.
3. Мемуарна література.
4. Періодична преса, інтернет-ЗМІ.
5. Статистично-аналітичні джерела, зокрема аналітично-інформаційні матеріали недержавних інституцій.

Першу групу джерел дисертаційного дослідження становлять законодавчі, нормативно-правові акти та ухвали центральних органів влади України та США, які заклали правову базу військово-технічної співпраці двох держав та визначали місце в цих процесах політичних сил (зберігаються у Центральному державному архіві вищих органів влади і управління (ЦДАВО України), Галузевому державному архіві Міністерства оборони

України (ГДА МОУ), Галузевому державному архіві Міністерства закордонних справ України (ГДА МЗС України), архіві Верховної Ради України, опубліковані в окремих збірниках документів та на сторінках періодичної преси).

Серед різновидів документів першої групи виділимо закони України, постанови Верховної Ради України, Воєнні концепції та доктрини, Укази Президентів України, Постанови та Розпорядження Кабінету Міністрів України (КМУ), документи, які регламентують діяльність вищих органів державної влади у питаннях військового будівництва, нормативно-правові документи, що регулюють діяльність силових відомств України, накази та директиви Міністра оборони України, начальника Генерального штабу ЗСУ стосовно організації діяльності та будівництва Збройних сил України тощо. На особливу увагу заслуговують також Воєнні доктрини України, що були ухвалені парламентом та затверджені президентом України, Концепції реформування і розвитку ЗСУ, що розроблялися та обговорювалися в стінах українського парламенту в рамках засідання профільних комітетів Верховної Ради України.

Зважаючи на об'єкт та предмет дослідження, особливу цінність становлять стенограми засідань Верховної Ради України, її окремих комісій та комітетів. Стенограми парламентських засідань (містяться на офіційному сайті Верховної Ради України) дозволяють реконструювати перебіг дискусій із найважливіших питань розбудови українсько-американських відносин у військовій сфері. Вони відображають не тільки офіційні позиції депутатів, урядовців, але й фіксують реальні дебати щодо умов, масштабів і стратегічної доцільності співпраці зі США, включно з питаннями оборонних закупівель, реформ у секторі безпеки та імплементації міжнародних зобов'язань. Також аналіз цих джерел дозволяє виявити, яким чином формувалося ставлення українського політикуму до американської допомоги у різні історичні періоди.

У дисертації детально проаналізовано численні законодавчі акти США. Для прикладу, тільки у 2014 р. Конгресом США було ухвалено наступні закони та резолюції: Резолюція Палати представників H.Res.447 «Підтримуючи європейські та демократичні прагнення народу України та їх права вільно обирати своє майбутнє без залякування та страху» (16 лютого 2014 р.); Резолюція Палати представників H.Res.499 «Засуджуючи порушення суверенітету, незалежності та територіальної цілісності України військовими силами Російської Федерації» (11 березня 2014 р.); Резолюція Сенату S.Res.378 «Засуджуючи незаконну російську агресію в Україні» (11 березня 2014 р.); Закон №113-9 «Підтримка суверенітету, територіальної цілісності, демократії та економічної стабільності в Україні» (3 квітня 2014 р.); Закон №113-96 «Закордонне мовлення Сполучених Штатів в Україні та сусідніх регіонах» (3 квітня 2014 р.); Резолюція Палати представників H.Res.726 «На підтримку права народу України вільно визначати своє майбутнє, в тому числі відносини з іншими народами та міжнародними організаціями без втручання, залякування та примушення з боку інших країн» (17 вересня 2014 р.); Резолюція Палати представників H.Res.758 «Рішуче засудження дій Російської Федерації під керівництвом Президента Володимира Путіна, якими було впроваджено політику агресії проти сусідніх країн з метою політичного та економічного домінування» (4 грудня 2014 р.); Закон №113-272 «Підтримка української свободи» (18 грудня 2014 р.) та ін.

У дисертаційній роботі використані матеріали, отримані з офіційних сайтів державних установ США, публікації USAID, Агентства з питань співробітництва в галузі оборони та безпеки (DSCA), урядів Великої Британії та Канади, Рахункової палати США (GAO), Міністерства оборони США (численні прес-релізи про пакети допомоги), Державного департаменту США та звіти Конгресу.

Важливе джерело дисертаційної роботи – міждержавні угоди (*друга група*). «Двостороння договірно-правова база українсько-американських відносин складається з понад 150 міжнародних документів і, з огляду на

стратегічний характер двосторонніх відносин, постійно доповнюється новими, – зауважували експерти. – Окрім того, обидві країни є сторонами понад 100 багатосторонніх міжнародних документів. Чинні двосторонні міжнародні договори охоплюють широкий спектр галузей українсько-американського співробітництва, в т.ч. торговельно-економічну, науково-технічну, гуманітарну, правоохоронну та ін.» [211]. Основу двосторонніх відносин заклали такі документи як: «Меморандум про взаєморозуміння та співробітництво в галузі оборонних та військових відносин між Міністерством оборони України та Міністерством оборони США» (1993 р.); Програма військової співпраці з НАТО «Партнерство заради миру» (1994 р.); «Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї» (т. зв. «Будапештський меморандум») (1994 р.); «Угода щодо реалізації програми та проектів міжнародної допомоги у військовій сфері» (1999 р.); Хартія про стратегічне партнерство між США та Україною» (2008 р.).

У роки російсько-української війни укладено нові міждержавні угоди. На офіційному порталі Верховної Ради України представлено широкий спектр двосторонніх українсько-американських угод, серед яких ключове місце займають Двостороння безпекова угода між Україною та США (2024 р.), Угода про надання Україні товарів військового призначення та послуг (2018 р.), Угода про створення захищеної лінії урядового зв'язку між Держспецзв'язком України та Державним департаментом США (2021 р.), Угода про взаємну допомогу між митними адміністраціями України та США (2016 р.), Угода про повернення частини економічної допомоги Сполучених Штатів Америки (2024 р.) та ін.

Третю групу джерел складають мемуари українських та американських політичних діячів, які дозволяють проілюструвати не тільки специфіку ухвалення офіційних рішень, а й внутрішню логіку вироблення стратегічних підходів у сфері двосторонньої безпеки та оборони. Автобіографічні свідчення українських державних діячів (Л. Кучми, В.

Ющенко, А. Гриценка, О. Турчинова та ін.) розкривають особливості переговорних процесів із представниками центральних органів влади США, висвітлюють механізми ухвалення рішень у кризових ситуаціях, а також відображають особистісні, неформальні чинники, що впливали на формування запитів України щодо військово-технічної допомоги.

«Усі війни, як відомо, ведуться двічі: спочатку на полі бою, згодом на сторінках історичних книг. Битв в українській історії було більш ніж достатньо, та з написанням історичних книг вимальовується просто жалюгідна картина. А причина в тому, що українські політики не пишуть спогадів, – мовляв, рано ще виходити на пенсію, ми ще повоюємо... Поле української політичної мемуаристики залишається незораним. Саме тому ми змушені дивитися на сучасну історію України очима західних діячів, які пишуть мемуари, не чекаючи пенсійного віку» [470].

У цьому контексті, у мемуарах державного секретаря США в адміністрації Джорджа Буша Джеймса Бейкера «Політика дипломатії: революція, війна і мир. 1989–1992», экс-заступника державного секретаря США Строба Телбота «Рука Росії» висвітлюється логіка американської зовнішньої політики щодо пострадянського простору, включно з Україною. Джеймс Бейкер детально описує процеси, пов'язані з розпадом СРСР, наголошуючи на важливості підтримки стабільності та демократичних реформ у нових державах, зокрема в Україні, як ключового чинника забезпечення безпеки Європи. Строб Телбот, у свою чергу, аналізує роль Росії у післярадянський період, демонструє, як стратегічні інтереси Москви постійно впливали на «українське питання», а також на формування підходів США до регіону [470].

Мемуари американських високопосадовців (М. Олбрайт, Г. Клінтон, Б. Обама, Дж. Байден та ін.), а також колишніх керівників Пентагону й Держдепу, дають можливість простежити еволюцію ставлення офіційного Вашингтона до України як до потенційного союзника, оцінити вагу «українського питання» в американських глобальних стратегіях стримування

Росії, а також зрозуміти внутрішні дилеми, що супроводжували ухвалення рішень про обсяги та форми військової підтримки. Американський погляд на військово-технічну співпрацю України та США відзеркалюють також праці інших відомих політиків – В. Нулан (не опублікувала мемуарів, але її інтерв'ю та статті (зокрема у «Foreign Affairs») мають яскраво виражений мемуарний компонент щодо ролі США у підтримці України 2014–2022 рр.), К. Волкера, Б. Годжеса та ін.

На особливу увагу заслуговують мемуари Дж. Болтона «Кімната, де це сталося: спогади про Білий дім» [418]. Автор підкреслював, що Президент США сприймав «українське питання» виключно крізь призму власних політичних інтересів, а не як компонент американської стратегії стримування Росії. Автор особливо акцентував на спробах Дональда Трампа «прив'язати надання військової допомоги Києву» до виконання умов, пов'язаних із внутрішньополітичним порядком денним у США, що, на думку Дж. Болтона, суперечило логіці національної безпеки. Мемуари також містять описи напружених дискусій у Білому домі щодо важливості підтримки України після 2014 р., різних позицій членів адміністрації та впливу особистих симпатій і антипатій Дональда Трампа на формування зовнішньої політики США.

«Президент США Дональд Трамп заморозив військову допомогу Україні задля власної вигоди», – стверджував, зокрема, Дж. Болтон. У мемуарах відзначено, що Дональд Трамп прямо пов'язував надання допомоги з розслідуваннями, в яких фігурували колишній віце-президент США Джозеф Байден і Хіллари Клінтон. Так, 20 серпня 2018 р., писав Дж. Болтон, Трамп «заявив, що не схвалює того, щоб Україні щось посилати, поки не будуть передані всі українські матеріали розслідування, пов'язані з Клінтон і Байденом». Автор мемуарів зазначав, що він, віцепрезидент США Майк Помпео та очільник Пентагону Марк Еспер вісім або десять разів намагалися переконати Президента США «розморозити військову допомогу Україні».

Колишня помічниця та радниця Меланії Трамп Стефані Уїнстон Волкофф підготувала спогади «Меланія і я» [393] запропонувала унікальний погляд на внутрішнє життя Білого дому за президентства Дональда Трампа. Авторка показує, як особисті відносини та впливи Меланії Трамп могли опосередковано відобразитися на формуванні зовнішньополітичних рішень, включно з політикою щодо України. Її спогади показують контраст між офіційними публічними заявами та внутрішніми обговореннями, дозволяючи краще зрозуміти, яким чином особисті симпатії, політичні амбіції та приватні переговори впливали на ключові рішення адміністрації, у тому числі й ті, що стосувалися надання військової та фінансової допомоги офіційному Києву.

Журналісти газети «The Washington Post», лауреати Пулітцерівської премії Кевін Салліван та Мері Джордан підготували працю з мемуарним відтінком «Трамп під судом: розслідування, імпічмент, виправдання та наслідки» [393] детально висвітлили перебіг скандалів та розслідувань проти Дональда Трампа, акцентуючи увагу на подіях, що безпосередньо стосувалися його політики щодо України. Автори описують, як питання надання військової допомоги та взаємодії з українським урядом потрапило у центр уваги імпічментного процесу, демонструючи складність взаємозв'язку між внутрішньополітичними інтересами адміністрації та зовнішньою політикою США.

Четверту групу джерел становлять матеріали періодичних видань, інтернет-ЗМІ, інформаційних агентств, які висвітлювали розвиток подій у «реальному часі» та відображали позиції різних учасників політичного процесу. До них належать аналітичні статті, інтерв'ю, репортажі та оперативні повідомлення, що дозволяють відстежувати динаміку українсько-американських відносин, реакцію адміністрацій США на ключові події в Україні, а також зміни у внутрішньополітичній ситуації у Вашингтоні та Києві. Джерела важливі для відтворення контексту ухвалення рішень, розуміння громадської думки та медійних наративів, які впливали на зовнішньополітичні пріоритети обох держав. Крім того, матеріали

інформаційних агентств дають змогу простежити хронологію подій, підтвердити офіційні заяви та зіставити їх із незалежними оцінками експертів.

В українських інтернет-ЗМІ (Українська правда, 24 Канал, NV, Громадське, Еспресо, Радіо Свобода, Бабель, Тексти, ZN.ua, Слово і діло, Український тиждень, Громадське радіо, Укрінформ, Цензор.НЕТ, Obzrevatel, TSN.ua, Фокус, УНІАН, Кореспондент, Strana.ua) питання військово-технічної співпраці між США та Україною висвітлюється крізь призму оперативних новин, аналітичних матеріалів, інтерв'ю з експертами, оглядів пакетів допомоги та прогнозів майбутнього розвитку партнерства.

Необхідно звернути увагу також на матеріали періодичних видань («Відомості Верховної Ради України», «Голос України», «Урядовий кур'єр», «Військо України», «Стратегічна панорама» тощо). Матеріали українських періодичних видань відіграють важливу роль у формуванні уявлення про державну політику та зовнішньополітичні пріоритети, зокрема у сфері оборони та безпеки. Вони дозволяють простежувати офіційну позицію керівництва держави, оцінити реалізацію стратегічних рішень, відображають ключові тенденції у розвитку військово-технічної співпраці США та України.

Дослідження військово-технічної допомоги США Україні неможливе без аналізу провідних західних ЗМІ. Світові інформаційні агентства висвітлювали військово-технічну допомогу США Україні як частину глобальних безпекових процесів, акцентуючи увагу на стратегічних, економічних і військових аспектах партнерства. Серед найвпливовіших агентств, що регулярно публікували новини та аналітику з досліджуваної у дисертаційній роботі теми, можна виділити Reuters, Associated Press (AP), Agence France-Presse (AFP), Bloomberg, BBC News, CNN, The New York Times, The Washington Post, Financial Times, Politico, Al Jazeera, The Guardian, Deutsche Welle, France 24, The Wall Street Journal, Voice of America (VOA), Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), CNBC, Sky News та ін.. Вони забезпечують оперативне висвітлення подій, глибокий аналітичний контекст

та репутацію надійних джерел, впливаючи на міжнародне сприйняття та формування зовнішньополітичних наративів щодо України.

Американський медійний простір також приділяв значну увагу висвітленню масштабів військово-технічної допомоги США Україні, що зумовлено як масштабом конфлікту, так і роллю США у підтримці нашої держави. Найвпливовіші національні видання – «The New York Times», «The Washington Post», «The Wall Street Journal» – системно аналізують воєнно-політичні події, розкриваючи як стратегічні, так і гуманітарні аспекти війни. Інформаційні агентства «Reuters» і «Associated Press» забезпечують оперативне висвітлення бойових дій, дипломатичних процесів і наслідків агресії, виступаючи основними джерелами фактів для світових ЗМІ. Телевізійні мережі CNN, «NBC News», «CBS News» та «ABC News» формують емоційний вимір сприйняття війни через репортажі, інтерв'ю та документальні сюжети з України. Онлайн-видання Politico фокусується на аналізі американської зовнішньої політики та військової допомоги Києву, тоді як «USA Today» висвітлює війну у форматі загальнонаціональних новин.

Остання група джерел – статистично-аналітичні матеріали, дослідження громадських організацій недержавного сектора (Інститут світової політики, Український інститут майбутнього, Український центр економічних та політичних досліджень імені Олександра Разумкова, Центр економічної стратегії, Центр «Нова Європа», Аналітичний центр CEDOS, Інститут стратегічних досліджень при Міністерстві оборони України, Центр оборонних стратегій, Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, Центр політико-правових реформ, Київський міжнародний інститут соціології, Український інститут безпекових досліджень, Центр прикладних політичних досліджень «Пента», Центр економічних досліджень та реформ, Центр суспільних комунікацій та ін.), які надають кількісні дані та незалежну експертну оцінку процесів у сфері оборони, безпеки та зовнішньої політики. Такі джерела дозволяють простежити динаміку розвитку військово-технічної співпраці, оцінити ефективність програм допомоги, виявити тенденції у

виділенні ресурсів та вплив міжнародних партнерів, а також порівняти офіційну інформацію з незалежними даними.

У сфері воєнно-технічного співробітництва були використані звіти таких авторитетних установ, як «RAND Corporation», а також дослідження українських науковців, наприклад, О. Івасечко та П. Лопушанського [238], які висвітлювали питання військової допомоги, постачання озброєння та інших форм підтримки. Економічний та фінансовий вимір співпраці був проаналізований на основі робіт О. Гончаренка, де розглядалися механізми фінансової підтримки України та вплив санкційної політики США на стабілізацію економіки.

Цікаві матеріали знаходимо на інтернет-ресурсах міжнародних та неурядових організацій – «Direct Relief», карти санкцій ЄС, Європейської Комісії, EU Neighbours East, UHARP, «Project Hope, Razom for Ukraine та USAFacts. Ці джерела надають інформацію про гуманітарні ініціативи, впровадження міжнародних санкцій та аналітичні перспективи від аналітичних центрів та НУО, доповнюючи офіційні дані інформацією про неурядову підтримку та оцінки впливу політик.

Отже, базовими джерелами для написання наукового дослідження з питань військово-технічної допомоги США Україні (2014–2024) стали: законодавство України та США, міжнародні нормативно-правові акти, матеріали інтернет-ЗМІ, аналітичні документи, мемуарна література. Поєднання цих джерел дає змогу здійснити всебічний, аналітичний огляд американської допомоги Україні у роки російсько-української війни, дозволяє сформулювати об'єктивну, комплексну та аналітично виважену картину розвитку українсько-американського оборонного партнерства.

1.3. Методологія дослідження

Методологія дисертаційної роботи, яка присвячена військово-технічній підтримці США Україні у роки російсько-української війни, базується на комплексному поєднанні кількісних та якісних підходів, що дозволяє всебічно оцінити характер, масштаби та наслідки надання такої допомоги. У межах дослідження застосовано методи контент-аналізу для вивчення офіційних документів, законодавчих актів, матеріалів періодичних видань та інтернет-ЗМІ, що висвітлювали процеси військово-технічної співпраці.

Також використано порівняльний підхід для зіставлення політики різних адміністрацій США щодо України та оцінки змін у масштабах і характері допомоги. Водночас статистичні та економіко-математичні методи дозволили опрацювати дані про обсяги поставок озброєнь, військових систем та фінансування, а також оцінити ефективність їх використання у практичних умовах. Інтерв'ю та експертні оцінки військових, дипломатів та аналітиків, які широко публікувалися в друкованих та інтернет-ЗМІ, застосовувалися для уточнення причинно-наслідкових зв'язків між рішеннями політичного керівництва та реальними результатами підтримки.

У дисертаційній роботі використано системний підхід для аналізу взаємозв'язків між нормативно-правовою базою, політичними пріоритетами США та українськими потребами у сфері оборони. Методи історико-порівняльного аналізу дозволили простежити еволюцію підходів до військово-технічної допомоги від початку російсько-української війни. Застосовано й структурний аналіз для вивчення взаємодії між різними елементами військово-технічної допомоги, зокрема між постачанням озброєнь, підготовкою персоналу та логістикою. Методи системного моделювання застосовувалися для відтворення сценаріїв розвитку подій у зоні конфлікту. Таким чином, інтеграція різних методів і підходів дозволила сформувати цілісну, багатовимірну картину військово-технічної допомоги

США Україні (2014–2024) та об'єктивно оцінити її вплив на хід та результати російсько-української війни.

У контексті досліджуваних проблем важливо визначити *періодизацію* українсько-американських відносин в історичній ретроспективі. У 1991–1993 рр. дипломатичні відносини між Україною та США були встановлені після визнання її незалежності та набули офіційного статусу 3 січня 1992 р. У травні 1992 р. відбувся перший візит Президента України Л. Кравчука до США, під час якого було підписано політичну Декларацію та Меморандум про взаєморозуміння між урядами [419]. «Порядок денний українсько-американських відносин у 1991–1993 рр. включав найбільш нагальні питання та обмежувався трьома напрямками – політичний діалог, ядерне роззброєння та економічна допомога, – зазначав В. Пашков. – У ці роки у двосторонні відносини чітко демонстрували асиметричний характер і різноспрямованість інтересів. Якщо у США розглядали Україну як несуттєву для своїх інтересів, то для українського керівництва американський напрямок став одним з головних у зовнішній політиці» [343].

В. Соник зазначав, що період 1993–1997 рр. розпочався з приходом президента США Білла Клінтона (1993 р.). «Саме тоді, підходи до формування українсько-американських відносин почали змінюватися: Україні було надано фінансову допомогу в розмірі 350 млн. дол США та залучено до програми «Партнерство заради миру», – констатувала дослідниця. – Першим політичним документом взаємин України із США, який було підписано в листопаді 1994 р., стала «Хартія українсько-американського партнерства, дружби і співробітництва». У документі зазначено, що безпека України як суверенної незалежної держави має вагоме значення для Сполучених Штатів. Тому, на Будапештському саміті ОБСЄ Україна стала без'ядерною державою, оскільки отримала гарантії національної безпеки від шести країн, серед яких були і США (Велика Британія, Росія, Франція і Китай)» [419]. Я. Грицак відзначав, що у цей період «найбільш важливим фактором і найбільш

негативним було, що Україна віддала атомну зброю під сильним тиском США, особисто Клінтона» [461].

У 1998–2000 рр. у взаєминах між Україною та США виразно окреслився «спад» у відносинах, коли в американській політичній еліті посилювалося переконання, що українська держава втратила динаміку реформ і не демонструє очікуваних результатів трансформації [419]. Те, що у 1994–1996 рр. виглядало як тимчасові труднощі «перспективного партнера», наприкінці ХХ ст. почало сприйматися як системна стагнація, яка підірвала довіру до офіційного Києва. Відсутність передбачуваності економічного розвитку, неспроможність забезпечити правила гри, придатні для іноземного бізнесу, а також поглиблення корупції, урядова турбулентність і політичні кризи дедалі більше стримували США від розширення економічного діалогу [419].

Після приходу у 2001 році до влади у США президента Дж. Буша-молодшого розпочалась політика, спрямована на відбудову відносин з Росією, а Україні відводилася другорядна роль. Тобто інтерес до українського питання з боку США почав суттєво згасати і уряду України потрібно було проводити дієві реформи, щоб не втратити цінності свого геостратегічного положення [419].

Після приходу у 2001 р. до влади у США Президента Дж. Буша-молодшого розпочалась політика, спрямована на відбудову відносин з Росією, що суттєво вплинуло на пріоритетність українського напрямку в американській зовнішній політиці [419]. Вашингтон намагався вибудувати з Москвою конструктивне партнерство у сфері стратегічної безпеки, контролю над озброєннями та спільної боротьби з тероризмом, що після подій 11 вересня 2001 р. стало ключовим зовнішньополітичним орієнтиром США [419]. У цих умовах Україна почала поступово відходити на другий план, сприймаючись радше як фактор регіональної стабільності, а не як повноцінний стратегічний пріоритет. Додатковим каталізатором охолодження стала «касетна справа», яка підірвала особисту довіру між

американським керівництвом і Президентом України Л. Кучмою, спричинивши істотне послаблення політичного діалогу. Знакова подія цього часу для України – 19 грудня 2008 р. було підписано українсько-американську Хартію про стратегічне партнерство [97].

Наступний етап українсько-американських відносин тривав упродовж 2009–2013 рр. та характеризувався зміною акцентів у зовнішній політиці США та спробою переформатувати роль України в регіональній архітектурі безпеки в умовах політики «перезавантаження» у відносинах офіційного Вашингтона з Москвою. Адміністрація Барака Обама, прагнучи знизити рівень конфронтації з Росією та залучити її до вирішення ключових глобальних питань, певний час розглядала український напрям як менш пріоритетний, що позначилося на загальному темпі двостороннього діалогу. Водночас США продовжували підтримувати внутрішні реформи в Україні, акцентуючи увагу на модернізації державного управління, посиленні верховенства права та боротьбі з корупцією. Після обрання Президентом України В. Януковича відносини набули прагматичного характеру,

Якщо брати до уваги період 2014 – 2024 рр. він теж мав свої особливості у контексті військово-політичної співпраці України та США.

Початковий етап – охоплює 2014–2016 рр. – формування засад співпраці в умовах російської збройної агресії. Окупація Криму та початок бойових дій на Донбасі стали точкою відліку для переосмислення стратегічного партнерства між Україною та США, які зайняли позицію одного з головних міжнародних союзників України у боротьбі за незалежність і територіальну цілісність. Одним з перших кроків стало надання нелетальної допомоги. До такої допомоги відносились: засоби зв'язку (рації, термінали супутникового зв'язку); медичне обладнання та індивідуальні аптечки; засоби логістики, включаючи броньовані автомобілі НММWV. Окремої уваги також заслуговує програма підготовки бійців за участі американських інструкторів «Fearless Guardian» у 2015 році. Ці

навчання проводились на базі Міжнародного центру миротворчості та безпеки на Львівщині.

Розширення співпраці – охоплює 2017–2019 рр. – надання першої летальної зброї. Під тиском Конгресу США адміністрація Дональда Трампа погодилася на постачання Україні летальної зброї, чого раніше уникали з політичних міркувань. Постачання протитанкових ракетних комплексів Javelin у 2018 р., стало символом стратегічної підтримки США (дозволило ЗСУ ефективно протидіяти бронетехніці противника). Розширювалися програми військового навчання, включаючи підготовку спеціалістів із застосування сучасного озброєння.

Посилення обороноздатності – охоплює 2020–2024 рр. У 2020–2021 роках військова співпраця між Україною та США значно поглибилася. Цей період характеризується зміцненням двосторонніх відносин, розширенням форматів допомоги та підготовкою до подолання нових викликів у сфері безпеки. Основними напрямками співпраці стали надання оборонної допомоги, проведення спільних навчань та політична підтримка. Політичне значення співпраці було підкреслено у жовтні 2021 року підписанням нової Хартії стратегічного партнерства між Україною та США. У документі підтверджено зобов'язання США допомогти Україні в її прагненні захистити свою територіальну цілісність і незалежність. Він зосередився на пріоритетних сферах співпраці – протидії російській агресії, спільній протидії кіберзагрозам, реформуванню сектору оборони та безпеки. Після повномасштабного вторгнення Українська держава отримала необхідні для захисту від російської збройної агресії зразки озброєння, хоча й з певними умовами.

Надання США Україні військової допомоги, зокрема товарів та техніки військового призначення, у досліджуваній період відбувалося на основі програм, серед яких:

– *Програми FMF (Foreign Military Financing)*, яка є основною у підтримці України з боку США і завдяки якій здійснювалася фінансова

допомога Україні для купівлі військової техніки, майна та послуг союзникам США.

– *Програми ERI (European Reassurance Initiative)*, яка фінансувалася Міністерством оборони США і спрямовувалася на збільшення американської присутності в Європі задля імплементації безпеки. Програма започаткована у червні 2014 р. за ініціативи тодішнього Президента США Барака Обами.

– *Програми USAI (Ukraine Security Assistance Initiative)*, яка передбачала фінансування Міністерства оборони США для підвищення спроможності України ефективніше захищатися від російської агресії шляхом подальшого навчання ЗСУ, обладнання та консультативних ініціатив.

Досліджуючи військово-технічну підтримку США України, доцільно звернути увагу на термінологічний апарат дисертаційної роботи. Передусім зауважимо, що відносини України та США базувалися на основі *стратегічного партнерства*. Експерти НІСД зауважували, що стратегічне партнерство – тип міждержавних відносин, побудований як послідовна система взаємодії держав в напрямі реалізації спільних стратегічних завдань, інтересів та цілей [423]. На відміну від союзницьких відносин стратегічне партнерство не передбачає жорсткої системи зобов'язань політичного, економічного, гуманітарного або безпекового характеру [423]. «В широкому розумінні стратегічне партнерство – це система взаємодії двох або кількох держав, яка ґрунтується на визнанні спільних цінностей та/або бачення, високому рівні співробітництва у визначених сферах, обопільній зовнішньополітичній підтримці, зокрема, в рамках міжнародних організацій, узгодженні позицій у кризових ситуаціях та при вирішенні міжнародних конфліктів»,³ – йдеться в аналітичній доповіді «Стратегічне партнерство України» [423].

Інші терміни дисертації – не менш важливі. Один із ключових понять – *співробітництво США та України в умовах російсько-української війни*, яке доцільно розуміти як багатовимірний та інституційно оформлений комплекс

політичних, військових, дипломатичних, економічних і гуманітарних взаємодій, спрямованих на зміцнення стійкості України та забезпечення її здатності протидіяти збройній агресії Російської Федерації. Це співробітництво включає координацію на рівні урядів і спеціалізованих агентств, розробку спільних рішень у сфері безпеки, надання військово-технічної допомоги, підтримку реформ сектору оборони, посилення обороноздатності України, а також формування міжнародної коаліції на її підтримку. У такому розумінні поняття відображає не лише матеріальну складову (озброєння, техніка, підготовка), а й політичну та стратегічну взаємодію, що створює передумови для довгострокової стабільності та зміцнення партнерства між двома державами.

У дисертаційній роботі широко використовується термін «*міжнародна допомога*», під яким розуміється сукупність політичних, економічних, військово-технічних, гуманітарних та інституційних ресурсів, що надаються іноземними державами, міжнародними організаціями та наддержавними структурами з метою підтримки певної країни у кризових, конфліктних чи трансформаційних умовах. Такий підхід дає змогу всебічно охарактеризувати масштаби та зміст зовнішньої підтримки, простежити її динаміку, визначити вплив на внутрішньополітичні процеси та обороноздатність держави.

Один із ключових аспектів міжнародної допомоги становить *військово-технічна підтримка*, що охоплює постачання озброєнь і військової техніки, передачу технологій, матеріально-технічне забезпечення, підготовку військових фахівців, а також консультаційне та інституційне сприяння у сфері оборони. Цей різновид допомоги має стратегічне значення, оскільки безпосередньо впливає на обороноздатність держави-реципієнта, підвищує її спроможність протидіяти зовнішнім загрозам і забезпечує інтеграцію у сучасні стандарти безпеки.

Близький до попереднього термін *оборонне партнерство*. У 2021 р., зокрема, Україна та США підписали угоду про основи оборонного

партнерства. «Для нас дуже важлива підтримка з боку США територіальної цілісності України, набуття членства в НАТО й спільна протидія агресії РФ», – зазначав з цього приводу Президент України В. Зеленський [464]. У дисертації вживається також термін «*безпекова допомога*» – сукупність інструментів підтримки з боку США, спрямованих на підвищення оборонних спроможностей партнерів (у межах програм USAI, FMF, IMET тощо).

Військово-технічна допомога Україні надавалася виходячи з її *оборонних спроможностей* (сукупність матеріальних, кадрових і технологічних можливостей держави щодо забезпечення її національної безпеки) у вигляді нелетальної (обладнання та матеріальні ресурси, що не призначені для безпосереднього ураження – засоби зв'язку, медичне обладнання, захисні системи тощо) та *летальної зброї* (засоби ураження, призначені для знищення живої сили та техніки противника).

Передбачалося, що військово-технічна допомога Україні мала надаватися у формі *ленд-лізу* – державна програма допомоги США бойовими припасами, технікою, продовольством та стратегічною сировиною для країн-союзниць. Уперше США прийняла ленд-ліз 11 березня 1941 р. 28 квітня 2022 р. Палата представників США 417 голосами проти 10 ухвалила Закон про ленд-ліз. У Законі про ленд-ліз йшлося про розширені повноваження Президента США щодо надання в позику чи оренду уряду Україні, а також урядам країн Східної Європи, на які вплинуло вторгнення Росії в Україну, оборонних засобів для захисту населення від російського військового вторгнення та зміцнення обороноздатності країни.

Закон встановлював два важливих правила:

1) не застосовується обмеження терміну надання допомоги у 5 років (який встановлений законом про іноземну допомогу 1961 р.). Якщо допомога за ленд-лізом для антигітлерівської коаліції тривала до 20 вересня 1945 року, то в українському випадку таких часових рамок немає;

2) не застосовується правило про передачу зброї в оренду лише після взяття країною-одержувачем зобов'язання відшкодувати всі витрати,

понесені урядом США, що пов'язані з такою орендою (вартість втраченої чи пошкодженої зброї і т.д.) (правило передбачене законом про контроль експорту зброї).

Закон передбачав обов'язок Президента США створити прискорені процедури для доставлення зброї, що вплине на її своєчасне надходження. Такі процедури мали бути встановлені не пізніше, ніж через 60 днів з дня набуття чинності Закону [501].

Варто також наголосити, що Контактна група з оборони України («Рамштайн») стала фундаментальним багатостороннім механізмом координації військово-технічної допомоги, який істотно змінив логіку постачання озброєнь Україні та забезпечив стратегічну синхронізацію зусиль понад 50 держав. Формат, ініційований США у квітні 2022 р., трансформувався з консультативного майданчика у центр глобального управління оборонними ресурсами для підтримки України. «Рамштайн» забезпечив регулярний політичний і військовий діалог між ключовими союзниками, дозволивши уникнути дублювання поставок, збалансувати критичні потреби та оптимізувати використання обмежених ресурсів.

На засіданнях «Рамштайну» формувалися пріоритетні напрями підтримки – від засобів ППО та артилерії до бронетехніки й боєприпасів, що дозволило реагувати на зміну тактики Росії. Важливою функцією стало вироблення довгострокових стратегічних пакетів допомоги, які виходили за межі екстрених рішень і формували основу стійкості української армії. «Рамштайн» сприяв налагодженню спеціалізованих коаліцій, зокрема танкової, авіаційної та ППО-коаліції, що прискорило ухвалення «політично важких» рішень, як-от передачі Leopard 2, F-16 чи Patriot.

Формат «Рамштайну» виконував також роль платформи тиску на союзників, стимулюючи їх збільшувати власні внески й розширювати номенклатуру озброєнь. Одним із ключових аспектів стала інтеграція інформації про ситуацію на полі бою, що дозволяло партнерам ухвалювати рішення, виходячи з реальних оперативних потреб. У підсумку «Рамштайн»

перетворився на стратегічний центр координації, який визначав характер, масштаби та динаміку західної військово-технічної допомоги, забезпечуючи її системність і передбачуваність.

Таким чином, методологія дослідження проблеми військової допомоги США Україні у роки АТО та ООС та повномасштабного вторгнення базується на комплексному поєднанні історико-архівного, документального та аналітичного підходів. Методологічно дисертаційна робота опирається на порівняльний аналіз політичних рішень і практичних результатів військово-технічної підтримки, а також на міждисциплінарні підходи – політичний, військовий, економічний та дипломатичний аналіз. Такий підхід дозволяє комплексно оцінити ефективність, масштаб та стратегічне значення допомоги США, виявити закономірності її впливу на бойові спроможності ЗСУ, розвиток оборонного сектору та формування двостороннього стратегічного партнерства у сфері безпеки.

РОЗДІЛ 2

БЕЗПЕКОВИЙ АСПЕКТ

УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВІДНОСИН (1991–2014)

2.1. Українсько-американські взаємини у контексті політики багатовекторності (1991–2004)

США – стратегічний партнер України, двосторонні відносини із якою розпочалися після відновлення незалежності Української держави (1991 р.). Сполучені Штати одними з перших визнали суверенітет України (25 грудня 1991 р.) та 3 січня 1992 р. встановили з нею дипломатичні відносини. Відтоді американо-українське співробітництво поступово переросло у всебічне партнерство, що охоплювало політичну, безпекову, економічну, енергетичну та гуманітарну сфери. На початковому етапі особливе значення мали питання ядерного роззброєння, підтримки демократичних реформ і становлення ринкової економіки. Надалі США стали ключовим союзником України у зміцненні її обороноздатності, захисті суверенітету та просуванні євроатлантичної інтеграції.

Як відзначав О. Сивак та П. Черник, інтереси США у регіоні Центрально-Східної Європи полягали у тому, щоб, розширюючи простір євроатлантичної інтеграції, знайти для себе нових членів інтеграційного процесу, союзників, які б обмежували зростаючий вплив окремих європейських країн, насамперед – Франції та Німеччини, які дедалі більше зацікавлені у зменшенні присутності США в Європі, а також обмеженні впливу Росії на Європейському континенті [406]. З цих причин, підтримка незалежної Української держави відповідала стратегічним інтересам США. Однак відзначимо, що, українсько-американські відносини – це власне не тільки про Україну і США – це також і про Росію, яка ніколи не мала намірів відмовлятися від власних претензій – політичних, економічних, будь-яких

інших – щодо України [304]. «Так було від самого початку зародження відносин між Україною і США і, певно, що так буде й надалі», – констатував М. Назаренко [304].

Україно-американські відносини мають тривалу історію у ХХ ст. Для прикладу, у зовнішньополітичному курсі американського президента Вудро Вілсона (1856–1924) Україна розглядалася переважно в російському контексті [304]. У роки Української революції американський дипломат Френк Лайон Полк (1871–1973) зазначав послу УНР у Лондоні, що «Україна чимось схожа на Південь, а Росія – на Північ США», а боротьба українців за незалежність – це «внутрішні проблеми Росії» (громадянська війна, подібна до громадянської війни у США 1861–1865 рр.) [304]. Американський посол у Російській імперії Девід Френсіс (1850–1927) все ж направив у грудні 1917 р. консула Даглеса Дженкінса до Києва, щоб оцінити шанси на незалежність УНР [304]. Дипломат зустрічався кілька разів із першим міністром закордонних справ УНР О. Шульгіним, іншими українськими високопосадовцями, проте результати перемовин були невтішними для української сторони [304].

Після визнання США СРСР, «довгий час американська сторона не звертала на нас [Україну – авт.] уваги, на наше прагнення встановити з ними контакти, – зазначали історики, – Під час жахливого 1933 року, року коли мільйони українців загинули через Голодомор, американська преса намагалася приховати будь-які відомості про голод і називала їх неправдивою інформацією» [504]. Така інформаційна політика була зумовлена прагненням не ускладнювати щойно встановлені дипломатичні відносини з СРСР. Замовчування Голодомору в американському публічному дискурсі надовго закріпило спотворене уявлення про реальні події в Україні, що позначилося і на подальшому розвитку українсько-американських контактів.

У роки «Холодної війни» налагоджено співпрацю між США та СРСР, зважаючи на досягнення ракетного паритету, а 29 травня 1972 р. Президент

США Річард Ніксон прибув до Києва. З цього приводу історик М. Таран наголошував: «Цей візит... робить історію наших відносин набагато глибшою, такою, яка значною мірою підкреслює наявність України для Америки як певного суб'єкта ще до 1991 року. Звичайно, радянське керівництво розглядало цей візит і ті зустрічі, які відбулися в Києві, і як певний елемент данини, політичного підбадьорювання українського радянського керівництва, і як іміджевий хід, який мав показати, що радянський союз трохи не є схожим на стереотип централізованої російської диктатури...» [388].

П. Черник та О. Сивак зауважували, що на етапі відновлення Української державності, в українсько-американських відносинах виразно домінував підхід «насамперед Росія», навіть «виключно Росія». «Вашингтон робив ставку на Росію, сподіваючись на те, що політичні та економічні реформи, які розпочалися у ній, будуть швидкодосяжними. Враховуючи власні інтереси, які об'єктивно збігалися, хоч і не були тотожними, США та Росія посилили тиск на Україну з метою змусити її ліквідувати арсенали ядерної зброї», – відзначали учені [406].

Водночас політолог В. Дубовик наголошував, що відносини «молодих демократій» Центрально-Східної Європи, зокрема й України, зі США від початку носили асиметричний характер, містили елементи клієнтелізму [344]. Ці країни будували свої геополітичні стратегії на підтримці американських інтересів в Європі, що проявлялося в позитивних голосуваннях в міжнародних організаціях, підтримці військових операцій США, переважанні їх інтересів у спільних проєктах у сфері безпеки, економіки й енергетики [344]. В обмін на підтримку східноєвропейські країни бажали гарантування своєї безпеки з боку глобального лідера [344].

Таким чином, з одного боку, США визнавали стратегічну важливість нової держави (України) на пострадянському просторі, розглядали її як потенційного стабілізуючого чинника у Східній Європі та як партнера в ядерному роззброєнні [345]. З іншого – офіційний Вашингтон обережно

ставився до Києва, побоюючись політичної нестабільності, слабких державних інститутів та невизначеності зовнішньополітичного курсу України [345]. Ключовим джерелом напруження було питання ядерної спадщини СРСР: Сполучені Штати наполягали на безумовній відмові України від стратегічної зброї, тоді як керівництво Української держави прагнуло пов'язати цей процес із гарантіями безпеки та економічною підтримкою [345]. Відсутність чіткої стратегії взаємодії з обох сторін, різні пріоритети та обережна дипломатія створили атмосферу взаємного очікування, у якій перші кроки співпраці мали радше декларативний, ніж системний характер [345]. «Попри намагання української сторони налагодити контакти з адміністрацією Буша-старшого політичний діалог знаходився у стагнації, мав спорадичний характер, жорстко прив'язувався до прогресу у питанні ядерної зброї», – відзначав В. Пашко [345].

У цей же час (наприкінці грудня 1991 р.) розпочалися тристоронні консультації України, Росії та США, на яких обговорювали варіанти ядерного роззброєння. Уряд США одразу пообіцяв нашій державі оплатити увесь процес вивезення та утилізації ядерної зброї, а також надати Росії кошти за роботи зі знищення боєприпасів [202, с. 72]. У травні 1992 р. Україна передала усі без винятку тактичні ядерні боєприпаси для знищення на російських заводах, що стало важливим етапом у реалізації її курсу на без'ядерний статус та виконання міжнародних зобов'язань, узятих після відновлення незалежності. Такий крок був здійснений у рамках досягнутих домовленостей між Києвом, Москвою та Вашингтоном та розглядався як «жест доброї волі», спрямований на зміцнення європейської безпеки та інтеграцію України у світовий простір.

У спільній заяві Президентів України та США (Л. Кравчук, Джордж Буш) від 6 травня 1992 р. відзначено, що у сфері безпеки Україна та США співпрацюватимуть з метою поширення демократичного миру в Європі [90]. «Ми погоджуємося, що міжнародну безпеку вже не можна досягти завдяки зусиллям окремих країн, спрямованих на все більше накопичення озброєнь,

– йшлося е Заяві. – Радше, безпека повинна ґрунтуватись на засадах зменшених рівнів озброєнь, всіх країн та на багатосторонніх зобов'язаннях дотримуватись спільних принципів, особливо таких, як демократія, непорушність кордонів, територіальна цілісність та мирне вирішення конфліктів» [90]. Л. Кравчук у листі Джорджу Бушу-старшому від 7 травня 1992 р. констатує зазначав: «Україна забезпечить знищення всієї ядерної зброї, включаючи стратегічну наступальну зброю, розміщену на її території, протягом 7 років» [202, с. 73].

Табл. 1

**Склад стратегічних ядерних сил на території України,
Росії, Білорусі, Казакстану (1992 р.) [345]**

<i>Країна</i>	<i>МБР (носії/боєзаряди)</i>	<i>Важкі бомбардувальники (носії/боєзаряди)</i>	<i>Разом (носії/ боєзаряди)</i>	<i>% від загального ядерного арсеналу СРСР</i>
Росія	912/3970	79/271	1779/6893	69,4%
Україна	176/1240	46/372	219/1612	17%
Казакстан	98/980	40/240	138/1220	13%
Білорусь	81/81	немає	81/81	0,6%

Прийшовши до влади у 1992 р. новий Президент США Білл Клінтон деякий час продовжував «жорсткий» курс свого попередника і тільки у 1993 р. підхід американської адміністрації до України почав змінюватися – в україно-американських відносинах стало помітне певне «потепління», що було викликане посиленням антидемократичних тенденцій у Росії [406]. «Головним конфронтаційним питанням цього періоду була проблема набуття Україною без'ядерного статусу, – зазначали аналітики. – У засобах масової інформації США з'явилася серія тенденційних антиукраїнських публікацій. Майже до середини 1993 р. Вашингтон займав жорстку, майже ультимативну позицію щодо України. США наполягали на якомога швидшій ратифікації Договору про обмеження стратегічних та наступальних озброєнь та

приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ)...» [471].

Таким чином, адміністрація представника Демократичної партії Білла Клінтона у середині 1993 р. переосмислила політику на українському напрямі, запропонувавши більш гнучкі підходи до діалогу з Києвом – розширила двосторонній порядок денний, виявила готовність збільшити економічну допомогу та обговорювати надання гарантій безпеки [345]. У квітні 1993 р. Держдепартамент виступив із Заявою про необхідність / невідкладність «спільного подолання кризи довіри» [471]. 9 травня того ж року Київ відвідала делегація на чолі з послом з особливих доручень, спеціальним радником Державного секретаря США із зв'язків з новими незалежними державами С. Телботом [471]. Він заявив про бажання американської сторони розпочати новий етап у відносинах з Україною, підписати на найвищому рівні українсько-американську Хартію про партнерство, дружбу і співробітництво [471].

Зрештою, 30 вересня 1993 р. Конгрес затвердив виділення Україні фінансової допомоги у розмірі 330 млн дол – 175 млн дол на ядерне роззброєння та 155 млн дол на підтримку економічних реформ, після чого 14 січня 1994 р. у Москві Президенти Росії, США та України підписали спільну заяву, згідно з якою Україна підтвердила зобов'язання щодо ліквідації стратегічної ядерної зброї на своїй території [345].

Таким чином, українсько-американські відносини в період президентства Л. Кравчука (1991–1994) формувалися в умовах пошуку балансу між збереженням суверенітету та потребою міжнародного визнання, насамперед з боку США. Цей етап став визначальним у закладанні політико-дипломатичних основ двостороннього партнерства, хоча й був позначений суттєвими суперечностями. Офіційний Вашингтон сприймав Київ передусім крізь призму питань ядерного роззброєння, вбачаючи в Україні потенційне джерело нестабільності на пострадянському просторі. Натомість українське керівництво намагалось поєднати відмову від ядерного статусу з отриманням

реальних гарантій безпеки та економічної допомоги, що свідчило про прагнення інтегруватися у західну систему безпеки на рівноправних умовах.

На президентських виборах в Україні у липні 1994 р. перемогу здобув колишній прем'єр-міністр Л. Кучма. «Під час передвиборчої кампанії США зайняли нейтральну позицію та не підтримували нікого з кандидатів. Неофіційно у Вашингтоні схилилися до думки, що переможе Л. Кучма, хоча були готові й до переобрання на другий термін Л. Кравчука, – зазначав В. Пашков. – Напередодні виборів у квітні 1994 р. Л. Кучма у складі парламентської делегації відвідав США на запрошення Національного демократичного інституту (НДІ), де він зустрівся з радником президента США з національної безпеки Е. Лейком. Це була спроба американців познайомитися з перспективним кандидатом у президенти» [345].

22 листопада 1994 р. Президент України Л. Кучма та Президент США Білл Клінтон підписали Хартію українсько-американського партнерства, дружби і співробітництва [98]. У документі, зокрема, наголошувалося:

1. «Україна та Сполучені Штати Америки визнають, що розповсюдження зброї масового знищення становить загрозу людству і що всі уряди мусять терміново працювати для запобігання подальшого розповсюдження такої зброї і пов'язаних з нею технологій. Для досягнення цієї мети дві держави погоджуються обмінюватись інформацією та досвідом у галузі експертного контролю. Сполучені Штати Америки вітають далекоглядний крок України по ратифікації Договору СНО-1 та її приєднання до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї в якості держави, що не володіє ядерної зброєю» [98].

2. «Сполучені Штати Америки підтверджують свою рішучість надати Україні відповідну фінансову та технічну допомогу в здійсненні надійного та безпечного розукомплектування та знищення стратегічних ядерних озброєнь, розташованих на території України, а також у застосуванні гарантій МАГАТЕ на мирних ядерних об'єктах в Україні. Україна та Сполучені Штати Америки підтверджують свою рішучість співпрацювати у

допомозі жертвам Чорнобильської катастрофи і відновленні уражених районів, у посиленні безпеки ядерних реакторів в Україні з метою недопущення подібного лиха у майбутньому» [98].

Проаналізувавши тогочасні українсько-американські відносини, 42 Президент США Білл Клінтон зазначав: «Україна вирішила позбутись ядерної зброї. Ваше рішення робить український народ, американський народ та весь світ спокійнішим та безпечнішим» [208]. Вищезазначене твердження відображало стратегічне значення українського кроку у сфері ядерного роззброєння для глобальної безпеки та нерозповсюдження зброї масового ураження. Американська адміністрація розглядала відмову України від ядерного арсеналу як фундаментальний чинник стабілізації постбіполярного простору й водночас як умову поглиблення двосторонніх політичних та безпекових відносин.

Хартія українсько-американського партнерства, дружби і співробітництва стала важливим дипломатичним прологом до підписання 5 грудня 1994 р. у Будапешті Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї [92]. У межах Будапештського меморандуму США, Велика Британія та Російська Федерація взяли на себе зобов'язання поважати незалежність, суверенітет і існуючі кордони України, а також утримуватися від застосування сили чи економічного тиску [92]. У документі, зокрема, наголошено, що держави:

1. Підтверджують Україні їх зобов'язання згідно з принципами Заключного акта НБСЄ поважати незалежність і суверенітет та існуючі кордони України [92].

2. Підтверджують їх зобов'язання утримуватися від загрози силою чи її використання проти територіальної цілісності чи політичної незалежності України, і що ніяка їхня зброя ніколи не буде використовуватися проти України, крім цілей самооборони або будь-яким іншим чином згідно зі Статутом Організації Об'єднаних Націй [92].

3. Підтверджують Україні їх зобов'язання згідно з принципами Заключного акта НБСЄ утримуватись від економічного тиску, спрямованого на те, щоб підкорити своїм власним інтересам здійснення Україною прав, притаманних її суверенітету, і таким чином отримати будь-які переваги [92].

4. Підтверджують їх зобов'язання домагатися негайних дій з боку Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй з метою надання допомоги Україні як державі-учасниці Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, що не володіє ядерною зброєю, в разі, якщо Україна стане жертвою акту агресії або об'єктом погрози агресією з використанням ядерної зброї [92].

5. Підтверджують щодо України їх зобов'язання не застосовувати ядерну зброю проти будь-якої держави-учасниці Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, що не володіє ядерною зброєю, крім випадку нападу на них самих, їхні території чи їхні підопічні території, їхні збройні сили або на їхніх союзників з боку такої держави спільно або в союзі з державою, яка володіє ядерною зброєю [92].

6. Будуть проводити консультації у випадку виникнення ситуації, внаслідок якої постає питання стосовно цих зобов'язань [92].

О. Турчинов проаналізувавши у роки російсько-української війни дії гарантів національної безпеки України, констатував: «Невиконання Будапештського меморандуму довело безглуздість роззброєння, засвідчило повну руйнацію системи колективної безпеки, перевело парадигму нового сторіччя у середньовічний формат «права сили», що створює потенційну загрозу для всіх. Зброя знову стає головним аргументом в міжнародних відносинах, доводячи старе підзабуте правило: хочеш миру для своєї країни – ретельно готуйся до війни» [333]. Згодом А. Гетьманчук констатувала, що у США та України було різне бачення зобов'язань в рамках Будапештського меморандуму. «Для багатьох українських офіційних осіб (не кажучи вже про пересічних українців) виявилось несподіванкою, що в Будапештському меморандумі йшлося не про гарантії безпеки для України, а лише про безпекові запевнення. Тобто, не про юридичні зобов'язання, а політичні,

шляхом проведення відповідних консультацій», – зазначала дослідниця [125].

Середина 1990-х рр. стала критично важливим етапом для визначення пріоритетів української зовнішньої політики та зміцнення безпекового партнерства зі США. Після відновлення незалежності Україна прагнула зміцнити свій міжнародний статус, реформувати оборонний сектор та інтегруватися у світову спільноту. США, зі свого боку, намагалися підтримати офіційний Київ у рамках власної стратегії стабілізації регіону та контролю за нерозповсюдженням ядерної зброї. У цьому контексті під час державного візиту в Україну 11-12 травня 1995 р. Президент США Білл Клінтон зустрівся з Президентом України Л. Кучмою, щоб «обговорити шляхи зміцнення українсько-американського партнерства, включаючи сфери, які охоплюють процес реформ і зміцнюють місце України у світовій спільноті» [94].

У спільній Заяві Президентів наголошено, що вони «відзначили суттєвий прогрес, який був досягнутий у виконанні програми допомоги за законом Нанна-Лугара, спрямованої на сприяння демонтажу стратегічних наступальних озброєнь та підтримання безпеки ядерних матеріалів, а також сприяння в конверсії оборонної промисловості в Україні» [94]. Констатовано, що Президент США «із задоволенням оголосив про те, що до визначених програмою Нанна-Лугара коштів додатково виділено ще близько 10 млн. доларів для оборонної конверсії...» [94]. У Заяві також зазначено, що обидва Президенти «погодилися на продовження проектів допомоги, які будуть включати додаткове фінансування на знищення стратегічної наступальної зброї, фізичний захист, контроль та облік ядерних матеріалів, а також експортний контроль» [94].

Варто погодитися з А. Сидорчуком, який наголошував, що другий очільник України користувався у вищому політичному істеблішменті США унікальним кредитом довіри [407]. «В экс-секретареві парткому та экс-директорів найбільшого у колишньому СРСР підприємства «Південмаш»,

де вироблялися стратегічні ракети «СС-17», які націлювали на територію США, вбачали технократа, потенційного реформатора в економіці та борця з корупцією. Американська преса називала його «улюбленим президентом СНД»», – відзначав він [407].

Однак, уже на початку 2000-х років українсько-американські відносини зазнали суттєвого погіршення, що було зумовлено низкою політичних криз. Центральним чинником стала «касетна справа» (2000 р.), яка поставила під сумнів демократичний імідж України та особисту легітимність Президента Л. Кучми на міжнародній арені. Особливо гостро відносини з США загострилися після звинувачень у незаконному продажу систем радіолокаційного спостереження «Кольчуга» до Іраку, що викликало «глибоке занепокоєння у США» та поставило Київ у, де факто, ситуацію міжнародної ізоляції. Американська адміністрація тимчасово згорнула більшість контактів на найвищому рівні, обмеживши співпрацю рамками технічних та гуманітарних програм. Від відносин «стратегічного партнерства» 1990-х рр. сторони перейшли до моделі «обережного дистанціювання», позначеної втратою довіри, сумнівами у щирості українських реформ і посиленням ролі європейського напрямку у зовнішній політиці України.

Зокрема, 1 жовтня 2002 р., у зв'язку з визнанням американським урядом автентичності записів, згідно з якими Президент України Л. Кучма надав дозвіл на нелегальний продаж радарних систем Іракові, Державний департамент США вирішив переглянути політику щодо України та тимчасово призупинив надання Україні 54 млн дол американської урядової допомоги [411]. Комітет асигнувань Палати представників Конгресу США був «українським занепокоєний черговими повідомленнями про участь України у передачі зброї Іракові» [411].

Власне «найтяжчою подією» у 2002 р. Президент Л. Кучма назвав погіршення стосунків зі США [272]. У цьому контексті він наголосив, що «головним завданням» для уряду у 2003 році є «зняти цю проблему» [272].

«Хай наступний рік не буде таким гірким, яким був минулий для України і для мене особисто. Надія вмирає останньою, тому я дивлюсь у наступний рік з надією», – відзначав Президент України [272]. Проте очікуваного для Л. Кучми покращення двосторонніх відносин не відбулося.

Таким чином, у 1991–2004 рр. українсько-американські відносини у безпековій сфері характеризувалися переважно асиметричним партнерством. Незважаючи на надання фінансової, технічної та політичної допомоги, США не пропонували Україні чітких безпекових гарантій у межах міжнародних договорів, що створювало ситуацію стратегічної невизначеності. Водночас цей період заклав базу для формування практик співпраці та наближення ЗСУ до стандартів НАТО, проте підкреслив обмеженість американського стратегічного залучення у забезпеченні комплексної національної безпеки України.

2.2. Політичні виклики в українсько-американських відносинах (2004–2014)

Період Помаранчевої революції (2004–2005) – переломний етап в українсько-американських відносинах початку ХХІ ст. Для США події в Україні символізували успіх «третьої хвилі демократизації» на пострадянському просторі, а перемога В. Ющенка розглядалася як шанс закріпити демократичну модель розвитку та зменшити вплив Росії у Центрально-Східній Європі. Зі свого боку, нова українська влада сприймала підтримку Вашингтона як зовнішній ресурс легітимації та гарантію стабільності в умовах внутрішньополітичної турбулентності.

Р. Бергланд, проаналізувавши американську пресу періоду Помаранчевої революції констатував: «У всіх американських ЗМІ простежуємо симпатію до учасників Помаранчевої революції. Їх хвалять за ініціативність, відвагу, стійкість і самопожертву. Тоді як деякі українські і

московські ЗМІ показували страйкарів як розлючений натовп, – американська преса подавала їх як мирних і щасливих борців за свободу» [138, с. 165].

Однак, за емоційною ейфорією 2004–2005 рр. швидко проявилось обмеження україно-американської співпраці. США очікували від нашої держави швидких реформ у сфері боротьби з корупцією, дерегуляції економіки та просування до НАТО, проте внутрішня політична фрагментація, міжлітні конфлікти й відсутність єдиної стратегії зовнішньої політики призвели до певного розчарування офіційного Вашингтона. Водночас наголосимо, що у 2000-х рр. 43 президент США Джордж Буш-молодший хоча й декларативно, все ж наполягав на вступі України до НАТО. «Допомогти Україні рухатися до НАТО є в інтересах кожного члена Альянсу», – зазначав Джордж Буш-молодший [208].

Згодом, Джордж Буш-молодший на зустрічі з членами ветеранської організації «Американський легіон» (2006 р.) констатував, що «Помаранчева» та інші «кольорові» революції відповідають інтересам США. «Ми стали свідками революції троянд, пурпурної, тюльпанової та кедрової революцій, але це тільки початок. По всьому світу воля знаходиться на марші і ми не зупинимося, доки надія на її реальність не буде у всіх людей Землі. Це в наших національних інтересах», – зазначав Президент США [210].

Таким чином, Джордж Буш-молодший став одним із головних західних політичних союзників В. Ющенка, який бачив у демократичних змінах в Україні підтвердження ефективності американської політики «просування свободи» на пострадянському просторі. Саме тому США активно підтримували українські реформи, ініціювали розширення економічного співробітництва та сприяли зближенню України з НАТО, що особливо проявилось під час Бухарестського саміту 2008 р.

Проте, на жаль, американська ініціатива щодо ПДЧ України в НАТО була критично сприйнята Німеччиною та Францією, які під тиском Росії відмовилися від підтримки нашої держави. У підсумку, Саміт НАТО

обмежився декларативним підсумковим твердженням: «НАТО вітає євроатлантичні прагнення щодо членства в НАТО України та Грузії. Сьогодні ми дійшли згоди, що ці держави стануть членами НАТО. Обидві країни зробили цінні внески в операції Альянсу. Ми вітаємо демократичні реформи в Україні та Грузії та з нетерпінням очікуємо на проведення вільних та чесних парламентських виборів в Грузії в травні. ПДЧ буде наступним кроком для України та Грузії на їх шляху до членства. Сьогодні ми чітко заявляємо, що ми підтримуємо заявки цих країн щодо ПДЧ. Таким чином ми розпочнемо період інтенсивної взаємодії з ними на високому політичному рівні з метою розгляду питань, пов'язаних з їхніми зверненнями щодо ПДЧ, які залишаються невирішеними...» [91].

Міністр оборони України (2007–2009) Ю. Єхануров, згадуючи події 2008 р. у Бухаресті, констатував: «Надії були дуже великі [на членство в НАТО – авт.]. Хоча об'єктивно ми розуміли що навряд чи щось вийде, що вдасться проламати. Але ні в якому разі що воно не піде по накатаному, не вийде. Ми почали це відчувати одразу, як тільки прибули до цього палацу величезного. Найбільш знаковим було, коли така дуже зла Ангела Меркель пройшла повз нашу делегацію навіть не кивнувши головою..., жорстко так глянула і пішла. Я пам'ятаю цей погляд і не тільки там.... Коли підійшла американська делегація і президент американський сказав так, що ми сьогодні вранці переговори з Францією, переговори з Німеччиною, і відповідь Німеччини була така: ви в себе спочатку в Україні розберіться, чи хочете ви в НАТО, чи не хочете, бо по заяві вашого прем'єра в Брюсселі український народ проти вступу в НАТО. А ви нам тут розповідаєте якісь казочки», – пригадував той день Ю. Єхануров [209].

Значно погіршилися українсько-американські відносини у період президентства Барака Обами, що було зумовлено низкою як зовнішньополітичних, так і внутрішньоукраїнських чинників. Його адміністрація переорієнтувала зовнішню політику США на пріоритети «перезавантаження» відносин із Росією, що фактично зменшило увагу

Вашингтона до пострадянського простору, зокрема й України. На цьому тлі стратегічне партнерство між Києвом і Вашингтоном втратило колишню динаміку: співпраця у сфері безпеки й оборони була обмеженою, а політичні контакти – епізодичними. Додатковим негативним фактором стала нестабільність української влади, корупційні скандали та непослідовність реформ, що підривали довіру американської адміністрації. Унаслідок цього, Україна, де факто, опинилася поза переліком зовнішньополітичних пріоритетів США до початку російської збройної агресії 2014 р., яка змусила Білий дім переглянути своє ставлення до «українського питання».

Зауважимо, що у 2023 р. були розсекречені т. зв. «записки» Джорджа Буша-молодшого, які він перед відходом з посади (2009 р.) передав своєму наступнику Бараку Обамі. «Вони були розроблені, щоб надати майбутній адміністрації те, що їй потрібно знати про найважливіші питання зовнішньої політики та національної безпеки, з якими вони зіткнуться», – написав він у передмові до книги «Передача: зовнішня політика, яку Джордж Буш передав Бараку Обамі». У записці щодо Росії відзначена необхідність «запобігти спробам Росії кинути виклик територіальній цілісності України, особливо в Криму, який на 59 відсотків складається з етнічних росіян і де базується Чорноморський флот Росії» [261].

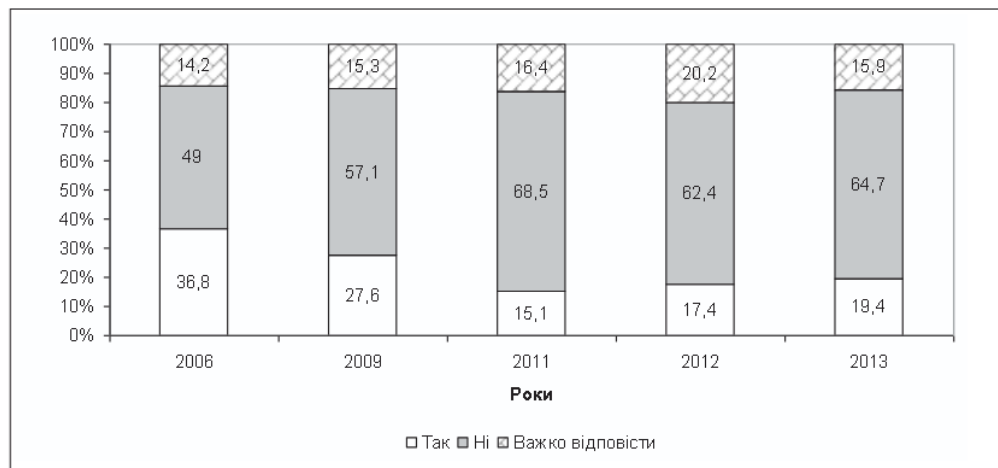
Водночас заступник радника президента США з питань національної безпеки (2009–2017) Бенджамін Родс у мемуарах «Світ такий як він є. Мемуари Білого дому часів Обами» (2018 р.) відзначав, що підхід Барака Обами щодо України був ближчий до політики ЄС. «Зміни мали б бути поступовими, – писав він. – Україна повинна була б мати можливість поступово наблизитися до Європи. З часом мали б покращитися умови життя і виникла б менш корумпована політична система. Під час одного із засідань Обама сказав: «Якби я жив в Києві, я бачив би, як краще живуть люди у Варшаві. І це б стимулювало б зближення України з Європою» [139].

Проте навіть у цей складний період в україно-американських відносинах, переважна більшість громадян України не відчувала загрози для

національної безпеки з боку США, що яскраво ілюструє відповідна діаграма. Вищезазначене свідчить про стабільно позитивне сприйняття Сполучених Штатів як надійного міжнародного партнера. У суспільній свідомості США залишалися державою, яка підтримує демократичні перетворення, ринкову економіку та захист суверенітету України. Навіть попри зниження інтенсивності політичного діалогу на найвищому рівні, зберігалася активна співпраця у сфері гуманітарної допомоги, енергетичної безпеки, боротьби з корупцією та розвитку громадянського суспільства.

Діагр. 1

Існування загрози з боку США для України (% опитаних) [155]

19 березня 2009 р. під час зустрічі з журналістами у Львові посол США в Україні Вільям Тейлор також наголосив на важливості продовження конструктивного діалогу [325]. «Я чітко і без жодних застережень наголошую, що Україна для нової адміністрації США, на чолі з Бараком Обамою, залишається дуже важливим стратегічним партнером, як це було і за попередньої адміністрації США, – відзначав дипломат. – Нинішня адміністрація США бере за основу Хартію про стратегічне партнерство, яка була підписана між США та Україною за президентства Буша. Цей документ ставиться на вищий рівень уваги» [325].

У квітні 2010 р. відбулася перша зустріч Президента України В. Януковича з Президентом США Бараком Обамою (за словами журналістів вона «проходила в теплій і доброзичливій атмосфері» [159]). Останній подякував своєму українському колезі за лідерство в питанні нерозповсюдження ядерних матеріалів [159]. Барак Обама підкреслив, що США зацікавлені, щоб Україна була сильною, незалежною і процвітаючою державою, і готові їй у цьому допомагати. «Україна може розраховувати на підтримку США у проведенні економічних реформ і поновленні співпраці з МВФ», – зокрема зазначив він [159].

У спільній Заяві наголошено, що В. Янукович оголосив про рішення України позбутися усіх запасів високозбагаченого урану до проведення наступного саміту з ядерної безпеки, тоді як США мали надати необхідну технічну і фінансову допомогу для підтримки цих зусиль [323]. Крім того, в Заяві відзначено, що Україна має намір вивести значну частину цих запасів до кінця 2010 р. «Президент Обама оцінив рішення України як історичний крок і підтвердження лідерства України у справі ядерної безпеки та нерозповсюдження», – йшлося в Заяві [323].

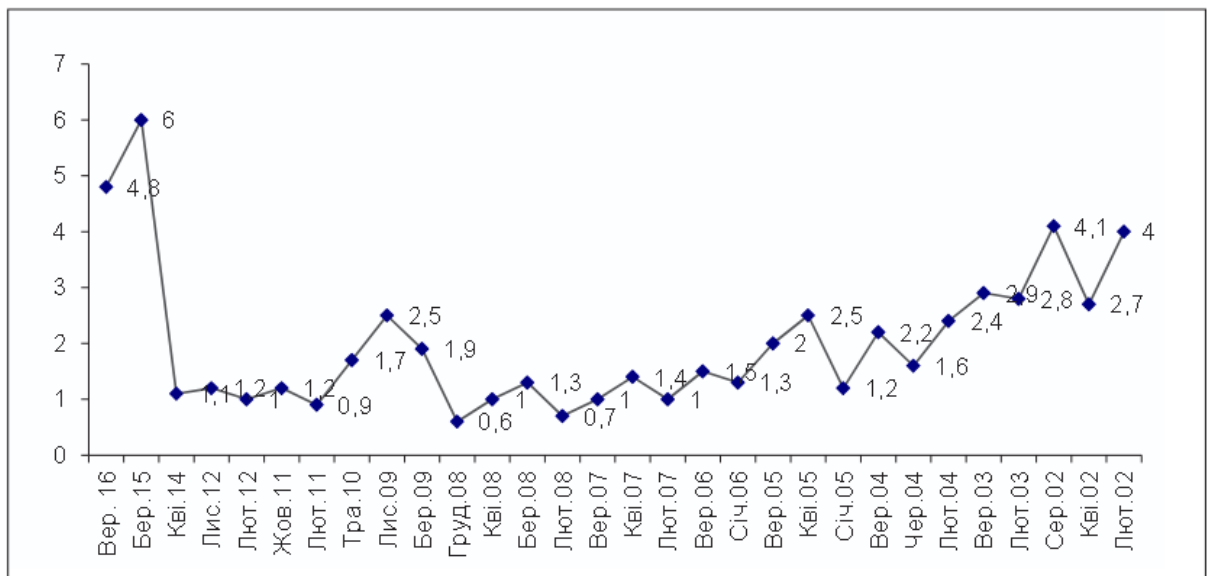
У березні 2012 р. Президент США Барак Обама висловив вдячність главі Української держави В. Януковичу за «вивезення з країни всього високозбагаченого урану», що відбулося під час зустрічі лідерів України і США на Сеульському саміті з ядерної безпеки. «Лідери погодилися, що це є важливим кроком на шляху забезпечення безпеки всіх вразливих ядерних матеріалів і важливою віхою для глобальної безпеки», – йшлося в офіційному повідомленні [321]. Водночас В. Янукович заявив, що Україна виконала усі зобов'язання, які взяла на себе під час Вашингтонського саміту у квітні 2010 р. – повністю позбулася високозбагаченого урану [321].

Соціологічні опитування того періоду засвідчували, що більшість громадян України сприймали США як важливого партнера у сфері безпеки, економічної модернізації та міжнародної підтримки незалежності України, проте не як головного стратегічного союзника. На жаль, значна частина

респондентів все ще віддавала перевагу «багатовекторній» зовнішній політиці, поєднуючи орієнтацію на Захід із прагненням зберегти стабільні відносини з Росією. Таке сприйняття було зумовлене як офіційним курсом Президента В. Януковича, так і відсутністю помітних результатів у розвитку українсько-американських відносин.

Діагр. 2

Пріоритетність співробітництва України та США (% опитаних) [155]

У 2013–2014 рр., незважаючи на певні конфліктні ситуації з Російською Федерацією, США продовжували демонструвати стриманість у своїй політиці щодо України, уникаючи різких кроків, які могли б загострити відносини з Москвою. Адміністрація Барака Обами дотримувалася обережної лінії, роблячи ставку на дипломатичні механізми врегулювання суперечностей у регіоні. Вашингтон обмежувався, здебільшого, заявами на підтримку суверенітету та територіальної цілісності України, не вдаючись до рішучих кроків у сфері військової чи економічної допомоги. На думку провідних західних аналітиків Барак Обама «проігнорував грузинську трагедію, придушив українську стурбованість і натомість натиснув кнопку

«перезавантаження політики» – програми, спрямованої на відродження відносин з Росією. Вашингтон і Москва підписали нову угоду про запуск ракет, підштовхнули ядерне розповсюдження і знову заговорили про спільну боротьбу з тероризмом» [264].

У цьому контексті Україна фактично опинилася на периферії американської зовнішньої політики. Адміністрація Барака Обами розглядала «українське питання» крізь призму загальноєвропейської безпеки та відносин із Росією, уникаючи надмірної залученості у внутрішні українські процеси. Такий підхід призвів до зниження політичної підтримки Києва з боку офіційного Вашингтона та ослаблення стратегічного діалогу між державами. Україна, де факто, перестала сприйматися як самостійний геополітичний суб'єкт, а радше як частина ширшого простору російських інтересів, що, своєю чергою, створювало додаткові ризики для її національної безпеки.

Все ж, інколи, американські високопосадовці згадували про «перспективи розвитку українсько-американських відносин». Для прикладу, 10 травня 2013 р. Міністр закордонних справ України Л. Кожара обговорив перспективи розвитку українсько-американських відносин з головою підкомітету з європейських питань комітету із закордонних відносин Сенату США Крісом Мерфі. «На зустрічі було обговорено комплекс питань українсько-американського співробітництва, зокрема, у сфері нерозповсюдження зброї масового знищення, міжнародної безпеки, енергетики та енергетичної безпеки, сільського господарства та інвестицій. Сторони відзначили високий рівень відносин між Україною та США і наголосили на наявності значного потенціалу для їх подальшого розвитку», – йшлося у повідомленні Посольства США в Україні [249].

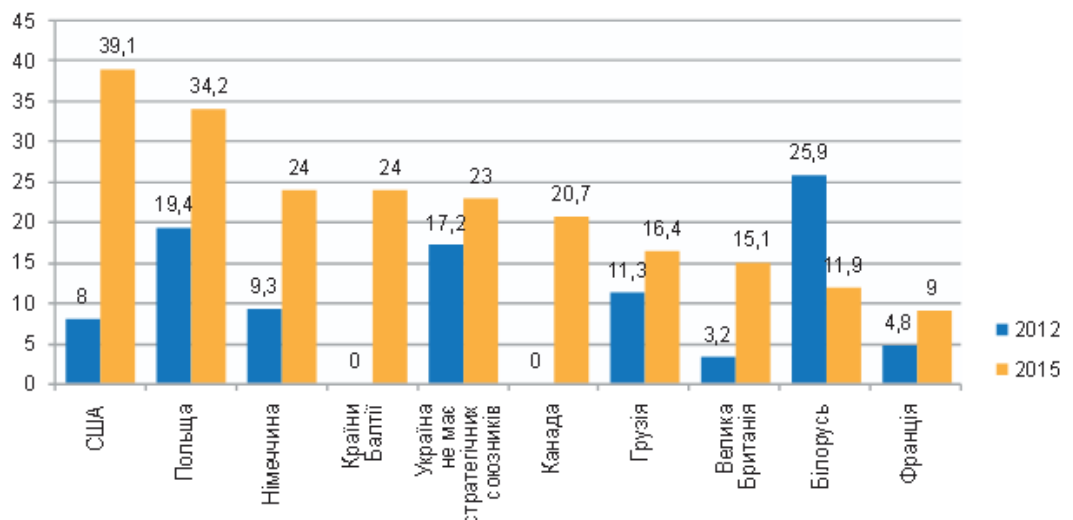
Однак, чергове погіршення двосторонніх відносин стало помітно уже восени 2013 р. під час протестних акцій в Києві (Євромайдан), коли позиції Вашингтона та української влади виявилися діаметрально протилежними. Адміністрація Барака Обами закликала уряд В. Януковича утриматися від застосування сили, дотримуватися демократичних принципів і забезпечити

право громадян на мирне волевиявлення. Натомість офіційний Київ розцінив заяви та дипломатичні кроки США як спробу втручання у внутрішні справи держави, що тільки поглибило напруження у двосторонніх відносинах.

Все ж зазначимо, що попри заклики американських конгресменів рішуче втрутитися у ситуацію в Україні, Барак Обама демонстрував стриманість в оцінці подій. Чи не вперше тему протестів в Україні він порушив тільки під час виступу на спільному засіданні обох палат Конгресу із щорічним зверненням «Про стан держави» 29 січня 2014 р. [315]. У блоці промови, який стосувався міжнародної політики США, він заявив: «Наш альянс з Європою лишається найпотужнішим у світовій історії. Від Тунісу до Бірми ми підтримуємо тих, хто готовий до важкої роботи з побудови демократії. В Україні США підтримують принцип, що всі люди мають право на вільне й мирне самовираження та вплив на майбутнє своєї країни» [315]. Зауважимо, що на тлі можливої російської збройної агресії, почала зростати частка українців, які вважали США стратегічним партнером України.

Діагр. 3

**Держави, які на думку громадян України
можна вважати стратегічними союзниками України (%) [125]**

Окупація Криму Російською Федерацією у лютому-березні 2014 р. стала викликом для міжнародного порядку та безпеки в Європі, змусивши США різко переглянути свій підхід до «українського питання». Уже 28 лютого виконуючий обов'язки міністра закордонних справ України А. Дешиця провів зустріч з представниками дипломатичних місій, акредитованих в Україні [189]. Під час зустрічі керівник МЗС ознайомив іноземних дипломатів з внутрішньополітичною ситуацією в Україні та окреслив ключові пріоритети нового Уряду в галузі зовнішньої політики [153].

Того ж дня, оприлюднено Заяву Президента США Барака Обами, в якій закликає Російську Федерацію «не втручатися в справи Криму» [525]. У Заяві відзначено, що Президент США «глибоко стурбований повідомленнями про військові рухи, здійснені Російською Федерацією всередині України» [525]. Барак Обама констатував, що «будь-яке порушення суверенітету та територіальної цілісності України буде глибоко дестабілізуючим, що не є в інтересах України, Росії чи Європи» [525], і що це буде «явним порушенням зобов'язань Росії поважати незалежність, суверенітет і кордони України та міжнародні закони» [525].

1 березня 2014 р. Президент США Барак Обама провів телефонну розмову з Президентом Росії Володимиром Путіним і заявив, що вторгнення Росії було «порушенням українського суверенітету та територіальної цілісності...» [546]. Президент США зауважив, що подальше порушення суверенітету і територіальної цілісності України з боку Росії може негативно вплинути на її позиції в міжнародному співтоваристві [546]. Він наголосив, що США будуть вести негайні консультації з союзниками і партнерами в Раді Безпеки ООН, Північноатлантичній раді, Організації з безпеки і співробітництва в Європі, і підписантами Будапештського меморандуму [546]. Барак Обама висловив впевненість, що Сполучені Штати призупинять подальшу участь у підготовчих нарадах до Великої Вісімки, а подальше

порушення норм міжнародного права з боку Росії призведе до її більшої політичної та економічної ізоляції [546].

Покладаючи великі надії на підписантів Будапештського меморандуму у розв'язанні комплексу проблем, пов'язаних із російською збройною агресією, 4-5 березня в.о. міністра закордонних справ України А. Дециця здійснив робочий візит до Парижа з метою участі у зустрічі високого рівня країн-підписантів Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до ДНЯЗ [546]. За ініціативою американської сторони було організовано тристоронню зустріч високого рівня країн-підписантів «Будапештського меморандуму», участь в якій взяли в.о. міністра закордонних справ України А. Дециця, Державний секретар США Джон Керрі та Державний секретар у закордонних справах і справах Співдружності Великої Британії Вільям Хейг. Російська сторона відмовилась від участі у заході [546].

Того ж дня (4 березня), до України прибув Державний секретар США Джон Керрі, який зустрівся з Головою Верховної Ради України О. Турчиновим і Прем'єр-міністром А. Яценюком [111]. Джон Керрі наголошував, що Росія готує передумови для подальшого вторгнення в Україну: «У східній частині України Росія нещодавно старалася, щоб деякі місцеві ради прийняли якісь розпорядження, щоб запросити Росію. А насправді ці ради зробили навпаки. Вони сказали, що не хочуть росіян, хочуть свою незалежність...Також Росія говорила про меншину, про російськомовне населення, мовляв, їхні права утискаються. Насправді цього немає. І фактично сьогоднішній уряд України заспокоює усю ситуацію і не хоче й уникає провокацій. Збройні сили, які мають юридичне право протистояти вторгненню збройних сил іншої країни, не діють так, щоб дати якісь передумови» [111].

Питання можливого проведення псевдореферендуму у Криму – одна з ключових тем обговорення Прем'єр-міністра України А. Яценюка з американськими політиками під час його візиту до США 12-14 березня 2014

р. [354]. Під час зустрічі з американським Президентом Бараком Обамою прем'єр-міністр України зауважив, що «Україна бореться за свою свободу, незалежність і суверенність» [225] та закликав американського Президента допомогти у цій боротьбі.

Під час розмови з А. Яценюком Барак Обама заявив, що США і світові доведеться змусити Росію дорого заплатити, якщо вона не змінить курсу щодо України. Американський Президент наголосив, що США із самого початку кризи вважають вторгнення Росії до Криму порушенням міжнародного права та міжнародних угод, учасницею яких є Росія, і порушенням територіальної цілісності та суверенітету України. При цьому Барак Обама заявив, що США підтримають Україну в збереженні її територіальної цілісності та суверенітету [225].

На знак протесту проти дій Російської Федерації в Криму, Канада, Франція, Німеччина, Італія, Японія, Великобританія, США і ЄС зупинили підготовку до саміту Великої вісімки в Сочі. «Ми відзначаємо, що дії Росії в Україні... порушують принципи і цінності, на яких засновані G-7 та G-8. Таким чином, ми вирішили призупинити на участь у заходах, пов'язаних з підготовкою запланованого саміту G-8 в Сочі в червні до тих пір, поки ситуація не повернеться до того стану, коли G-8 може вести змістовне обговорення», – констатували члени Великої сімки [157].

Таким чином, у 2004–2014 рр. американсько-українська співпраця у безпековій сфері набирала більш стратегічного та політично значущого характеру, особливо на тлі подій Помаранчевої революції та зростання напруженості у відносинах з Росією. Партнерство дозволило Україні просувати стандарти НАТО у підготовці та управлінні військами, підвищити професійну підготовку кадрів і частково модернізувати озброєння. Водночас, США не зуміли запобігти російській збройній агресії у лютому-березні 2014 р. Відтак, американська реакція була спрямована на застосування економічних санкцій та дипломатичний тиск. Такий підхід продемонстрував структурну слабкість міжнародної системи стримування агресора, а також

необхідність подальшого посилення оборонного потенціалу України та активізації трансатлантичного партнерства у сфері безпеки.

Варто відзначити й не завжди адекватну зовнішню політику України щодо США та відсутність сталого лоббі. Можна погодитися з українськими експертами, які констатували: «Україна за роки незалежності так і не спромоглася винайняти офіційну лобістську структуру, яка б працювала у Вашингтоні на державу Україна. Американські співрозмовники одностайні у тому, що жодне посольство, аналітичний центр чи організація з діаспори не здатні замінити професійну лобістську структуру, яка на постійній основі лобіюватиме інтереси України. На це потрібні кошти, але українські олігархи та політики успішно за часи незалежності знаходили їх на лобістські компанії для себе та своїх політичних сил. Відповідно, могли б зробити внесок і в державу Україна. Навіть при тому, що жодна PR компанія або лобіст не здатна зробити найголовніше – побороти корупцію та провести реформи» [125].

РОЗДІЛ 3

ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНА ДОПОМОГА США УКРАЇНІ У РОКИ РОСІЙСЬКОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ (2014–2022)

3.1. Зміцнення оборонної спроможності України у роки проведення АТО

Після початку російської збройної агресії проти України (лютий 2014 р.) та трансформації системи міжнародної безпеки, США стали одним із провідних донорів у сфері військово-технічної підтримки України. Допомога охоплювала широкий спектр нелетального обладнання, а також навчально-тренувальних програм, медичного забезпечення та елементів оборонної інфраструктури та поступово трансформувалася у формат надання летальної зброї. Американська військова допомога у роки проведення Антитерористичної операції (2014–2018) стала важливим стратегічним інструментом довготривалого впливу на трансформацію сектора оборони України. «Початок агресії РФ проти України у 2014 році разом із незадовільним рівнем бойової готовності і оснащення ЗСУ ставили першочерговим завданням перед офіційним Києвом отримання максимально можливої військової допомоги від міжнародних партнерів, і насамперед – від США», – констатували експерти [158].

У свою чергу «Deutsche Welle» писала, що російська воєнна інтервенція у Криму стала найбільшим зовнішньополітичним викликом для Барака Обами. На події в Україні він відреагував різкою критикою дій керівництва Російської Федерації, проте, на думку журналістів, «політику Президента США активно критикували всередині країни, наголошуючи, що на Президентові лежить частина відповідальності за нинішню кризу в Україні» [495].

У цьому контексті особливого значення набули двосторонні візити та українсько-американські зустрічі, які суттєво вплинули на рівень військово-технічної підтримки України. Серед останніх на початковому етапі війни необхідно виокремити: 4 березня 2014 р. – візит в Україну Держсекретаря США Дж. Керрі; 12-13 березня 2014 р. – візит до США української делегації на чолі з прем'єр-міністром А. Яценюком. У ході візиту, були проведені зустрічі Глави Уряду України з президентом, віце-президентом та держсекретарем США, а також в Конгресі, МВФ та Світовому банку. А. Яценюк виступив на засіданні РБ ООН та зустрівся з Генсекретарем ООН; 10-14 квітня 2014 р. – візит до Вашингтона української делегації у складі Міністра фінансів України О. Шлапака, Міністра економічного розвитку і торгівлі України П. Шеремети та Голови Національного банку України С. Кубіва. У ході візиту, було підписано «Угоду про гарантії запозичення між Україною та США щодо надання Україні кредитних гарантій на суму 1 млрд. дол. США»; 21-22 квітня 2014 р. – візит в Україну Віце-президента США Дж. Байдена; 4 червня 2014 р. – двостороння зустріч у Польщі новообраного Президента України П. Порошенка з Президентом США Б. Обамою та Держсекретарем США Дж. Керрі; 7 червня 2014 р. – з метою участі в церемонії інавгурації Президента України П. Порошенка, Україну відвідав Віце-президент США Дж. Байден (в урочистостях також взяли участь сенатори Дж. МакКейн, Р. Джонсон, К. Мерфі, конгресмен М. Каптур; 25 червня 2014 р. – зустріч Міністра закордонних справ України П. Клімкіна з Держсекретарем США Дж. Керрі у штаб-квартирі НАТО; 4 вересня 2014 р. – П. Порошенко на полях Саміту НАТО зустрівся з Президентом США Б. Обамою у форматі 5+1 (разом з лідерами ВБ, Франції, ФРН та Італії) та з усіма представниками НАТО у форматі Комісії Україна – НАТО; 17-19 вересня 2014 р. – візит Президента України П. Порошенка до Вашингтона (робоча програма передбачала виступ перед обома палатами Конгресу США й переговори з Президентом США Б. Обамою у Білому домі, а також зустрічі з Віце-президентом США Дж. Байденом; 18 вересня 2014 р. за повідомленням

адміністрації Президента «у рамках візиту до США президент України Петро Порошенко розпочав зустріч з державним секретарем США Джоном Керрі»); 21 листопада 2014 р. – Віце-президент США Дж. Байден відвідав Україну (під час візиту провів зустрічі з керівництвом нашої держави; сторони обговорили питання проведення реформ новим Урядом України, ситуацію на Сході України, питання енергетичної безпеки, а також продовження надання Україні міжнародної фінансової підтримки); 28 січня 2015 р. – візит в Україну Міністра фінансів США Дж. Лью, у ході якого відбулись зустрічі з Президентом України П. Порошенком, Прем'єр-міністром України А. Яценюком та Міністром фінансів України Н. Ярецько (Міністерства фінансів України та США підписали декларацію «Про наміри співробітництва у сфері надання 2 кредитних гарантій», яка передбачає надання гарантій США на виділення кредиту Україні в розмірі 2 млрд дол на проведення реформ); 5 лютого 2015 р. – візит до Києва Державного секретаря США Дж. Керрі, в ході якого проведено зустрічі з керівництвом нашої держави. Основну увагу було зосереджено на питаннях взаємодії в контексті врегулювання конфлікту на Донбасі, а також проведення в Україні повномасштабних реформ та посилення боротьби з корупцією. Було оголошено про готовність США виділити додаткову гуманітарну допомогу на суму 16,4 млн дол для потреб постраждалих на Донбасі осіб; 7 лютого 2015 р. зустріч Президента України П. Порошенка з Віце-президентом США Дж. Байденом та Канцлером ФРН А. Меркель у Мюнхені, у ході якої сторони обговорили зусилля, вжиті для мирного врегулювання конфлікту на основі Мінських домовленостей; 13 травня 2015 р. – перед початком міністерських заходів НАТО в Анталії, відбулася зустріч Міністра закордонних справ України П. Клімкіна з Держсекретарем США Дж. Керрі (паралельно відбувається інтенсивний діалог у телефонному режимі між Президентом України та Президентом і Віце-президентом США) [183].

Значна кількість двосторонніх контактів свідчила про високу динаміку українсько-американського політичного діалогу, що відображало зростання

зацікавленості Вашингтона у стабілізації ситуації в Україні та стримуванні російської агресії. Активізація дипломатичних візитів і переговорів на найвищому рівні сприяла поступовому формуванню стратегічної моделі співпраці у сфері безпеки, в межах якої США послідовно розширювали спектр наданої Україні військової допомоги – від невійськових засобів підтримки до постачання летальної оборонної зброї.

Одразу ж після початку російської збройної агресії, напередодні проголошення початку АТО, керівництво Української держави зверталось до США та їхніх союзників із проханням надати озброєння для відсічі російської збройної агресії, зокрема йшлося про: снайперські гвинтівки і набої до них для сил спеціальних операцій, міномети калібру 60 мм, 80 мм і 120 мм, а також боезаряди, ручні гранатомети MGL-140, пускові пристрої і ракети для ПТРК Javelin або TOW-II, ПЗРК Stinger, бронетранспортери типу MRAP і броневих автомобілів типу HMMWV для чотирьох бригад (1312 одиниць), радіолокаційні станції контрбатареїної боротьби різних типів (AN/TPQ-49, AN/TPQ-37, AN/TPQ-36), БПЛА для розвідки і забезпечення вогневого ураження радіусом від 2 до 100 км, радіостанції, медичне обладнання (в тому числі і 52 тисячі аптечок IFAK), окуляри нічного бачення, тепловізійні бінокляри і приціли [158].

Проте реакція американського Президента була стриманою. Для прикладу, 2 березня 2014 р. Президент США Барак Обама тільки попередив російського Президента В. Путіна «про можливу політичну та економічну ізоляцію» [203] та закликав повернути війська на бази в Криму, утриматися від втручання на території України [203]. Під час переговорів із В. Путіним він також висловив «глибоку стурбованість» порушенням українського суверенітету [203].

У цьому контексті однією з визначальних у процесі українсько-американської комунікації щодо надання Україні військової допомоги стала зустріч 12 березня 2014 р. Прем'єр-міністр України А. Яценюка у Вашингтоні з Президентом США Бараком Обамою. Як повідомив А. Яценюк

журналістам після завершення зустрічі, відбулася «відкрита дискусія, як подолати драматичний конфлікт, який відбувається в Україні» [374]. Прем'єр-міністр зазначив, що насамперед йшлося про військове вторгнення, що відбулося на українську територію [374]. «Україна бореться за свою свободу, свою незалежність і суверенність. І ми ніколи не здамося», – підкреслив він [374]. Водночас офіційний представник Білого дому Джей Карні заявив, що «переговори продемонструють, що ми рішуче підтримуємо український народ, територіальну цілісність і суверенітет України» [312]. За його словами, адміністрація США «рішуче підтримує і схвалює зусилля, які докладає Конгрес, аби законодавчо оформити надання допомоги Україні» [312].

Згодом (у березні 2014 р.) на запрошення офіційного Києва колишній командувач сил НАТО в Європі Веслі Кларк і американський військовий теоретик Філіпп Кербер прибули до України для оцінки потреб країни у допомозі від США [158]. У доповіді, яка була представлена на початку квітня 2014 р, наголошувалося на тому, що Україні для максимально швидкого посилення обороноздатності була необхідна нелетальна допомога (у першу чергу бронезилети, прилади нічного бачення і захищені системи зв'язку) [158].

Наголосимо, що починаючи від березня 2014 р. республіканцями (сенатори Марко Рубіо, Джон МакКейн, Боб Коркер, Рон Джонсон та ін.) було внесено декілька законопроектів про надання прямої військової допомоги Україні на суму 100 млн дол, а також засобів боротьби з танками і ППО, стрілецької зброї, обміну розвідданими, а також надання статусу привілейованого союзника, що не є її членом НАТО («major non-NATO ally») [271]. У нижній палаті Конгресу США почала функціонувати міжпартійна група підтримки України. Однак, станом на кінець березня 2014 р. уряд США обмежився постачанням до України виключно 330 000 сухих пайків, готових до споживання, вартістю 3 млн дол [158].

Основна причина ненадання Українській державі належної військової допомоги – позиція Барака Обама. Президент США хоча і наголошував, що «військовим вторгненням» до Криму та відділенням півострова від України Росія порушила міжнародне право, однак не сприяв виділенню Україні ефективної військової допомоги [227]. Позиція демократів, зокрема Президента США Барака Обама, базувалася на декількох фундаментальних ідеях:

– дії США в Україні не повинні призвести до встановлення ворожих відносин з народом Росії, тим більше до «третьої світової війни» [271];

– США не мають «життєво важливих» інтересів в Україні, відповідно, немає особливої потреби ризикувати благополуччям Америки заради захисту однієї з найбільш корумпованих країн Європи [271];

– дипломатичне вирішення проблеми, нехай навіть за рахунок визнання сепаратистів учасником переговорів, – більш привабливе рішення, ніж прямий військовий конфлікт [271];

– у США немає зайвих військових ресурсів для серйозного військового конфлікту з Росією [271];

– театр військових дій на Донбасі характерний тим, що його жителі переважно не підтримують євроатлантичні устремління нового уряду України, для них НАТО асоціюється з образом ворога [271].

У своєму виступі у Центрі мистецтв у Брюсселі 26 березня 2014 р. Президент США, зокрема, заявив, що у випадку з «кримською кризою» немає ані простих відповідей, ані військового вирішення цього питання. На його думку, попри суспільний прогрес, «поєдинок ідей триває» [329]. «Російське керівництво кидає виклик істинам, які ще кілька тижнів тому здавалися самоочевидними: здавалося, що у XXI столітті неможливо перекроювати кордони Європи силою, що міжнародне право має значення, що люди та народи можуть самі ухвалювати рішення щодо свого майбутнього», – відзначав він [329].

Водночас США та ЄС проводили спільну стратегію та на засадах паритетного партнерства реалізували введення пакету санкцій проти Росії, які доволі негативно впливали не тільки на її економіку, але й на здатність проводити ефективну зовнішню політику. Завдяки даній стратегії було реалізовано:

– санкції щодо фізичних та юридичних осіб Росії та України, в тому числі Криму, які своїми діями призвели до порушення суверенітету та територіальної цілісності України, сприяли російській окупації та подальшій анексії Криму (Указ Президента США від 06.03.2014 №13660) [222];

– санкції щодо посадових осіб уряду Росії та представників оборонного сектору Росії, які причетні до збройної агресії проти України (Указ Президента США від 16.03.2014 №13661) [137];

– секторальні санкції по відношенню до фізичних та юридичних осіб, які причетні до реалізації, або сприяли реалізації політики Кремля щодо анексії Криму та використання сили проти України (Указ Президента США від 20.03.2014 №13662) [183].

Зважаючи на вищезазначене, військова допомога Україні надходила вкрай повільно. 17 квітня 2014 р. міністр оборони США Чак Хейгел на прес-конференції заявив, що Президент США Барак Обама затвердив надання пакету нелетальної військової допомоги Україні. Йшлося, зокрема, про аптечки першої медичної допомоги, шоломи, спальні мішки і системи очистки води для ЗСУ. Також він зауважив, що США «продовжують здійснювати оцінку допомоги, яку можуть надати Україні для посилення обороноздатності» [158].

Значні надії у сфері надання Україні військової допомоги керівництво нашої держави покладало на результати візиту до України 21-22 квітня 2014 р. Віце-президента США Джона Байдена. «Візитом Байдена до України США, перш за все, хочуть показати, що підтримують український народ – і яке б значення у це хто не вкладав, – зауважував американський експерт з питань безпеки Беррі Пейвл. – Однак я б волів, щоб у ході цього візиту були

заявлені конкретні речі – наприклад, про поставки легітимної зброї – засобів протиповітряної оборони чи малокаліберної зброї. Для незалежної держави було б цілком доречно отримати таку зброю. Тим більше, що збройні сили України недостатньо озброєні. Україна потребує багато допомоги» [167]. Зрештою, 21 квітня з'явилося офіційне повідомлення про надання США допомоги офіційному Києву на суму 8 млн дол для потреб ЗСУ (засоби розмінування і системи зв'язку) [158].

4 червня 2014 р. у Польщі відбулася двостороння зустріч новообраного Президента України П. Порошенка з Президентом США Бараком Обамою та Держсекретарем США Джоном Керрі [134]. Виступаючи у Варшаві, Президент США назвав обрання П. Порошенка Президентом України «мудрим вибором» українців у перехідний період країни [158]. Він вкотре засудив російську агресію проти України, заявив про надання ЗСУ бронезилетів, пристроїв нічного бачення і додаткових засобів зв'язку на суму 5 млн дол [158]. Таким чином, станом на червень 2014 р. США надали Україні загалом допомоги на 23 млн дол. Де-факто, американський уряд пішов на виділення мінімально необхідного обладнання для посилення обороноздатності України лише через два місяці після відповідних рекомендацій від американських експертів [158].

На початку липня 2014 р. (відновлення активної фази АТО), Україна почала отримувати заявлену Бараком Обамою у Варшаві допомогу, зокрема до нашої держави надійшли 2000 бронезилетів «Інтерсептор» [437]. Після розмитнення, бронезилети були передані Міністерству оборони України (МОУ) для транспортування до кінцевого пункту призначення [437]. Напередодні українській стороні було надано 1000 спальних килимків і 3600 камуфляжних жакетів. 400 коробок марлевих бинтів і 1000 чохлах на каски було надіслано згодом [437]. «Ця доставка є частиною пакету допомоги США Україні не смертельними засобами на суму понад 23 млн доларів, до якого також входять набори першої медичної допомоги, прилади нічного бачення, засоби зв'язку та інші матеріали на допомогу українським військовим та

прикордонникам у їхніх зусиллях припинити акти терору у східній Україні», – йшлося у прес-релізі Посольства США в Україні [437].

Хоча певна військова допомога Україні й була надана, вона не відповідала вимогам часу, показувала небажання США брати активну участь у розв'язанні російсько-української війни. В екстреній заяві від 29 серпня 2014 р. Президент США Барака Обама знову виключив можливість збройного втручання США у воєнний конфлікт у східних областях України [310]. «Американська сторона не буде робити жодних військових акцій для вирішення української проблеми, оскільки Україна не є членом НАТО», – відзначав він [310]. Він також додав, що якщо військова агресія торкнеться країн-партнерів Північноатлантичного альянсу, тоді США готові до ведення бойових дій в Європі. Глава Білого дому звинуватив Росію в тому, що вона продовжує військовими методами втручатися у внутрішні справи України. «Цей конфлікт не має військового рішення», – резюмував він [408]. Зазначимо, як повідомляло інформаційне агентство «CNN», Президент США не вживав у своїй промові слово «вторгнення» Росії в Україну, а також відмовився відповідати на питання про те, чи планують США поставки зброї в Україну [311].

3 вересня 2014 р. виступаючи у Таллінні Президент США Барак Обама вкотре заявив, що Україна стоїть перед обличчям агресії з боку Росії [316]. Висловивши «різкий осуд» на адресу Росії, він підкреслив, що російські військові, які увійшли на територію України, не виконують миротворчу або гуманітарну місію, як це намагається подати Кремль [316]. «Це російські бойові підрозділи з російським зброєю і на російських танках... Ми мусимо об'єднатися перед обличчям агресії Росії в Україні», – заявив американський Президент [316].

Питання військової підтримки України порушувалося й на Саміті НАТО у Великобританії, який відбувся 4-5 вересня 2014 р. Міністр оборони США Чак Хейгел зокрема заявив, що Вашингтон «не вступатиме у військову конфронтацію з Москвою через ситуацію в Україні» [440]. Міністр також

висловився на захист обраного адміністрацією США підходу щодо подій в Україні – за його словами, немає підстав стверджувати, що дипломатія виявилася безсилою у врегулюванні даної кризи [440].

«Адміністрація США зброю нам не дає, розмірковує і вичікує, що викликає неабиякі емоційні закиди українських політиків на адресу наших єдиних друзів в конфлікті з Росією..., – констатували українські ЗМІ. – А тим часом, позиція Адміністрації Обами щодо надання військової допомоги Україні, досить чітка – ніяких озброєнь, тільки екіпірування плюс, після вторгнення ВС РФ 24 серпня, спільні навчання з миротворчим сценарієм. Обсяги допомоги поки виключно символічні, хоча Обама обмовився, заявивши, що в разі прямої військової агресії РФ проти України позиція США може змінитися. Америка демонструє, що явно не готова до прямого військового протиборства з Росією на даному етапі» [271].

Коментуючи події Саміту та ставлення США та НАТО до подій в Україні, газета «Deutsche Welle», зокрема, писала: «На головне ж для України питання – чим НАТО може конкретно допомогти країні, що веде, за її власними словами, війну з Росією, відповіді на саміті в Уельсі не стали несподіваними. Генсек Расмуссен заявив, що альянс підтримує Україну, закликав Росію відмовитися від анексії Криму і припинити підтримку сепаратистів на сході країни. Такі заяви лунали й раніше. Не стала новиною і заява про трастові фонди, за допомогою яких НАТО планує допомогти Україні модернізувати свою армію...» [187].

Розмірковуючи над причинами нерішучості США в українському питанні, О. Куропяткін виокремив чотири із них:

- 1) внутрішньополітична ситуація в США;
- 2) відносини США зі своїми європейськими союзниками по НАТО;
- 3) інтереси США в діалозі з Росією;
- 4) інтереси та можливі партнери США в Україні [271].

Одна з найважливіших перша причина – Барак Обама був переобраний у 2012 р. президентом тільки тому, що проголошував антивоєнні лозунги на

тлі війн в Іраку та Афганістані [271]. Його позиція щодо України була викладена 6 травня 2014 р. під час слухань в Конгресі, і полягає у відмові надавати Україні озброєння нашій державі через бажання США зберегти існуючий баланс сил між Росією і Україною, «щоб не допустити ескалації конфлікту, використовуючи переважно «стримуючі» економічні санкції проти Путіна» [271].

Все ж, у жовтні 2014 р. Президент США Барак Обама затвердив рішення про надання додаткової допомоги Україні у галузі оборони та безпеки на суму понад 46 млн дол [314]. До складу допомоги мали увійти «гроші для купівлі бронезилетів, приладів нічного бачення, броньованих позашляховиків та патрульних машин, а також додаткових засобів зв'язку» [314]. Також США планували надати обладнання і організувати навчання з використання радіолокаційних станцій виявлення вогневих позицій мінометів, аби підвищити обороноздатність збройних сил України [314].

11 грудня 2014 р. Сенатом, 12 грудня 2014 р. Палатою Представників США ухвалено Закон «Акт у підтримку свободи України – 2014» (Ukraine Freedom Support Act of 2014). Документ, автором якого був сенатор Роберт Менендес, визначав Україну військовим союзником США за межами НАТО [402]. Закон передбачав введення нових санкцій проти Росії, надання Україні військової техніки і послуг, у т. ч. протитанкового озброєння, радарних систем для боротьби з артилерією, тактичних розвідувальних БПЛА, захищених засобів зв'язку, а також допомоги з навчання українських військових [250].

Упродовж 60 днів після вступу в дію Закону Президент США мав подати до Конгресу перелік необхідного військового майна та послуг, а також розрахунки щодо термінів проведення відповідних робіт [250]. З цією метою Державному департаменту виділялося 350 млн дол США, які мали бути доступні для використання до кінця 2017 р. (в тч. 100 млн дол – у 2015 фінансовому році, а також по 125 млн дол у 2016 р. та 2017 р.) [250].

Коментуючи Закон, Президент США Барак Обама зауважував, що в ситуації, що склалася, «Сполученим Штатам та їхнім союзникам слід проявити терпіння, тому що президенту Росії Володимиру Путіну вже зараз доводиться діяти зі слабких позицій» [214]. Він, зокрема, відзначав: «У Путіна в руках немає сильних карт. А тими картами, якими він володіє, він грає не так сильно, як іноді це представляється в західній пресі. У всьому цьому процесі спостерігається якась імпровізація з боку Росії, тому що ситуація в Україні застала Росію зненацька. Політично це працює для Путіна у нього вдома, але це завдає серйозних збитків російській економіці в довгостроковому, а не тільки короткостроковому плані» [214].

На думку Барака Обами «Путін доб'ється успіху в тому випадку, якщо йому вдасться внести розкол в трансатлантичні відносини. Якщо він побачить, що між США і Європою виникають розбіжності, це буде його стратегічною перемогою, і я маю намір цього не допустити. Досягти ж цього можна, тільки враховуючи цілком реальні економічні наслідки, які Європа відчуває в результаті санкцій стосовно Росії, вводячи ці санкції розумно і проявляючи стратегічне терпіння», – зазначив президент США [214].

18 грудня 2014 р. Барак Обама підписав Законопроект H.R. 5859 «Акт у підтримку свободи України – 2014». Акт передбачав, що Президент США мав право надавати допомогу Україні оборонними озброєннями, такими, як, наприклад, протитанкова або бронебійна зброя або протиартилерійські радари, безпілотні розвідувальні апарати, системи захищеного зв'язку [113]. Було передбачено також розширити невійськову допомогу Україні – на облаштування вимушених переселенців, на переорієнтацію експорту оборонних підприємств з Росії на інші ринки, а також надати Україні термінову допомогу в галузі енергетики [113]. «Моя адміністрація буде продовжувати тісно співпрацювати з союзниками і партнерами в Європі і на міжнародному рівні відповідати на розвиток подій в Україні й буде продовжувати продумувати наші санкції у відповідь на дії Росії», – підкреслив Президент США [113].

Барак Обама зазначав, що «підписання цього закону не означає зміни політики адміністрації щодо санкцій, яку ми обережно координували відповідно до подій на місці і разом з нашими союзниками та партнерами» [319]. Він також закликав Росію припинити окупацію і невдалу анексію Криму, підтримку сепаратистів у східній Україні, виконати зобов'язання, взяті на себе відповідно до Мінської угоди» [319]. Керівництво Української держави позитивно оцінило ухвалення закону [250]. «В Україні вітають затвердження Конгресом США Закону, який створює необхідну законодавчу базу для розширення допомоги Україні та запровадження додаткових санкцій проти РФ», – йшлося, зокрема, у коментарі МЗС України [151].

Того ж дня Президент України П. Порошенко відвідав Вашингтон з робочим візитом [253]. Під час свого виступу в Конгресі український Президент подякував США за надану честь і зазначив, що оплески призначені не йому як главі держави, а «всьому українському народові, який бореться за свою незалежність» [253]. Він «попросив грошей на реформування України» [322], а також на озброєння. «Потрібно більше озброєння, як летального, так і нелетального... Зрозумійте, ми не можемо виграти війну з простирадлами», – відзначав П. Порошенко [364].

У своєму виступі він також закликав США надати Україні статус особливого партнера у питанні безпеки без членства в НАТО і попросив допомогти з відновленням економіки. «Я прошу Конгрес створити спеціальний фонд для підтримки інвестицій американських компаній в Україні та допомоги нам з реформуванням економіки», – зауважував Президент України [364].

Проте, незважаючи на заклики Президента України надати нашій державі зброю, Барак Обама продовжував дотримуватися санкційної лінії. Зокрема, 20 грудня 2014 р. Президент США підписав указ про «Блокування власності окремих осіб та заборону окремих операцій стосовно українського регіону Криму» [313]. У Заяві, яку зробив глава Білого дому після підписання, він пояснив, що документ забороняє імпорт на кримський півострів та

експорт з нього товарів і технологій або ж здійснення обслуговування, а також інвестицій у цей регіон [313]. Крім того, Президент США дозволив міністру фінансів вводити санкції щодо певних осіб чи компаній, які діють у Криму [313].

За словами Барака Обама, мета цього указу – внести повну ясність для американських підприємств щодо ситуації навколо Криму, а також ще раз заявити про повне невизнання російської анексії півострова [313]. «Я ще раз закликаю Росію завершити окупацію та спробу анексії Криму, зупинити підтримку сепаратистів на сході України, виконати свої зобов'язання в рамках Мінської угоди», – заявив Президент США [313].

Водночас зазначимо, що у бюджеті США на 2015 рік було передбачено тільки 112 млн дол на реформування ЗСУ і майже 140 млн дол економічної допомоги Україні [458]. Зокрема, США планували виділити Україні 47 млн дол на допомогу і ЗСУ, ще 75 млн дол – на ЗСУ через програму «Європейська ініціатива» [458]. На економічну допомогу Україні в американський бюджет було закладено 139 млн 238 тис дол у рамках двосторонньої допомоги і кредитних гарантій [458]. Також у бюджет було включено 502 млн дол на протидію російській агресії в Євразії, частина з яких могла піти на допомогу Україні. Усі ці кошти проходили через рахунки Державного департаменту та USAID [458].

Таким чином, оцінюючи військову допомогу США Україні на початковому етапі російсько-української війни (2014 р.), варто виокремити декілька тенденцій. По-перше, аналітики відзначали, що «із 2014 року українська армія зазнала чи не найбільше кількісних та якісних змін у своїй сучасній історії» [506], що відбулося не без участі США. По-друге, важливо визначити, яке місце посідала Україна в секторі військових витрат США: у 2014 р. – це була малопомітна позиція – левову частину американських коштів отримали Ізраїль (3,1 млрд) та Єгипет (1,3 млрд) [296].

По-третє, констатуємо, що у 2014 р. США обмежувалися наданням Україні виключно нелетальної зброї. «Що ми зробили не так у 2014 році? Ми

не давали Україні зброї, ми давали їм ковдри. У нас не було політики надання вам того, що було необхідне для захисту. Ми нічого не говорили про наслідки можливого вторгнення», – зауважував сенатор-республіканець США Ліндсі Грем [457].

Президент США Барак Обама обрав у зовнішній політиці курс «м'якої сили», що полягав у ставці на дипломатію, накладанні санкцій на Росію та наданні нашій країні різнобічної допомоги, що, однак, не включала постачання летальної зброї [510]. За підтримку цієї позиції він піддавався критиці, зокрема, і від свого наступника Дональда Трампа, за часів президенства якого таке озброєння врешті було поставлене [510].

Розбіжності між політичною елітою щодо питання надання Україні оборонної зброї посилювалися на початку 2015 р. Зокрема, в інтерв'ю німецькій газеті «Die Zeit», опублікованому 29 січня 2015 р., головнокомандувач військ НАТО в Європі Філіп Брідлав заявив, що «військового вирішення конфлікту в Україні не може бути» [390], тому «Україні та Росії слід досягти домовленості» [390]. Генерал НАТО додав, що державні кордони України необхідно визнати у попередніх межах, а завдання Альянсу – «створити відповідні умови для припинення вогню та вирішення нагальних гуманітарних проблем на Сході України» [390].

Філіп Брідлав констатував, що «росіяни вдаються до усіх наявних способів, які є у розпорядженні держави, а саме сильного дипломатичного тиску, потужної кампанії з дезінформації, прихованих військових засобів, та зелених чоловічків» [390]. Іншими засобами, на думку головнокомандувача військ Альянсу в Європі, був «інтенсивний економічний пресинг, поставки енергоносіїв, вимоги достроково погасити фінансові зобов'язання». Водночас він вказав, що росіяни підтримують сепаратистів танками, гарматами та системами протиракетної оборони, що «несе загрозу не лише безпеці України, а й усього європейського-атлантичного простору» [390]. Філіп Брідлав також зазначив, що такі аспекти взаємодії між Альянсом та

Україною, як спільні навчання, вишкіл та тренування, триватимуть і надал [390].

Водночас, держсекретар США Джон Керрі був готовий вести перемовини про військові постачання Україні [263]. Аналогічну позицію виказував також голова Генштабу Збройних Сил США Мартін Демпсі [263]. Змінити своє ставлення щодо постачання озброєння Україні була готова й радниця президента США з питань нацбезпеки С'юзан Райс, яка донедавна була противницею поставки на Україну звичайних озброєнь [263]. Водночас, журналісти видання «The New York Times» зазначали, що президент США Барак Обама поки що не визначився з остаточним рішенням, однак «події останніх днів можуть примусити американську владу подивитися на ситуацію в Україні іншими очима» [263].

Екс-президент організації «Freedom House», колишній заступник держсекретаря США Девід Кремер також наголошував, що Президент США Барак Обама, відмовивши Україні у наданні зброї, припустився помилки [324]. «Я вважаю, що Президент США припустився величезної помилки, публічно і неодноразово відхиляючи прохання України про військову допомогу. Це стало сигналом для Володимира Путіна, мовляв, США не збираються робити те, що необхідно. Ми повідомили, якою лінією далі не підемо, і кидаємо Україну, коли їй необхідна наша допомога, воєнна підтримка. А це суперечить Будапештському меморандуму 1994 року, який США теж підписували. Я думаю, це найбільша помилка президента Обами в ході цієї кризи», – зазначав він [324].

У лютому 2015 р. у США опублікували незалежну Доповідь, яка була підготовлена вісьмома колишніми високопосадовцями США, які рекомендували відправити в Україну оборонну зброю на суму 3 млрд дол, у тому числі протитанкові ракети, розвідувальні безпілотники, броньовані джипи «Хамві» та радары [252]. Серед авторів доповіді – колишня високопосадовець Пентагону Мішель Флорной, відставний адмірал, колишній командувач військами НАТО Джеймс Ставрідіс, екс-посол США в

НАТО Іво Даалдер, колишній заступник держсекретаря Строб Телботт, відставний генерал ВПС Чарльз Волд, колишній співробітник Пентагону Джен Лодал та два колишніх посла в Києві – Джон Хербст і Стівен Пайфер [252]. У Доповіді, зокрема, зазначено, що протитанковим ракетами, які були в арсеналі України, щонайменше 20 років і більшість з них вже непридатні для використання [252]. Автори Доповіді рекомендували США постачати Києву легкі протитанкові засоби типу ракет Javelin [252].

Загалом, станом на 6 лютого 2015 р. США поставили Україні бл. половини озброєння, кошти на яке у літку 2014 р. виділив Сейм і Сенат (118 млн дол) [150]. США обіцяли надати ЗСУ та прикордонній службі, але не надали низку найменувань техніки та апаратури, а саме: більше 100 броньованих машин Humvee, броньовані карети швидкої допомоги, системи очищення води, медичне обладнання тощо [150]. Також США провели заміну деяких найменувань, запитуваних українською стороною, на інші, щоби «виключити використання американської допомоги у наступальних операціях» [150]. Зокрема, приціли нічного бачення було замінено на прилади нічного бачення, а контрбатареєний радар далекого радіусу дії замінили на менш ефективний антиминометний радар [150].

9 лютого 2015 р. на спільній прес-конференції з канцлером Німеччини Ангелою Меркель у Вашингтоні Президент США Барак Обама вкотре наголосив, що він проти надання Україні летальної зброї та відзначив, що врегулювання ситуації у східних областях України повинно бути досягнуто дипломатичними засобами [327]. «Це правда. Якщо фактично дипломатія зазнає невдачі, тоді я звернусь до своєї команди розглянути всі варіанти: які інші засоби ми можемо застосувати, щоб змінити підхід пана Путіна. І можливість надання летальних оборонних озброєнь є одним із варіантів, який розглядається, але я ще не прийняв рішення з цього приводу», – наголосив Барак Обама [327]. Президент США зауважив, що основна ідея полягає не в тому, що «Україна може завдати поразки російській армії..., а скоріше в тому, щоб розглянути додаткові можливості, що ми можемо зробити, щоб

допомогти зміцнити оборонні можливості української армії в умовах агресії сепаратистів» [327].

Позиція Президента США щодо України викликала обурення у Конгресі. Зокрема, 4 березня 2015 р. відбулися слухання присвячені Україні у Комітеті Палати представників США із закордонних справ [326]. Після їх завершення конгресмен-республіканець Кріс Сміт, голова Гельсінської комісії (Комісія з безпеки та співробітництва у Європі) констатував, що Адміністрація Барака Обами, *de facto*, запровадила ембарго проти поставок оборонної зброї до України [326]. «Затримка поставок зброї, це, по суті, відмова. Тож де факто ми маємо ембарго не поставку оборонних озброєнь до України. Мені і багатьом іншим мабуть це нагадує війну на Балканах, коли ми також доклали всіх зусиль, щоб боснійці та хорвати не отримали можливість захищати себе від агресії Мілошевича. Тепер ми бачимо повторення тієї ж політики у випадку нашого друга та союзника України», – заявив Кріс Сміт [326].

Високопосадовець зауважив, що відповідальність за відмову надання Україні озброєнь лежить виключно на Президентові США Бараку Обамі. Він констатував: «Всі його радники закликають зробити це, а він утримується. Мені це незрозуміло. За період від вересня і до сьогодні вже двоє світових лідерів публічно на спільних засіданнях Конгресу [йдеться про виступи у Конгресі президента України П. Порошенко, та прем'єр-міністра Ізраїлю Бен'яміна Нетаньягу – авт.] закликають президента США нарешті прокинутись... Повторюю, затримка це та ж відмова. В Україні помирають люди» [326].

У статті «The New York Times», яка побачила світ 10 березня 2015 р., кореспонденти відзначали, що у приватних розмовах Барак Обама висловлював побоювання, що зброя «змусить українців повірити, ніби вони можуть перемогти набагато сильніших росіян, тож це може викликати ще потужнішу відповідь Москви» [317]. На зустрічах з помічниками та іншими високопосадовцями Президент США, за словами журналістів, задавав

запитання на зразок: «Якщо ми надамо техніку, чи повинні ми також надіслати інструкторів? Що, як зброя опиниться в руках бандитів? Що, як Путін піде на загострення?» [317]. Журналісти відзначали, що у питанні про надання зброї українцям Барак Обама залишався вірним європейським союзникам, зокрема канцлерові Німеччини Ангелі Меркель, а також хотів «дати шанс перемир'ю в Східній Україні» [317].

Подібні твердження знайшли підтвердження 11 березня 2015 р. – речник Білого дому Джош Ернест виступив із заявою в якій зазначив, що Президент США Барак Обама вважає, що на нинішньому етапі американська летальна зброя для України може тільки посилити конфлікт [308]. «Передусім, постачання летальної зброї в Україну може призвести до більшого кровопролиття, а ми намагаємося цього уникнути», – констатував представник адміністрації [308]. Високопосадовець підкреслив, що Президент США вважає, що розв'язання збройного конфлікту в Україні не лежить у військовій площині. Він констатував: «Було би нерозумним, якби США поставляли стільки озброєння українській армії, щоб вона могла подолати військову операцію, яку зараз підтримує Росія» [308].

У відповідь на такі Заяви, 26 березня 2015 р. Палата представників США схвалила резолюцію, в якій закликано Президента США Барака Обаму направити в Україну летальну зброю (документ підтримали 348 парламентарів, проти проголосували 48) [256]. За голосували як республіканці, так і демократи. «Палата представників висловлює величезну підтримку на користь відправки військової допомоги для вирішення кризи в Україні. Без дій цієї адміністрації російська агресія буде залишатися без відповіді», – йшлося в заяві спікера нижньої палати парламенту Джона Бейнера [256].

Українська сторона також намагалася чинити тиск на адміністрацію Барака Обами з метою отримати новітні зразки озброєння. Питання обговорювалося, зокрема, під час візиту 15 травня 2015 р. до України помічника Державного секретаря США Вікторії Нуланд [420]. Помічник

Державного секретаря наголосила, що головною метою її візиту до України був обмін думками та інформування щодо візиту Державного секретаря США Джона Керрі до Російської Федерації, а також підтвердження позиції США щодо підтримки неухильного виконання Мінських домовленостей [420]. Вікторія Нуланд також наголосила, що США залишаються «надійним і відданими партнером України у впровадженні реформ, зокрема у боротьбі з корупцією та децентралізацією» [420].

Проте, щодо надання Україні озброєння американська сторона й надалі дотримувалася обережної позиції, що стало особливо помітним під час схвалення оборонного бюджету США. 16 травня 2015 р. Палата представників США схвалила законопроект про оборонний бюджет США на новий фінансовий рік, що, серед іншого, передбачав фінансування поставок летальної зброї Україні, проте Барак Обама його ветоував [320]. Основна причина – 200 млн дол у бюджеті передбачалося на допомогу Україні, в тому числі у вигляді летальної зброї [320].

Надалі питання надання Україні озброєння не сходило з порядку денного українського та американського Президентів. Зокрема, даючи інтерв'ю «The Wall Street Journal» [523] 29 липня 2015 р. Президент України П. Порошенко попросив у США надати Україні 1240 протитанкових комплексів Javelin. За його словами, саме стільки ядерних боєголовок Україна віддала у 1994 р. згідно з Будапештським меморандумом в обмін на гарантії безпеки [523]. «Україна добровільно відмовилася від свого ядерного арсеналу, і в обмін на це Сполучені Штати Америки і Великобританія... пообіцяли гарантувати нам суверенітет і територіальну цілісність. Ми потребуємо тільки 1 тис 240 ракетних комплексів Javelin, і це цілком справедливо. Ми не вимагаємо, щоб британські, американські чи французькі солдати прибули сюди і воювали за нас. Ми це робимо власними зусиллями, заплативши найбільшу ціну – життя моїх солдатів. Ми потребуємо солідарності», – йдеться у виданні [365].

Звернення українського Президента приносили певні результати. Під час свого осіннього візиту до США (2015 р.) П. Порошенко провів три зустрічі з президентом США Бараком Обамою, який, зрештою, повідомив, що підписав розпорядження про передачу Україні нових зразків озброєння [367]. «Це – оборонне озброєння, потрібне нам як повітря, бо це контр-батареїні станції великої дальності, які дозволяють нам підвищити ефективність оборонної спроможності українського війська», – зазначив Петро Порошенко в інтерв'ю українським телеканалам [367]. Щодо летального озброєння суттєвих зрушень у зовнішній політиці США не відбулося.

Більше того, 23 жовтня 2015 р. Президент США Барак Обама наклав вето на законопроект про витрати на оборону у 2016 фінансовому році, який почався 1 жовтня. «Я збираюся відправити його [законопроект – авт.] назад у Конгрес, і мій меседж дуже простий: зробимо це правильно», – відзначав він [545]. У цей законопроект, зокрема, було внесено положення, що стосуються надання військової допомоги Україні, що й стало основною причиною такого рішення [545].

Відхилення законопроекту Президентом, який мав двопартійну підтримку в обох палатах Конгресу США, викликало різку критику з боку законодавців. Зокрема, спільну заяву із цього приводу зробили голови комітетів з питань збройних сил Сенату США Джон Маккейн і Палати представників Мак Торнберрі [309]. У Заяві констатовано: «Накладення президентом Обамою вето на закон про асигнування на національну оборону є не тільки безпрецедентним, але й дурним, цинічним і відверто небезпечним. Ніколи раніше американський президент не використовував законопроект, який визначає фінансування і підтримку наших військ і членів їхніх сімей, як політичний важіль у справах внутрішнього порядку денного» [309].

Зрештою, 25 листопада 2015 р. Президент США Барак Обама підписав допрацьований бюджет США на 2016 рік на потреби національної оборони. Серед іншого, документ передбачав виділення коштів для надання військової

допомоги Україні в обсязі 300 млн дол упродовж 2016 фінансового року [318]. 50 млн доларів з цієї суми могла бути використана для надання Україні оборонної зброї. У тексті окремо визначається пункт про надання летальної допомоги Україні, зокрема «протитанкової зброї, мінометів, великокаліберної зброї і боєприпасів до неї, гранатометів з гранатами, а також легкої стрілецької зброї» [318]. Президент України П. Порошенко подякував Президенту США за виділені кошти. «Дякую президентові Обамі за потужну військову допомогу Україні! Це приклад партнерської солідарності і підтримки», – написав він [318].

Підводячи підсумки 2015 р. щодо україно-американських відносин, українські та закордонні експерти наголошували на певних позитивних тенденціях [520]. «Мені здається, що саме цього року керівники США починають краще розуміти, що насправді відбувається на сході України і якою є Російська Федерація. Що це є країна, яка створює загрозу не лише для нашої держави, але, власне, й для Сполучених Штатів Америки. З іншого боку, мені здається, що наші американські друзі і партнери могли бути і більш активними в розумінні того, що країна-агресор насправді має бути не лише вербально названа, але й має бути покарана», – зазначав, зокрема, експерт закордонних справ України В. Огризко [520].

Щодо надання Україні зброї, експерти були одностайні у критиці адміністрації Барака Обами [520]. Військовий журналіст, військово-політичний оглядач «The Weekly Standard» Рубен Ф. Джонсон з цього приводу констатував: «Я вважаю, що це жахливо невірне рішення. Його приймали люди у Вашингтоні, які не дуже розуміють специфіку цієї частини світу. Вони добре почувалися від того, що не давали зброї, бо тоді, мовляв, ніхто не буде вбитий. І ви чуєте всю цю безглузду риторичку – мовляв, ми не будемо підігрівати ситуацію. Але це абсолютно невірно. Українська армія потребує конкретних видів оборонних озброєнь. Це зброя, яка не може бути використана для наступу. Вона потрібна, щоб захиститися від росіян. І цієї зброї не дають. Адміністрація усе ще стурбована, у першу чергу, тим, чи не

образиться Володимир Путін. А чи отримає Україна допомогу – це вже для них питання другого порядку» [520].

Член Гельсінської комісії, конгресмен Джозеф Піттс (Пенсильванія) заявив, що на його думку «Україні треба надати оборонну зброю, щоб вона змогла принаймні себе захистити. Я б навіть ще більше зробив», – відзначав він [487]. Лауреат Нобелівської премії миру Барак Обама, на його думку, не хотів «псувати імідж мирного Президента» [487]. Конгресмен зауважив, що Україні не варто очікувати на оборонне озброєння. «Він, президент Обама, переживає за спадщину, яку лишить після себе. Він не хоче, щоб його звинуватили у початку нової війни. Тому, наприклад, на Близькому сході, замість того, щоб виступити зі збройними силами проти терористичного угруповання ІДІЛ, він виводить звідти війська. Він боїться, що його звинуватять у зачинанні війни», – зазначав конгресмен із Пенсильванії [487].

У 2016 році США продовжили курс на посилення обороноздатності України, зосереджуючи увагу на реформуванні сектору безпеки та оборони. Американська військова допомога залишалася важливим елементом підтримки Києва у протидії російській агресії, хоча питання постачання летальної зброї все ще залишалось дискусійним серед політично еліти США. Адміністрація Президента Барака Обами, попри численні заклики конгресменів та українського керівництва, й надалі не підтримувала ідею передачі Україні наступальних озброєнь.

Натомість у рамках програми Foreign Military Financing та ініціативи Ukraine Security Assistance Initiative Україна отримала суттєві ресурси для модернізації ЗСУ. Особлива увага приділялася підвищенню ефективності логістики, управління військами та розвитку системи цивільного контролю над оборонним сектором. Підготовлені аналітичні звіти Пентагону та Конгресу засвідчували, що ЗСУ значно підвищили рівень професійної підготовки й ефективності використання отриманої техніки. Це створило передумови для ухвалення згодом рішень про передачу Україні протитанкових систем Javelin.

У січня 2017 р. Президент України Петро Порошенко в інтерв'ю виданню «The Wall Street Journal» висловив впевненість в продовженні ефективної співпраці між Україною та США [372]. Глава держави зазначив, що упродовж останніх років США продемонстрували підтримку України [372]. Президент України висловив впевненість у результативній та ефективній співпраці України та США у боротьбі за свободу і демократію, а також дотриманні своїх зобов'язань перед партнерами, адже відповідно до Будапештського меморандуму низка країн, в тому числі США, гарантували Україні безпеку [372].

П. Порошенко вкотре наголосив, що Україна вимагає від Росії виведення окупаційних військ та техніки з української території, а також деокупації Криму [372]. Глава держави наголосив: «Ми не потребуємо іноземних солдат чи армій для захисту української території. Ми самі це робимо. Але міжнародна підтримка, включаючи санкції, є інструментом, який мотивує Росію сісти за стіл переговорів та створює стимул для виведення окупаційних військ». Президент нагадав, що декілька днів тому Україна подала позов до Міжнародного суду ООН проти Росії. Глава держави підкреслив, що українська сторона використовує всі можливі політичні та дипломатичні методи для захисту [372].

Водночас на підсумковій прес-конференції у якості Президента США 18 січня 2017 р. Барак Обама у позитивному руслі згадав про Україну у контексті російсько-української війни, відзначивши ефективність санкційної політики США [177]. Він наголосив, що важливо пам'ятати, що саме вторгнення Росії на українську територію стало причиною застосування міжнародною спільнотою та Сполученими Штатами санкцій [177]. «Вони мають бути зняті, коли Москва перестане тиснути на сусідні країни силою», – резюмував він [177].

«Причини, з яких ми наклали санкції – не питання ядерного озброєння, а те, що Росія зазіхнула на незалежність та суверенітет Української держави, використавши при цьому силу, – зазначав Барак Обама. – Це не наше власне

рішення, це рішення усієї міжнародної спільноти. І Росія продовжує окупувати територію України і втручатися в українські справи. Я сказав росіянам: коли ви перестанете це робити, санкції знімуть. Ми маємо подбати про те, щоб не плутали поняття, чому ці санкції були запроваджені з низкою інших питань. Для Сполучених Штатів важливо захищати основні принципи, згідно з якими великі країни не дозволяють собі ось так нападати та захоплювати менші. Я раніше казав, що очікую тісних відносин між Росією та Україною. Вони історично пов'язані між собою в багатьох культурних та соціальних сферах. Утім, Україна – незалежна держава. Ось приклад життєво важливої ролі, яку Америка продовжує відігравати у світі щодо захисту основних норм та цінностей» [177].

Директор департаменту міжнародних багатосторонніх відносин фонду «Майдан закордонних справ» О. Хара справедливо зауважував, що обережність американського Президента щодо ненадання Україні летальної зброї «зіграла злий жарт для українців під час розгортання збройної агресії в Криму, а потім вже на Донбасі» [177]. Політолог-міжнародник, науковий директор Інституту євроатлантичного співробітництва Олександр Сушко підкреслював, що Барак Обама був єдиним президентом США за часів незалежної України, який її не відвідав, а делегував свої повноваження щодо України віце-президенту Джозефу Байдену, який «успішно проявив себе у кризових моментах історії» [177].

Колишня посадовиця Міністерства оборони США в адміністрації Барака Обами, згодом – директорка Інституту Маккейна докторка Евелін Фаркас зауважувала, що Барак Обама не надавав Україні необхідну військово-технічну допомогу. «Не підтримувати Україну в тій мірі, в якій вона цього потребує, було фактично тим, що Сполучені Штати, на жаль, робили від початку війни в 2014 році. І я кажу це як людина, яка була в адміністрації Обами. Я виступала за надання більшої допомоги. Ми ніколи не давали Україні всього, чого вона потребувала», – констатувала високопосадовець [295].

Навіть після повномасштабного вторгнення Росії на територію України, Барак Обама не змінив свою позицію щодо військово-технічної підтримки України [231]. 44-й президент США в інтерв'ю CNN (2023 р.) зазначив, що Україна у 2014 році «не була Україною, про яку говоримо сьогодні» [231]. Він, зокрема, відзначав: «Є причина, чому не було збройного вторгнення в Крим. Тому що в Криму було багато російськомовних людей, і там існувала певна симпатія до поглядів, які представляла Росія. Навіть у [Верховній] Раді тоді були симпатички Росії. Політика в Україні була складнішою» [231]. Екс-Президент США також став на захист Ангели Меркель, яка, будучи канцлером ФРН, активно співпрацювала з Росією [231].

Підсумовуючи період президенства Барака Обами (з січня 2009 по січень 2017) відзначимо, що допомога Україні, зокрема військова, майже щороку зростала – у 2009 р. уряд США виділив Україні 86,5 млн дол, 2010 р. – 118,9 млн дол, 2011 р. – 124,4 млн дол, 2012 р. – 126,4 млн дол, 2013 р. – 104,4 млн дол, 2014 р. – 95,3 млн дол, у 2015 р. – 139,3 млн дол, 2016 р. – 513,5 млн дол [513].

Надалі надання військової допомоги Україні безпосередньо залежало від нового Президента США – Дональда Трампа. Однак, українсько-американський діалог був на межі зриву через скандал із підтримкою на виборах Україною кандидата від Демократичної партії [465]. Дані про втручання України в перебіг виборчої кампанії 2016 р. у США на початку 2017 р. з'явилися на сторінках видання «Politico» у статті «Спроби України саботувати Трампа нашкодили їй самій» журналіста Кеннета Фогеля [465].

Журналіст, посилаючись на слова колишнього співробітника посольства України в США А. Теліженка, заявив, що посольство, нібито, тісно співпрацювало з О. Чалупою, американкою українського походження, тісно пов'язаною з Демократичною партією США, допомагаючи їй збирати викривальні матеріали на члена виборчого штабу Республіканської партії Пола Манафорта [465]. Останньому, на хвилі повідомлень ЗМІ про зв'язки з Росією, довелося залишити посаду в штабі Дональда Трампа. Посольство

України у США відкинуло звинувачення у співпраці з Демократичною партією [465].

У підсумку, у жовтні 2017 р. «The Washington Post» писала, що адміністрація Дональда Трампа «призупинилась в прийнятті рішення стосовно надання Україні зброї» [551]. У виданні наголошували, що «фактично продовжується політика адміністрації Обама відмови Києву в тому, що необхідно для опору російській агресії» [551].

16 листопада 2017 р. Сенат Конгресу США ухвалив законопроект, що передбачав асигнування на суму 700 млрд дол на оборонні потреби [331]. Таким чином, обидві палати Конгресу США підтримали заклик Президента США Дональда Трампа до зміцнення Збройних Сил країни [331]. Схвалений Сенатом документ був направлений на підпис Президенту США. 12 грудня Дональд Трамп підписав закон [331].

Оборонний бюджет США на 2018 рік передбачав також 350 млн дол на безпекову допомогу Україні [373]. Як зазначили раніше у посольстві України в США, проект закону «санкціонував надання нашій державі летальних озброєнь оборонного характеру та суттєво розширює параметри підтримки України з боку Сполучених Штатів у безпековій та оборонній сферах. Так, до документа, включено положення, що дозволяли використання коштів оборонного бюджету США на потреби реабілітації у медичних установах Сполучених Штатів поранених українських військовослужбовців, навчання та підготовку українських медичних фахівців у цій сфері, а також для посилення спроможності повітряних та військово-морських сил нашої держави» [373].

Таким чином, у грудні 2017 р. Адміністрація президента США Дональда Трампа схвалила продаж летальної оборонної зброї Україні (окрім Javelin). Державний департамент схвалив комерційну ліцензію, що дозволяла експорт снайперських систем Model M107A1, боєприпасів і пов'язаних з ними комплектуючих в Україні на суму 41,5 млн дол. Голова Комітету з міжнародних відносин Сенату Боб Коркер високо оцінив рішення Дональда

Трампа. «Я задоволений, що адміністрація схвалила продаж оборонних летальних озброєнь Україні», – зазначав високопосадовець. – Це рішення було підтримано Конгресом в проекті, який став законом три роки тому і відображає давню прихильність нашої країни Україні перед обличчям триваючої російської агресії» [550].

Експерти та офіційні особи заявили, що рішення Дональда Трампа було зваженим, хоча «він не схвалив все, чого вимагали українці, але, тим не менш, схвалив перший продаж летального зброї, що є значною зміною підходу його адміністрації і політики США в цілому» [550]. Один із представників конгресу з цього приводу зазначив: «Ми перетнули Рубікон, це летальна зброя, і я передбачаю, що буде ще» [550].

Редакційна стаття «The Washington Post» (2 січня 2018 р.) похвалила Президента США за «бездоганно обраний час для прийняття рішення про надання Україні летальних озброєнь»: «Адміністрація Трампа протягом кількох місяців сумнівалась, чи надавати оборонну зброю Україні, але коли цього тижня вона нарешті вдалась до дій – час було обрано бездоганно. У середині грудня агресія з боку сил очолюваних Росією різко зросла: важкі артилерійські та ракетні обстріли відверто заперечували тезі про те, що трирічна московська інтервенція до Донецької та Луганської областей перейшла до стадії «замороженого конфлікту» [550].

Журналісти «The Washington Post», які були відомі критикою Адміністрації Дональда Трампа, констатували: «Рішення президента Трампа надати збройним силам України протитанкові ракети «Джавелін» та погодити продаж снайперських гвинтівок – не зупинить російський наступ, якщо він матиме місце, але воно може примусити Путіна взяти паузу. Це гідне застосування принципу «мир через силу» президента Рональда Рейгана, яким Трамп, за власним зізнанням, захоплюється. Якщо в світі завжди буде мир – і покращення російсько-американських відносин – перш за все, Путін повинен усвідомити, що його агресія, чи-то в Україні, чи у кіберпросторі, отримає відпір і потягне за собою відчутні збитки для нього» [550].

У лютому 2018 р. Україна отримала чергову партію американських приладів нічного бачення [239]. «Приблизно півтора року тому США вже передавали Києву понад тисячу таких пристроїв, цього разу – ще дві з половиною тисячі. Загальна вартість нової партії становить майже шість мільйонів доларів, проте українська сторона отримала військово обладнання безоплатно в рамках американської програми сприяння безпеці в Україні. Цих приладів нічного бачення потребують українські військові на лінії розмежування на Донбасі, ними забезпечать десять армійських батальйонів. Тепер у Києві очікують початку поставок зі США переносних протитанкових ракетних комплексів Javelin», – інформувало читачів «Радіо Свобода» [239].

Таким чином, у 2014–2018 рр. військова допомога США Україні пройшла шлях від символічної підтримки до стратегічного партнерства, що суттєво вплинуло на трансформацію українського сектору безпеки. Здебільшого у цей період США зосереджувалися на наданні нашій державі нелетальних засобів – бронежилетів, приладів нічного бачення, медичного обладнання, систем зв'язку та засобів розвідки. Такий склад «озброєння» пояснювалася стриманою позицією Президента США Барака Обами щодо надання військової допомоги Україні та прагненням офіційного Вашингтона уникнути прямої ескалації конфлікту з Росією. Важливою зміною стало політичне рішення адміністрації Дональда Трампа щодо схвалення поставок летальної оборонної зброї, зокрема протитанкових ракетних комплексів Javelin – це стало символом переходу від обмеженої допомоги до політики реального зміцнення обороноздатності України. Також США розширили фінансову підтримку, інвестуючи у розвиток військової інфраструктури, кібербезпеки та реформування оборонно-промислового комплексу.

3.2. Розбудова партнерських відносин у військово-політичній сфері зі США у роки проведення ООС

У квітні 2018 р., після офіційного завершення АТО та започаткування операції Об'єднаних сил (ООС), США суттєво посилили характер та масштаби своєї військової допомоги Україні. Зміна формату операції засвідчила перехід ЗСУ до професійнішого управління бойовими діями, що відповідало стандартам НАТО і створювало сприятливі умови для поглиблення співпраці з Адміністрацією Дональда Трампа. Американська допомога стала більш цільовою / комплексною (поєднувала технічну підтримку, навчання персоналу та консультативну діяльність у сфері реформування оборонного сектору), сприяла розбудові української оборонної промисловості.

Американська допомога дедалі більше орієнтувалася на створення стійкої системи національної оборони. Знаковою подією у цьому контексті стала поставка Україні перших протитанкових ракетних комплексів Javelin [514]. «У квітні 2018 року американський вантажний літак сів на одному з українських льотовищ. Він доставив до України партію протитанкових комплексів Javelin – першу зброю, яку США після тривалих вагань усе ж погодились продати Україні», – повідомляла інформаційна служба ТСН [514].

Потрібно відзначити, що надана Україні військово-технічна допомога не була значною – 37 пускових комплексів та дві сотні ракет до них, що, однак, «викликало спалах ентузіазму в Україні» [514]. «Я дав вам протитанкові установки, тоді як президент Обама надсилав вам покривала і подушки. А я вам дав протитанкові установки. Багато людей не хотіли цього робити, але я це зробив», – констатував Дональд Трамп під час пресконференції із В. Зеленським у 2019 р. [514]

«Цінність «Джавеліна» полягає в тому, що його ракета може вразити ціль із імовірністю до 95 відсотків. І якщо дійде справа до практичного

застосування цих установок із метою захисту, то це буде, напевно, перший реальний випадок використання американського озброєння проти російської військової техніки на Донбасі. Під час обговорення справи про передачу Україні «Джавелінів» у США висловлювали занепокоєння щодо того, що установки можуть потрапити в руки росіян», – зазначав співдиректор програм зовнішньої політики та міжнародної безпеки київського Центру імені Олександра Разумкова О. Мельник [239].

Окрім протитанкових комплексів Javelin Україна прагнула отримати й інші види озброєння. 24 травня 2018 р. палата представників Конгресу США схвалила законопроект, згідно з яким США мало намір виділити у 2019 році 250 млн дол на надання військової допомоги Україні та постачання оборонного озброєння [427]. «До документа включено основні положення проекту «Закону про співпрацю з Україною з питань кібербезпеки», який, зокрема, передбачає допомогу Україні у посиленні власних спроможностей щодо захисту від кібератак, забезпеченні безпеки комп'ютерних мереж органів державної влади, зменшенні залежності від російських інформаційних та комунікаційних технологій, сприянні участі у програмах обміну інформацією», – зазначили у посольстві України в США [427].

14 серпня 2018 р. Президент США Дональд Трамп схвалив виділення Україні 250 млн доларів на «посилення безпеки» в рамках оборонного бюджету США на 2019 рік [455]. «Набув чинності оборонний бюджет США на 2019 рік, яким виділяється 250 млн доларів допомоги на політику в сфері безпеки в Україні», – йшлося у повідомленні Адміністрації Президента [455].

Згодом, 15 серпня 2018 р. Уряд США передав ЗСУ чергову партію військового обладнання – два контрбатареїні радари [444]. Церемонія передавання відбулася у Києві за участю посла США в Україні Марі Йованович. Начальник Генерального Штабу Збройних Сил України В. Муженко зазначив, що «допомога США в оснащенні української армії сучасними зразками військової техніки, а також в підготовці персоналу для їх обслуговування і ремонту є критично важливим фактором в процесі

військової реформи» [444]. За його словами «Україна стала першою країною, якій США надали дозвіл обслуговувати і ремонтувати такі радари. Це ще раз підкреслює, що військовослужбовці ЗСУ здатні користуватися високотехнологічною зброєю» [444].

Однак, як зазначав посол України в США В. Чалий 27 серпня 2018 р., подальше надання Україні військового озброєння залежало виключно від виконання Україною низки умов щодо здійснення реформ [439]. «Ці кошти надійдуть лише за умови виконання певних вимог. Якщо ми продовжимо реформування ЗСУ та оборонно-промислового комплексу – авт.], то ми отримуємо решту», – зазначав дипломат [439].

1 вересня 2018 р. американські ЗМІ інформували читачів про те, що Вашингтон був готовий розширити постачання військового озброєння в Україні, щоб допомогти країні зміцнити військово-морські та повітряні сили в умовах продовження російської підтримки сепаратистів на Сході країни [558]. «Вони щотижня втрачають солдатів, захищаючи свою країну. І тому в цьому контексті для України природно будувати свої військові сили, займатися самообороною, і природно шукати допомоги, і природно, що інші країни повинні їм допомогти. І, звичайно, вони потребують «летальної» допомоги, оскільки по них відкривають вогонь», – зазначав спецпредставник США з питань України Курт Волкер [428].

Він також констатував: «Ми можемо обговорити з Україною, як з будь-якою іншою країною, що саме їм потрібно. Я думаю, що буде дискусія про військово-морські можливості, тому що, як ви знаєте, їхній флот переважно був захоплений Росією. І тому їм потрібно відновити військово-морський флот, і вони мають дуже обмежену повітряну здатність. Я думаю, ми розглянемо їхні сили протиповітряної оборони» [428].

Зрештою, восени 2018 р. Конгрес США схвалив виділення Україні 391 млн дол військової допомоги [462]. «З них \$250 мільйонів призначалися Києву в рамках Ініціативи з підтримки безпеки України. Конгрес заснував цю програму Пентагону в 2016-му фінансовому році», – інформувала читачів

«Європейська правда» [462]. На жаль, Адміністрація президента США Дональда Трампа «заморозила» схвалені конгресменами кошти, а розблокувала їх тільки у вересні 2019 р. [462].

Подібне рішення («заморожування» військової допомоги Україні) стало приводом для запуску процедури імпічменту президента США Дональда Трампа – його звинувачували у тому, що він вимагав від влади України розпочати розслідування проти Джозефа Байдена, імовірного конкурента на майбутніх виборах, а «в обмін на це розморозив би допомогу» [301]. Коментуючи заборону Дональда Трампа щодо надання Україні озброєння, посол США при ЄС Гордон Сондленд заявив у Конгресі, що існував «зв'язок між призупиненням допомоги Україні та бажанням Дональда Трампа, щоб Володимир Зеленський виступив із антикорупційною заявою щодо Хантера Байдена» [301].

Цією заявою високопосадовець визнав припущення, яке раніше висували демократи – вони стверджували, що Дональд Трамп вимагав від В. Зеленського «послугу за послугу», тобто «надання військової допомоги Україні в обмін на антикорупційну заяву. Гордон Сондленд назвав вищезазначену вимогу Президента США «фактом», оскільки, за його словами, він був тим,» хто передав це повідомлення українському політику в кулуарах конференції у Варшаві з віцепрезидентом Майком Пенсом». «Я сказав, що відновлення надання допомоги США, швидше за все, не відбудеться, поки Україна не зробить публічну антикорупційну заяву, яку ми обговорювали протягом багатьох тижнів», – заявив він у Палаті представників [213].

Назважаючи на «заморожування» військової допомоги Україні Адміністрацією Дональда Трампа, 11 червня 2019 р. Конгрес США затвердив новий пакет допомоги Україні на 2020 фінансовий рік на суму 250 млн дол за програмою «Ініціатива сприяння безпеки України» (Ukraine Security Assistance Initiative, USAI) [254]. Зазначене рішення було «черговим визнанням з боку США того, що Україна продовжує успішно реформувати

сектор безпеки і оборони, відповідно до цілей європейської та євроатлантичної інтеграції та стандартів НАТО» [255].

Кабінет Міністрів України повідомляв, що пакет безпекової допомоги передбачав надання нашій державі різноманітних засобів спостереження, контрбатареїної боротьби, транспортних засобів, медичного обладнання, систем забезпечення кібернетичної безпеки та протидії російській пропаганді, тощо. Важливе місце у ньому посідала підтримка Військово-Морських Сил України, що мало сприяти встановленню стабільності та безпеки в Азовсько-Чорноморському регіоні [255]. «Міністерство оборони та Збройні Сили України щиро вдячні американським партнерам за послідовну підтримку процесу реформ в Україні та зміцнення обороноздатності нашої країни в умовах триваючої російської агресії, – йшлося на інформаційному ресурсі українського уряду. – Реформа сектору безпеки і оборони, наближення його до стандартів НАТО та досягнення максимальної взаємосумісності зі збройними силами країн Альянсу залишається одним з головних пріоритетів Уряду України» [255].

У відповідь на законодавчі ініціативи Конгресу, на початку серпня 2019 р. Офіс бюджету та менеджменту президента США на прохання Президента США Дональда Трампа просив міністра оборони США Марка Еспера, а також радника президента США з національної безпеки Джона Болтона перевірити, чи «відповідає програма [військової допомоги Україні – авт.] міркуванням найкращого захисту інтересів США». Така перевірка могла заморозити можливість витрачання коштів, термін якого збігав 30 вересня [168]. «Цей крок негайно викликав гнів законодавців в обох партіях, з точки зору яких ця програма критично необхідна для стримування російської військової агресії», – повідомляло американське видання «Politico» [454].

Зрештою, Міністерство оборони США провело перевірку програми військової допомоги Україні, яку раніше ініціювала адміністрація Президента Дональда Трампа, та наприкінці серпня 2019 р. позитивно схвалила ідею виділення Україні військової допомоги [168]. «Пентагон

завершив перевірку військової допомоги Україні, яку наказав провести Білий дім, та дійшов висновку, що допомога має продовжуватися», – відзначав високопоставлений чиновник оборонного відомства США [168].

Завдяки успішній перевірці, упродовж вересня – листопада 2019 р. Україна отримала військової допомоги від США на суму 43 млн дол, про що, зокрема, інформувало Головне управління військового співробітництва та миротворчих операцій Генерального штабу ЗСУ [462]. «У період з вересня по листопад 2019 року від США було отримано обладнання зв'язку, засоби кібербезпеки, прилади нічного бачення, медичне обладнання, різноманітні запасні частини для технічних засобів, що вже були отримані, на загальну суму близько 43 млн доларів США відповідно до попередніх домовленостей», – зазначали в Міністерстві оборони України [462].

Також у Генштабі повідомили, що отримане від США майно було розподілене між підрозділами Збройних Сил України відповідно до планів розподілу «з метою забезпечення ефективного обміну інформацією та досягнення взаємосумісності з підрозділами Збройних Сил США та країн-партнерів» [462].

21 грудня 2019 р. Президент США підписав військовий бюджет країни на 2020 фінансовий рік, в якому була передбачена військова допомога для України в сумі 300 млн дол [552]. 6 січня 2020 р. у розмові Держсекретаря США Майкла Помпео з Президентом України В. Зеленським було обговорено можливості щодо її розширення [246]. В офіційному повідомленні йшлося про те, що «Держсекретар подякував за засудження Україною нападу на американське посольство в Багдаді. Помпео ще раз підтвердив сильну підтримку США суверенітету та територіальної цілісності та підкреслив довготермінове стратегічне партнерство» [246].

Військова допомога США у 2020 році мала системний характер, охоплюючи не тільки матеріально-технічні поставки, а й інституційний розвиток українського сектору безпеки. Попри політичну турбулентність у Вашингтоні, Конгрес одноставно підтримував продовження допомоги Києву,

розглядаючи її як своєрідну «інвестицію» у зміцнення східного флангу НАТО [391]. «2020 рік добігає кінця, і ми пишаємося наданою Україні підтримкою..., яку США виділили для народу України цього року», – заявляли американські дипломати [391].

Відповідаючи на запитання: чого чекати у 2021 році від США щодо військової підтримки України, кореспонденти «Європейської правди» констатували: «Останні два роки Україна та США переживають певну травму у відносинах, створену у 2019 році тиском президента Дональда Трампа на Київ. Вперше Україна опинилася в самому центрі американської внутрішньої політики, нею намагалися цинічно скористатися задля політичної вигоди певного політика США. В Києві побачили, що українські інтереси можуть і не стояти в центрі уваги Вашингтона і навіть можуть використовуватись як розмінна монета. Ця травма заподіяла шкоди взаєминам, і наслідки ще довго їх отруюватимуть...» [215].

Новий Президент США (Джозеф Байден), на думку експертів, знав «Україну значно краще, ніж республіканець Дональд Трамп». «Джо Байден краще Трампа розуміє ситуацію в Україні та українську проблематику, адже він відповідав за цей напрямок при Обамі», – зазначав експерт Ради зовнішньої політики «Українська призма» О. Краєв [486].

В українських аналітиків також виникало риторичне запитання: чи повернення демократів у Білий дім не викличе згорання США військової допомоги і не приведе до повернення до «нелетальної підтримки» (медикаментами, контрбатареями радарами та інструкторами тощо). «Оскільки свого часу Джозеф Байден був серед тих в адміністрації Обами, хто виступав за надання Україні летального оборонного озброєння, то зменшення масштабів і номенклатури допомоги очікувати не варто», – відзначав головний консультант Національного інституту стратегічних досліджень М. Белесков. – Питання в тому щоб розширити масштаби допомоги. Завдання максимум – отримати згоду Вашингтона на передачу

важкого озброєння Україні на пільгових умовах, наприклад, вживаних винищувачів 4-го покоління чи системи ППО середньої дальності» [486].

Передбачалося, що на бюджетний 2021 рік на оборону федеральний уряд США мав виділити 934 млрд дол. Чи не вперше значні кошти планувалося спрямувати на «спротив Росії». Серед базових напрямів:

– створення кращої стратегічної мобільності Збройних Сил США (наголос на модернізації, летальності та інноваціях) [262];

– курс на посилення спроможностей американського флоту у протистоянні Росії та Китаю в стратегічних морських театрах бойових дій (додаткові 19,3 млрд дол на розвиток бойових безпілотних суден, подальший розвиток нових ракетних систем та посилення інформаційної складової ведення бойових дій на морі) [262];

– подолання гібридного впливу «російських олігархів, пов'язаних з Кремлем, які були помічені у фінансуванні терористів та режимів-порушників міжнародного права» [262];

– допомога союзникам та партнерським державам. На допомогу партнерським державам, що включатиме допомогу у відриві від російського ВПК, макроекономічну підтримку, розширення зон спільної безпеки та підтримання суверенітету та територіальної цілісності союзників, США планували витратити 700 млн дол [262].

Окрему увагу при складанні видатків оборонного бюджету американські парламентарі приділили Україні [262]. ЗСУ у 2021 р. мали отримати 250 млн дол на додаткову підготовку, закупівлю спорядження і навчання, спрямовані на зміцнення здатності України ефективніше захищатися від російської агресії (75 млн дол призначалися для закупівлі летальної зброї) [262]. «Фізичне виділення допомоги відбуватиметься вже впродовж лютого [2021 р. – авт.]. Це буде початок», – зауважив посол України у США [169]. Зазначимо, що від початку російської збройної агресії проти України США виділили Українській стороні в якості допомоги у сфері

безпеки 1,6 млрд дол (92 % від усієї допомоги (що надійшла Україні від усіх держав) [169].

У березні 2021 р. у Сенаті було зареєстровано законопроект про збільшення військової допомоги Україні від 250 до 300 млн дол [433]. Законопроект також передбачав створення робочої групи щодо України в Держдепартаменті США, призначення представника для участі в переговорах у «нормандському» форматі та надання Києву летальної зброї [410]. Згодом, у квітні 2021 р. США надали Україні черговий пакет військової допомоги (63 млн дол), які спрямовувалися на:

– захист прав людини та забезпечення доступу до правосуддя українцям, що постраждали від агресії, яку підтримує Кремль у Криму та на Донбасі [435];

– зниження енергетичної та економічної залежності України від Росії шляхом сприяння підключенню до енергетичної мережі Європи, а також зміцнення українських підприємств, які працюють на сході країни [435];

– розширення доступу громадян до якісної та об'єктивної інформації з метою протидії зловмисному впливу та дезінформації, підтримки євроінтеграції та посилення демократичних процесів в Україні [435].

Однак, у червні 2021 р. США призупинили («заморозили») процес надання Україні пакету військової допомоги об'ємом 100 млн дол, який мав включати летальну зброю. Відповідний план був розроблений у якості відповіді на накопичення російських військ вздовж українського кордону навесні. Рішення заморозити надання допомоги було ухвалене після того, як Росія оголосила про відведення військ, розміщених поблизу українського кордону, та в умовах підготовки саміту Президента Джоозефа Байдена з В. Путіним. Пакет допомоги мав включати системи ППО ближньої дії, стрілецьку зброю та додаткову протитанкову зброю [430].

Незважаючи на вищезазначене, 29 липня 2021 р. Палата представників Конгресу США схвалила законопроект про фінансування Держдепартаменту США у 2022 році [410], де йшлося про збільшення розміру допомоги Україні.

У законопроекті зазначено, що загальна сума коштів, яку мали бути виділені на програму допомоги Україні по лінії Державного департаменту й Агентства США з міжнародного розвитку та пов'язаних програм становила «не менш як 481,5 мільйона доларів» – на 28,5 млн дол більше, ніж у 2020 році [410].

Низку угод щодо стратегічного оборонного партнерства, науково-технічного співробітництва, безпеки космічних польотів, захисту інформації, а також прикордонної безпеки було підписано у рамках робочого візиту Президента України В. Зеленського до США 1 вересня 2021 р. [421]. Також було оприлюднено спільну Заяву щодо стратегічного партнерства України та США [421]. «Після тридцяти років з моменту відновлення Україною своєї незалежності зв'язки між Україною та Сполученими Штатами є міцнішими, ніж будь-коли, – констатовано у Заяві. – Наші спільні цінності та відданість Європі, яка є цілісною, вільною, демократичною та перебуває в мирі, є основою нашого стратегічного партнерства. Ми працюємо разом над реагуванням на спільні глобальні виклики, включно з енергетичною безпекою та диверсифікацією, зміною клімату та пандемією COVID-19» [421].

Відзначено, що двосторонні відносини є «наріжним каменем для безпеки, демократії та прав людини в Україні та в усьому регіоні [421]. Ми віддані реалізації Україною глибоких і всеосяжних реформ, необхідних для втілення її європейських та євроатлантичних прагнень. Ми також єдині у нашій відданості суверенітету й територіальній цілісності України з огляду на російську агресію, що триває» [421].

У розділі «Безпека та оборона» зазначено, що у XXI ст. «державам не може бути дозволено змінювати кордони силою. Росія порушила це базове правило стосовно України. Суверенні держави мають право ухвалювати свої власні рішення та обирати свої власні союзи. Сполучені Штати – разом з Україною й будуть продовжувати працювати над тим, щоб притягнути Росію до відповідальності за її агресію. Підтримка США суверенітету й територіальної цілісності України є непохитною» [421].

Щодо російської збройної агресії констатовано, що вона, включно з війною на сході України та захопленням Криму, забрала понад 14 000 життів українців, дестабілізувала Європу та Чорноморський регіон, а також поставила під загрозу глобальний, заснований на правилах порядок [421]. «Сполучені Штати не визнають і ніколи не визнають російську спробу анексії Криму та підтверджують повну підтримку міжнародних зусиль, включно з тими, що вживаються в Нормандському форматі, спрямованих на врегулювання конфлікту, розв'язаного Росією на сході України, дипломатичним шляхом на основі міжнародного права, включно зі Статутом ООН, – йдеться у Заяві. – Сполучені Штати підтримують зусилля України у використанні Кримської платформи для зосередження міжнародної уваги та дій на гуманітарних і безпекових наслідках російської окупації Криму з метою мирного відновлення контролю України над цією територією відповідно до міжнародного права. Разом ми закликаємо Росію виконати зобов'язання щодо припинення вогню на сході України та по-справжньому брати участь у зусиллях з врегулювання конфлікту задля завершення війни» [421].

22 жовтня 2021 р. Україна отримала «завершальну» третю партію військової допомоги від уряду США на 60 млн дол. «До України прибула третя заключна партія додаткової міжнародної безпекової допомоги на 60 млн доларів від уряду Сполучених Штатів Америки для потреб Збройних Сил України», – йшлося у повідомленні пресслужби Міністерства оборони України.

Загалом, напередодні повномасштабного вторгнення Росії на територію України, у 2021 р. наша держава отримала військової допомоги на суму близько 450 млн дол, а саме (зброю, броневих автомобілів, техніку забезпечення, медичне обладнання та ін.):

- у січні – 20 одиниць броневих автомобілів HMMWV;
- у лютому – 84 одиниці жорстко-корпусних надувних човнів типу RHIB TA RIB;

- у березні – 35 одиниць броневих автомобілів HMMWV;
- у жовтні – боєприпаси, індивідуальні аптечки, засоби радіоелектронної боротьби, переносні протитанкові ракетні комплекси Javelin та 180 ракет до них та ін. [394].

Законом «Про витрати на потреби національної оборони США у 2022 році», схвалений Сенатом, передбачалося виділення Україні безпекової допомоги в розмірі 300 млн дол (на 50 млн більше, ніж було у пропозиціях на 2021 рік), з якої 75 млн дол – на летальну зброю [466].

21 грудня 2021 р. Президент США заявив, що готовий надати Україні додаткову військову техніку [206]. На думку багатьох американських політиків, «президент США Джо Байден мав це зробити вже двічі у 2021 році». Про це, зокрема, говорив посол США в Україні (2003–2006 рр.) Джон Хербст [206]. «Це помилка з боку Байдена та його команди, – відзначав він. – Нам треба було надіслати зброю два місяці тому, коли ми побачили цю загрозу. Ми пам'ятаємо, що навесні, коли Росія розміщувала війська на кордоні з Україною, адміністрація говорила про те, що [треба] посилати ще зброю в Україну. Але коли Росія почала [відводити] свої війська від кордону, Вашингтон вирішив не надсилати. Це була помилка тоді, і сьогодні це помилка... Вони хочуть, безумовно, протистояти можливій кремлівській агресії, але не хочуть провокувати Москву. Москва провокує, нам потрібно сильно реагувати на їхню провокацію» [206].

Таким чином, у 2018–2022 рр. військово-технічна допомога США Україні продовжувала носити обмежений, але цілеспрямований характер, спрямований на зміцнення оборонної спроможності та підвищення боєздатності ЗСУ у контексті проведення ООС. Адміністрації республіканця Дональда Трампа виділяла значні кошти на допомогу Україні, зокрема у 2018 р. – 203,8 млн дол, 2019 р. – 204 млн дол, у 2020 р. – 221,5 млн дол [513]. Фінансова допомога дозволила ЗСУ підвищити ефективність стримування броньованої техніки та артилерії противника, створити базу для підготовки персоналу за стандартами НАТО та закласти передумови для масштабної

військово-технічної підтримки у разі загострення російської агресії на початку 2022 року.

Американські поставки у 2018–2022 рр. дедалі більше орієнтувалися на закриття критичних прогалин у спроможностях ЗСУ – від ППО до контрбатареїної боротьби, що свідчило про перехід від реактивної допомоги до стратегічного планування. Важливою тенденцією стало поглиблення інтеграції української армії у мережеві системи управління та розвідки, що забезпечувало більш ефективне застосування високоточних засобів ураження. Підтримка США стимулювала розвиток українського оборонно-промислового комплексу, зокрема через запуск спільних проєктів із виробництва боєприпасів і систем ППО, що зменшувало залежність від зовнішніх постачань. Одним із ключових викликів залишалась різниця у стратегічних пріоритетах офіційного Києва та Вашингтона, зокрема щодо темпів і характеру наступальних операцій, що інколи впливало на структуру допомоги. Політична фрагментація у США виявила уразливість моделі підтримки, яка значною мірою залежала від рішень Конгресу, наголошуючи на потребі інституціоналізації довгострокових механізмів.

РОЗДІЛ 4

ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНА ДОПОМОГА США УКРАЇНІ У РОКИ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ (2022–2024)

4.1. Постачання озброєння і військової техніки Україні під час проведення Першої та Другої оборонної операцій (лютий – серпень 2022 р.)

Напередодні повномасштабного вторгнення Росії на територію України українсько-американська співпраця у військово-технічній сфері набула стратегічного значення як елемент системи міжнародної безпеки, спрямований на зміцнення обороноздатності держави та запобігання агресії. У цей період відбулося поступове нарощення військової допомоги США Україні, що охоплювало постачання оборонних озброєнь, засобів зв'язку, розвідки, логістики та медичного забезпечення. Офіційний Вашингтон дедалі активніше розглядав Київ як ключового партнера у стримуванні російського впливу у Центрально-Східній Європі. Програми співпраці включали тренування українських військовослужбовців за стандартами НАТО, модернізацію техніки, а також створення умов для підвищення оперативної сумісності між арміями обох держав.

Питання військово-технічної співпраці України та США особливо активно обговорювалося на найвищому рівні в останні місяці напередодні повномасштабного вторгнення Росії на територію України. У телефонній розмові двох Президентів, яка відбулася 9 грудня 2021 р. «в дуже відвертій та дуже прямій атмосфері» [235], було обговорено питання можливої російської збройної агресії. «Мав довгу телефонну розмову з президентом США Джо Байденом. Обговорили поточні дипломатичні зусилля з деескалації та узгодили спільні дії на майбутнє», – відзначав, зокрема,

В. Зеленський [235]. Також він «подякував Байдену за надання військової допомоги» [235]. Водночас у повідомленні Адміністрації Джозефіна Байдена зазначено, що США розглядали можливість розширення макроекономічної допомоги для України [235].

Згодом, 31 грудня 2021 р. під час телефонної розмови «українське питання» обговорювалося Президентами США та Росії [131]. Джозеф Байден заявив, що нове вторгнення в Україну матиме рішучі наслідки для Росії [131]. «Президент Байден закликав Росію до деескалації напруженості з Україною. Він чітко дав зрозуміти, що Сполучені Штати та їх союзники та партнери дадуть рішучу відповідь, якщо Росія вторгнеться в Україну», – відзначено в офіційній заяві Адміністрації Президента США [131].

Вкотре питання «російської загрози для України» та військово-технічної співпраці було обговорене Президентами України та США 3 січня 2022 р. під час довготривалої телефонної розмови [144]. Прес-служба Білого Дому з цього приводу зазначала: «Президент Байден підкреслив зобов'язання США та їхніх союзників і партнерів дотримуватися принципу «нічого про вас [Україну – авт.] без вас» та ще раз підтвердив підтримку Сполученими Штатами суверенітету та територіальної цілісності України» [144]. Також Джозеф Байден «чітко запевнив», що США «дадуть рішучу відповідь, якщо Росія здійснить подальше вторгнення в Україну» [144].

Прес-служба Адміністрації Президента США окремо наголосила, що обидва Президенти підтримали переговори НАТО з Росією через проведення Ради Росія – НАТО уже протягом поточного тижня, а також переговори з Росією в рамках ОБСЄ [144]. Джозеф Байден наголосив, що розглядає ці переговорні майданчики як частину двостороннього діалогу США – Росія т. зв. формату Strategic Stability Dialogue [144].

За підсумками телефонної розмови Президентів США та України 27 січня 2022 р., В. Зеленський повідомив українську громадськість, що обговорювалися «поточні дипломатичні зусилля з деескалації та узгодили

спільні дії на майбутнє». Також В. Зеленський подякував Джозефу Байдену за надання військової допомоги» [232]. Згодом (червень 2022 р.) останній відзначить, що «Президент України Володимир Зеленський «не хотів цього чути», коли йшлося про інформацію розвідки США щодо того, що Росія готується до вторгнення» [133]. Водночас Радник голови Офісу президента Михайло Подоляк зазначив, що «в Києві знали про розробку Росією різних сценаріїв експансії... Питання завжди було тільки в тому, яким саме буде обсяг вторгнення? Поза всяким сумнівом, обсяг вторгнення, який ми побачили 24 лютого, шокував багато країн, зокрема наших партнерів» [234].

24 лютого 2022 р. Росія розпочала повномасштабне вторгнення на територію України. Того ж дня Президент США Джозеф Байден запевнив Президента України В. Зеленського в запровадженні «суворих санкцій проти Росії», а також в продовженні військової та іншої підтримки України на тлі збройної агресії Росії [126]. В офіційній заяві Адміністрації Президента США, зокрема, констатовано: «Я засудив цей неспровокований і невиправданий напад російських військ. Я поінформував його [Президента Зеленського – авт.] про кроки, які ми робимо для того, щоб згуртувати міжнародне засудження, зокрема й сьогодні ввечері, в Раді Безпеки ООН» [126].

Згадуючи згодом телефонну розмову з В. Зеленським у цей день, Джозеф Байден відзначав: «Тоді літаки РФ перетнули кордон, а ви розповіли мені про вибухи. Я не міг повірити, що світ зміниться. Я запитав вас: що я можу зробити для вас і як допомогти вам. Ви сказали зібрати лідерів усього світу і попросити їх підтримати Україну... Тієї темної ночі рік тому світ готувався до можливого падіння Києва, всі говорили про можливий кінець України. Минув рік – Київ стоїть, Україна стоїть, демократія стоїть, США з вами й увесь світ з вами» [397].

Все ж, незважаючи на інтенсивний діалог, на початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України (кінець лютого

2022 р.), як писало видання «The New York Times» [537], Президент США Джозеф Байден не вірив, що український Президент зможе стримати російський збройний натиск. Також варто додати, що взимку 2022 р. Президент США, за словами журналістів, не знав В. Зеленського «досить добре» [356].

Попри вищезазначене на тлі активного спротиву України російській збройній агресії, США продовжили надавати військово-технічну підтримку нашій державі. Уже 10 березня 2022 р. США надали Україні 13,6 млрд дол військової допомоги. Однак, як відзначали українські експерти, не усі кошти адресувалися безпосередньо нашій державі. «З них насправді Україні було виділено \$647 млн фінансової допомоги, \$650 млн на закупівлю зброї, \$30 млн на підтримку Міністерства внутрішніх справ та розслідування російських злочинів і \$3 млрд (не грошей – еквіваленту вартості) на повноваження президента на передачу зброї зі складів, – читаємо в аналітичному звіті. – Ще приблизно \$4 млрд було виділено для допомоги українським біженцям як в Україні, так і за кордоном. Решта грошей була спрямована на забезпечення операцій військ США в Європі, закупівлю зброї на заміну переданої та інші витрати» [291].

16 березня 2022 р. Президент США Джозеф Байден повідомив про пакет військової допомоги США на майже 1 млрд грн (складався з двох траншів – 200 млн та 800 млн) [251]. «Цей новий пакет сам по собі надасть безпрецедентну допомогу Україні. Він включає 800 зенітних систем, щоб переконатися, що українські військові можуть продовжувати, це може продовжувати зупиняти літаки та гелікоптери, які атакували їхніх людей та український повітряний простір», – констатував він [251].

Надалі обсяги військово-технічної допомоги США тільки зростали. 7 квітня 2022 р. Сенат США одноголосно підтримав рішення про ленд-ліз для України [275]. У відповідь глава МЗС України Дмитро Кулеба подякував сенаторам за прийняте рішення. «Вдячний Сенату США за ухвалення закону

про ленд-ліз про оборону демократії в Україні. Важливий перший крок до програми ленд-лізу для прискорення поставок військової техніки в Україну. З нетерпінням чекаємо його швидкого проходження в Палаті представників і підписання президентом США», – написав він [275]. Палата представників США на засіданні 28 квітня підтримала законопроект про спрощений порядок надання Україні військової допомоги. За документ проголосували 417 членів палати, проти – 10 [338].

Згодом, 13 квітня 2022 р. США оголосили про допомогу на 800 млн дол (18 гаубиць M777, 40 тис. артилерійських боєприпасів, 11 гелікоптерів Мі-17, 200 БТР, контрартилерійські радары тощо) [148]. Зокрема, за даними Міністерства оборони США новий пакет військової допомоги від США включав:

- 18 гаубиць 155 мм Howitzer та 40 тисяч артилерійських снарядів;
- 10 рухомих радіолокаційних станцій контрбатареиної боротьби AN/TPQ-36;
- 2 тривимірних радары AN/MPQ-64 Sentinel для сповіщення ПВО;
- 300 тактичних безпілотників Switchblade (дрони-камікадзе);
- 500 ракет Javelin та тисячі інших протитанкових систем;
- 200 бронетранспортерів M113;
- 200 броньованих позашляховиків Humvee;
- 11 гелікоптерів Мі-17;
- безпілотні судна берегової оборони;
- хімічне, біологічне, радіологічне та ядерне захисне спорядження;
- медичне спорядження;
- 30 000 комплектів бронежилетів і шоломів;
- понад 2 тисячі оптичних та лазерних далекомірів;
- вибухові речовини C-4 та підривне обладнання для розчищення перешкод;
- протипіхотні міни спрямованого ураження M18A1 Claymore [148].

Стрімке зростання масштабів бойових дій, інтенсивне застосування Росією сучасних засобів ураження актуалізували потребу у системній, довгостроковій та масштабній військово-технічній допомозі Україні. У цьому контексті США повернулися до механізму, що історично зарекомендував себе як інструмент швидкої та ефективної підтримки союзників у війні, – ленд-лізу, що мало на меті забезпечити Україну критично важливими озброєннями та матеріальними ресурсами в умовах тривалої високої інтенсивності конфлікту [499]. 28 квітня 2022 р. Палата представників Конгресу США проголосувала за надання ленд-лізу для нашої держави [499].

Відтак, знаковою подією для України стало підписання 9 травня 2022 р. Президентом США Джоозефом Байденом відповідного документу (законодавчий акт, який спрощував процес передачі зброї безоплатно, в оренду або з відшкодуванням після завершення війни) [337]. Під час підписання документа були присутні, зокрема, віцепрезидентка Камала Гарріс, а також членкиня Палати представників українського походження Вікторія Спартц – одна зі співавторок законопроекту. «Я підписую законопроект, який надає ще один важливий інструмент підтримки для уряду України та українського народу в їхній боротьбі за захист країни та демократії від путінської жорстокої війни», – відзначав Президент США під час підписання документу [337]. Наприкінці події він подякував авторам законопроекту, оскільки він «справді має значення» [337].

«Це законопроект, який надає важливу допомогу Україні, українському народу в їхній боротьбі за демократію проти цієї брутальної війни. Я хочу подякувати конгресменам, законодавцям за те, що було ухвалено цей законопроект. Це надзвичайно важлива допомога Україні. Кожного дня Україна платить своїми життями за цю війну, і не можливо повірити в ті звірства, які відбуваються з російського боку. Звичайно ми підтримуємо

Україну і ці кроки є витратними, але ховатися від агресії ще більш витратно», – резюмував Джозеф Байден [241].

Упродовж травня-червня 2022 р. кількість озброєння наданого США Україні поетапно зростала. Зокрема, 19 травня США оголосили про виділення допомога на 100 млн дол (18 155-міліметрових гаубиць, 18 тактичних транспортних засобів для буксирування гаубиць, три протиартилерійські радары, польова техніка та запчастини); 1 червня військовий пакет передбачав допомогу у 700 млн дол (перші чотири HIMARS з боєприпасами, сім різних радарів, тисяча ракет Javelin, шість тисяч одиниць протиброньової зброї, чотири вертольоти Мі-17, тактичні машини, 40 тисяч артснарядів, запчастини та інше обладнання); 15 червня надано пакет зброї на 1 млрд дол (18 гаубиць M777 та стільки ж тактичних машин для їх буксирування, 36 тисяч снарядів до них, евакуаційні машини, дві пускові установки берегової оборони «Гарпун», тисячі військових радіостанцій та приладів нічного бачення та оптики, запчастини та інші боєприпаси, а також навчання українських військових) [377].

На тлі стрімкої ескалації бойових дій у першій половині 2022 р. США послідовно нарощували обсяги військово-технічної підтримки України, реагуючи на зростання потреб ЗСУ у сучасному озброєнні, боєприпасах та засобах ведення розвідки. Регулярність рішень офіційного Вашингтона та швидкість ухвалення нових пакетів допомоги відображали розуміння критичності моменту та необхідності забезпечити Україні стійкість у протистоянні російській збройній агресії. 23 червня 2022 р. США надали черговий військовий пакет Україні вартістю 450 млн дол (чотири системи HIMARS, 36 тисяч 105-мм артилерійських снарядів, 18 артилерійських тягачів, 1200 гранатометів та дві тисячі кулеметів, десять катерів Sea Ark Dauntless, шість бойових катерів та два малих річкових судна тощо) [218]. «Ми працюємо з Україною щодня на тему того, які є прогалини у можливостях, які потреби. Причина в тому, що ми хочемо зберегти це, що

співвідноситься з тим, що відбувається на полі бою», – відзначав Джон Кірбі [218].

Потрібно відзначити, що у червні 2022 р. стала відчутна певна напруженість у відносинах Джозефа Байдена та В. Зеленського. Зокрема, Президент США під час телефонної розмови із президентом України Володимиром Зеленським 15 червня 2022 р. обурився тим, що «Київ не висловлював достатньо вдячності за американську фінансову й безпекову допомогу у війні Росії» [529].

Про цей факт повідомляв американський телеканал «NBC» із посиланням на власні джерела в Білому домі. У повідомленні «NBC» було відзначено: «Не встиг Байден закінчити розповідати Зеленському, що він щойно схвалив виділення Україні ще одного мільярда доларів військової допомоги США, як Зеленський почав перераховувати всю додаткову допомогу, яку він ще потребує і не отримав. Байден не витримав, повідомляють люди, знайомі з дзвінком. Американський народ досить щедрий, а адміністрація та американські військові наполегливо працювали, щоб допомогти Україні, сказав він, підвищуючи голос, і Зеленський міг би виявити трохи більше вдячності». Водночас, Представники Адміністрації Президента США «були не згодні із твердженнями про те, що Байден кричав на Зеленського, за їхніми словами, він був прямолінійним» [128].

В офіційному повідомленні Офісу Президента України про телефонну розмову від 15 червня також не було інформації про конфлікт. Йшлося про те, що В. Зеленський подякував Джозефу Байдену за лідерство в мобілізації міжнародної допомоги: «Безпекова підтримка Сполучених Штатів є безпрецедентною. Вона наближає нас до спільної перемоги над російським агресором». У заяві Білого дому йшлося, що Джозеф Байден заявив Президенту України, що Сполучені Штати «підтримують Україну, яка захищає демократію та свій суверенітет і територіальну цілісність на тлі

неспровокованої російської агресії» й разом із союзниками та партнерами «будуть непохитні у своїй відданості українському народу» [132].

На офіційному інтернет-ресурсі Президента України також йшлося про «спокійний тон розмови Президентів». У повідомленні, зокрема, вказано: «Під час розмови Глава Української держави повідомив про останні події на передовій та поінформував про першочергові потреби Збройних Сил для ефективної протидії російській агресії. Було наголошено на важливості подальшої координації відповідних зусиль у межах формату «Рамштайн» [176].

1 липня 2022 р. Пентагон оголосив про надання озброєння на 820 млн дол (дві зенітно-ракетні системи NASAMS, боєприпаси до HIMARS, до 150 тис артснарядів, чотири додаткові протиартилерійські радары) [519]. У відомстві зауважили, що «Сполучені Штати продовжують працювати зі своїми союзниками та партнерами, щоб надати Україні можливості для задоволення її мінливих вимог на полі бою» [381]. Через тиждень (8 липня) стало відомо про допомогу на 400 млн дол (чотири HIMARS та боєприпаси до них, високоточні боєприпаси, вантажівки, контрбатареїнні системи та ін.) [173]. Високопоставлений представник оборони США на умовах анонімності напередодні підписання пакета допомоги відзначав, що додаткові HIMARS дозволять збільшити загальну кількість систем HIMARS до 12. За його словами, пакет безпеки включатиме чотири додаткові РСЗВ, завдяки чому загальна кількість передач РСЗВ в Україну з арсеналів США досягне 12 [554].

У другій половині літа 2022 р. пріоритетом американської військової підтримки стало посилення вогневих спроможностей України та забезпечення стабільних поставок високоточних систем у відповідь на зміну характеру бойових дій. 22 липня 2022 р. США затвердили перелік озброєння для України на суму 270 млн дол (ще чотири HIMARS та ракети до них, 36 тис снарядів для артилерії, протитанкове озброєння; 580 дронів Phoenix Ghost [416]. Джон Кірбі зазначав, що це вже 16-й пакет військової допомоги для

України від США. «У нас буде більше пакетів допомоги, про які ми оголосимо найближчими тижнями та місяцями», – зазначав він [416].

Упродовж серпня 2022 р. США надали Україні чотири пакети військової допомоги:

– 1 серпня – на 550 млн дол (боєприпаси для РСЗВ HIMARS і 155-мм артснаряди) [426];

– 8 серпня – на 1 млрд дол (боєприпаси для HIMARS, ракети для ЗРК NASAMS, 75 тис 155-мм артснарядів, тисяча протитанкових комплексів Javelin, медичні автомобілі, міни, вибухівка тощо) [441];

– 19 серпня – на 755 млн дол [524] (боєприпаси для HIMARS, 16 гаубиць калібру 105 міліметрів та 36 тисяч снарядів до них, 15 безпілотників ScanEagle, протилокаційні ракети HARM, тисяча важких протитанкових ракет TOW та стільки ж протитанкових комплексів Javelin тощо) [438].

– 24 серпня – на 3 млрд дол (шість ракетних комплексів класу NASAMS з боєприпасами, 245 тис артснарядів, 65 тис мінометних снарядів, 24 протиартилерійських радарів, безпілотні літальні апарати Puma та VAMPIRE Counter, ракетні системи з лазерним наведенням та ін.) [349].

Таким чином, упродовж Першої та Другої оборонних операцій (лютий – серпень 2022 р.) військово-технічна допомога США стала вирішальним фактором, що дозволив Україні зірвати початковий стратегічний задум Росії та стабілізувати фронт у період найвищої загрози державності. Оперативність ухвалення рішень Вашингтоном і застосування механізму «Presidential Drawdown Authority» забезпечили безперервність постачання критично важливих систем – від ПТРК і ПЗРК, які нейтралізували перевагу агресора у мобільності та авіації на початковому етапі, до гаубиць M777, контрбатарейних радарів, бронетехніки та безпілотників, що дозволили стримати артилерійський тиск на Донбаському напрямі. Передача систем HIMARS та високоточних боєприпасів стала переломним моментом на цьому етапі війни, оскільки системи зруйнували чимало логістичних ланцюгів

противника, підірвала його операційну спроможність та створили передумови для подальших контрнаступальних дій України. Сукупність цих рішень свідчить, що допомога США була не тільки реактивною відповіддю на потреби ЗСУ, а й стратегічним інструментом зміни балансу сил, який забезпечив Україні збереження оборонної стійкості та можливість відновлення ініціативи восени 2022 року.

4.2. Розвиток двостороннього співробітництва у військово-політичній сфері на сучасному етапі війни (вересень 2022 р. – листопад 2024 р.)

У період вересня 2022 р. – листопада 2024 р. військово-технічна допомога США Україні набула системного, стратегічно виваженого характеру, відображаючи еволюцію війни від маневрових операцій до затяжного виснажливого протистояння. Після успішних контрнаступальних дій ЗСУ восени 2022 р. Вашингтон змістив акцент від реагування на нагальні тактичні потреби до формування довгострокових оборонних спроможностей України, насамперед у сфері високоточної зброї, протиповітряної оборони, артилерії та систем управління боєм. У цей період США посилили підтримку ключових структурних напрямів – нарощування далекобійних можливостей, розвиток ППО / ПРО, забезпечення мобільності та стійкості логістики, а також інтеграцію українського війська у стандарти НАТО. Водночас затримки у схваленні фінансування в Конгресі та зміна характеру бойових дій у 2023–2024 рр. висунули нові вимоги до формату допомоги, зумовивши поступове поєднання традиційного озброєння з інноваційними технологіями, передусім у сфері безпілотних систем і засобів радіоелектронної боротьби.

8 вересня 2022 р. на інтернет-ресурсі Пентагону з'явилася інформація про виділення чергового військового пакету допомоги Україні. «Сьогодні

Міністерство оборони оголошує про санкціонування президентом допомоги у сфері безпеки на суму до 675 мільйонів доларів для задоволення критично важливих потреб України у сфері безпеки та оборони», – констатовано у відомстві [517]. Допомога, зокрема передбачала боєприпаси для РСЗВ HIMARS, високошвидкісні протирадіолокаційні ракети HARM, дистанційні протитанкові міни RAAM, а також бронетехніка, набої та снаряди) [379]. Також Державний департамент повідомив Конгрес США про намір надати 2 млрд дол у вигляді довгострокових інвестицій в іноземне військове фінансування. 1 млрд дол мав призначатися для зміцнення безпеки України, ще 1 млрд – для 18 регіональних держав-сусідів України [379].

16 вересня 2022 р. Президент США Джозеф Байден погодив черговий пакет військової допомоги на 600 млн дол. За даними Пентагону, до нього увійшли, зокрема, додаткові снаряди для реактивних систем залпового вогню HIMARS та боєприпаси для 105 та 155-міліметрової артилерії [415]. Значною підтримкою для України став й 22 пакет військової допомоги, наданий США 28 вересня 2022 р. (озброєння на суму 1,1 млрд дол). Кошти мали спрямовуватися на 18 ракетних систем HIMARS, 150 броньованих багатоцільових машин HMMWV, вантажівки, причепи та засоби для буксирування зброї, радары різного типу, системи протидії безпілотним літальним апаратам та ін. спорядження [205]. «Це багаторічна інвестиція для створення могутності Збройних Сил України, оскільки вони продовжують захищати суверенітет і територію України перед обличчям російської агресії», – зазначали у Міністерстві оборони США [515].

На початку осені 2022 р., коли ЗСУ розгортали активні контрнаступальні дії на Харківському та південному напрямках, потреба у нарощуванні мобільності, вогневих спроможностей та засобів високоточного ураження стала ключовим чинником ефективності операцій. У цих умовах США зберігали високий темп військової підтримки, оперативно коригуючи її структуру відповідно до динаміки бойових дій та пріоритетів українського

командування. Саме в такій ситуації, 4 жовтня 2022 р. прес-служба Білого дому та Пентагону оголосили про військову допомогу Україні на 625 млн дол [436].

У повідомленні відзначалося, що «Президент Джозеф Байден-молодший разом із віцепрезидентом Камалою Харріс сьогодні у розмові з президентом України Володимиром Зеленським наголосив, що Сполучені Штати ніколи не визнають передбачувану анексію Росією території України» [436]. Також Президент США пообіцяв продовжувати підтримувати Україну у протидії російській агресії «стільки, скільки це буде потрібно» [436].

У новий пакет озброєння від США увійшли:

- 4 РСЗВ HIMARS та ракети до них;
- 16 гаубиць калібром 155 міліметрів;
- 75 тис 155-міліметрових артилерійських снарядів;
- 16 105-міліметрових гаубиць, високоточні снаряди до них;
- 200 броньованих транспортних засобів MaxxPro;
- 200 тис набоїв для стрілецької зброї;
- обладнання для встановлення загороджень;
- протипіхотні боєприпаси Claymore;
- польове обладнання [436].

15 жовтня 2022 р. Міністерство оборони США озвучило інформацію про черговий пакет озброєння на 725 млн дол [518], який, зокрема, включав боєприпаси до систем HIMARS, десятки тисяч снарядів, протитанкова зброя, високошвидкісні протирадіолокаційні ракети тощо [147]. «Це оголошення сталося після зустрічі міністра оборони США Остіна з міністрами оборони майже 50 країн у рамках Контактної групи з питань оборони України в Брюсселі цього тижня, на якій лідери зобов'язалися надати додаткову допомогу у сфері безпеки», – зазначали у Пентагоні [147].

Згодом, 28 жовтня Пентагон оголосив про новий пакет військової допомоги для України на суму 275 млн дол [347]. Речниця Міністерства

оборони США Сабріна Сінгх відзначала, що вона включала боєприпаси для HIMARS, 2000 155 міліметрових снарядів для Дистанційних протиброньованих мінних систем (RAAMS), понад 1300 Проти бронетанкових систем, 125 Хамві НММВВ, стрілецьку зброю, понад 2,75 млн боєприпасів для стрілецької зброї, антени супутникового зв'язку [347].

4 листопада 2022 р. США надали партію озброєння вартістю 400 млн дол, зокрема 250 модернізованих бронетранспортерів М1117, 40 бронекатерів, понад тисяча дронів Phoenix Ghost, тактичні системи зв'язку та системи спостереження [380]. Важливо, що США спільно з Нідерландами задекларували ремонт 90 чеських танків Т-72Б для потреб українських Сил оборони. «Вони [танки – авт.] будуть надіслані з чеської військової бази. Ми сплачуємо за 45 із них, щоб провести ремонт, ще 45 будуть відремонтовані коштом Нідерландів. Тобто загалом 90 танків будуть надіслані до України», – констатувала під час брифінгу речниця Пентагона Сабріна Сінгх [380].

США продовжували активно реагувати на зміну оперативних пріоритетів України, зосереджуючи увагу на постачанні Україні високоточних засобів ураження, боєприпасів та мобільних систем ППО, здатних підвищити ефективність артилерії та захист ключових об'єктів від авіаційних і ракетних атак противника. 10 листопада 2022 р. у Пентагоні заявили про передачу Україні боєприпасів для реактивних систем залпового вогню HIMARS, високомобільних систем протиповітряної оборони Avenger та інших боєприпасів на суму 400 млн дол [378].

«Сьогодні США оголосить про ще один пакет допомоги в галузі безпеки для України, включно із важливими внесками в систему протиповітряної оборони, як-от ракети для систем протиповітряної оборони Hawk, а також системи протиповітряної оборони Avenger, які оснащені Stinger», – зазначав радник президента Сполучених Штатів із питань національної безпеки Джейкоб Салліван [378].

На тлі інтенсивних бойових дій на Донбасі та Південному напрямку, Україна потребувала подальшого нарощування вогневої міць та сучасних систем ураження для підтримки контрнаступальних операцій і зміцнення оборонних позицій. США, реагуючи на ці потреби та оцінюючи оперативну ситуацію на фронті, продовжували масштабну військово-технічну підтримку, поєднуючи постачання боєприпасів, артилерії та сучасних засобів протиповітряної оборони. 23 листопада 2022 р., зокрема, США оголосили про надання озброєння для ЗСУ на суму 400 млн дол [516] (боєприпаси для HIMARS і NASAMS, 150 великокаліберних кулеметів, 200 високоточних 155-мм артилерійських снарядів, тисячі мінометних снарядів, протирадіаційні ракети (HARMs), 150 військових позашляховиків HMMWV, понад 100 легких тактичних автомобілів, боєприпаси для стрілецької зброї, 200 генераторів, запчастини для гаубиць) [417].

9 грудня 2022 р. Президент США оголосив про допомогу Україні на суму 275 млн дол, (ракети для пускових установок HIMARS, 155-міліметрові боєприпаси, військові автомобілі Humvee та генератори) [174], а 21 грудня схвалив 28-й пакет зброї для України вартістю 1,85 млрд дол (перша система протиповітряної оборони ЗРК Patriot) [376]. «Сьогодні наше прекрасне українське небо стає більш безпечним, тому що в Україну прибули системи ППО Patriot. Наші ППО максимально швидко їх освоїли. І наші партнери дотримали слова», – прокоментував прибуття до України ЗРК Patriot Олексій Резніков [152].

Важлива тогочасна подія у контексті досліджуваних процесів – зустріч Президентів США та України у Білому домі 21 грудня 2022 р. Візит Президента України до США став першим від початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України. Американські ЗМІ наголошували, що В. Зеленський планував особисто подякувати громадянам і владі США за підтримку України та обговорити подальші плани [355].

В. Зеленського, як писали американські ЗМІ, «тепло зустріли у Білому Домі», а Конгрес США «аплодував президенту України стоячи» [468]. У своєму виступі Джозеф Байден наголосив, що США «будуть підтримувати Україну в досягненні справедливого миру», а також будуть «давати Україні те, чого вона потребує, щоб бути в змозі захищати себе» [468]. «Американці знають, що, якщо ми будемо стояти осторонь такої зухвалої атаки на свободу та демократію та ключові принципи суверенітету та територіальної цілісності, світ напевне побачить гірші наслідки», – відзначав він [468]. Президент США також зауважив: «Понад 50 держав зобов'язались передати майже 2000 одиниць танків та іншої військової техніки, понад 800 артилерійських систем, понад два мільйони артилерійських снарядів і понад 50 сучасних реактивних систем залпового вогню... Разом ми надали мільярди доларів фінансової підтримки» [468].

Щодо конкретної військової підтримки України, Джозеф Байден відзначив, що «сьогодні USAID зобов'язується виділити понад 374 мільйони доларів як терміново необхідну гуманітарну допомогу для України. Вона забезпечить продовольчу та грошову допомогу понад 1,5 мільйонам українців, а також доступ до медичної допомоги, безпечної питної води та допоможе зігрітися вдома взимку понад 2,5 мільйонам українців» [375].

Резюмуючи, Президент США констатував: «США, союзники та партнери надають критично важливе обладнання для аварійного ремонту систем електропостачання та стабілізації усієї електромережі України, а також постачають Україні зброю, що допоможе захиститися від російських повітряних ударів. Безпекова та гуманітарна допомога становить 2,2 мільярда доларів додаткової підтримки українського народу» [375].

Президент США також нагадав, що Росія не змогла досягнути жодних значних успіхів на полі бою. «Україна перемогла в битві за Київ, за Херсон, за Харків, і Росія не виконала жодного зі своїх сподівань. Президенте Зеленський, ви виступаєте за мир, за справедливий мир, і ми знаємо, що Путін

не має наміру припиняти цю криваву війну, а США готові й далі підтримувати Україну у її боротьбі проти російської агресії стільки, скільки це буде потрібно», – зауважив політик [375].

У своєму виступі Президент України В. Зеленський відзначив, що у стосунках між Сполученими Штатами та Україною розпочався новий історичний етап. «За 300 днів цієї війни ми розпочали дійсно новий етап у взаєминах України та США, ми вийшли на рівень реального союзництва, яке на 100 % наповнено реальним змістом. Я сьогодні це відчув на всіх наших зустрічах, на всіх переговорах», – зауважував він [129]. Окремо Президент України подякував американському народу за передачу систем протиповітряного захисту Patriot [129]. «Це важливий крок у створенні повітряного щита над Україною. Лише так ми позбавимо держави-терористці її основного інструменту терору – можливості бити по наших містах, енергетиці, людям», – зазначив В. Зеленський [129].

Також він зауважив, що обговорив із Джоозефом Байденом план подальшого посилення обороноздатності України [129]. «Маємо чітке розуміння, як будуть посилені наші оборонні спроможності в найближчі місяці. Я про це не хочу зараз говорити детально», – зазначав глава Української держави [129]. Завершуючи, Президент України констатував: «Я повертаюсь додому з хорошими новинами, з пакетом військової допомоги майже на \$2 мільярди, і основний елемент цього пакету системи Patriot, які підсилять можливості нашої протиповітряної оборони» [129].

Зустріч із Джоозефом Байденом позитивно вплинула на надання Україні озброєння. 6 січня 2023 р. США оголосили про виділення рекордного обсягу військової допомоги Україні – 3 млрд 75 млн дол [509]. 19 січня стало відомо про допомогу ще на 2,5 млрд, 3 лютого – на 2 млрд 175 млн дол (боєприпаси для HIMARS, далекобійні ракети GLSDB, артилерійські та мінометні снаряди, великокаліберні кулемети, Javelin, протитанкові ракети, ЗПК Hawk та ін. озброєння) [459].

Зауважимо, що у лютому 2023 р. уперше з початку повномасштабного російського вторгнення Росії на територію України до Києва прибув Президент США Джозеф Байден [175]. Після представлення членів української та американської делегацій Президенти України та США поспілкувалися у форматі віч-на-віч [175]. В. Зеленський зазначив, що візит Джозефа Байдена є надзвичайно важливим сигналом підтримки для України та українців. «Дуже вам дякую, пане Президенте. Це значущий момент підтримки для України», – сказав він [175].

Глава Української держави наголосив, що особисто Джозеф Байден та все американське суспільство із самого початку розв'язаної Росією повномасштабної війни були разом з Україною [175]. «Перший телефонний дзвінок із підтримкою України був із Білого дому. Дякую за ваше лідерство. Дякую також за двопартійну підтримку, за підтримку з боку Конгресу», – зауважив В. Зеленський [175].

Водночас Джозеф Байден відзначив важливість своєї присутності сьогодні в Україні, яка демонструє підтримку з боку США незалежності, суверенітету й територіальної цілісності Української держави [175]. «Я думаю, що було б критично важливим не залишити жодного сумніву в тому, що США підтримують Україну в її війні проти жорстокої агресії», – зазначив лідер Сполучених Штатів [175]. Президент США підтвердив намір обговорити, як Сполучені Штати та союзники можуть найефективніше допомогти Україні в боротьбі за свободу та незалежність [175].

Американці також доволі прихильно ставилися до збройної підтримки України, хоча тенденція була доволі тривожною [385]. Відповідно до дослідження, проведеного спільно Університетом Меріленда та міжнародної дослідницької компанії Ipsos на замовлення Інституту Брукінгс (національний інститут передових досліджень США), станом на квітень 2023 р., 38 % опитаних американців були готові дотримуватися курсу США на підтримку України «стільки, скільки буде потрібно», а 46 % заявили, що

США повинні триматися курсу на підтримку України тільки протягом одного-двох років [385]. «Навіть зважаючи на падіння підтримки України з жовтня, більшість демократів залишаються готовими заплатити ціну дорожчими енергоносіями (65 %) та зростанням інфляції (60 %), тоді як лише близько третини республіканців стверджують те саме. І половина демократів, 51 %, кажуть, що вони готові тримати курс стільки, скільки буде потрібно, хоча лише 25 % республіканців кажуть те саме».», – йдеться у поясненні результатів дослідження на сайті Інституту [385].

19 квітня 2023 р. США оголосили про надання Україні нового озброєння у рамках чергового пакету військової допомоги [527]. Військова допомога включала:

- додаткові боєприпаси для HIMARS;
- 155-мм та 105-мм артилерійські снаряди;
- ракети з оптичним наведенням (TOW);
- системи протитанкової зброї AT-4;
- протитанкові міни;
- боєприпаси для розчищення перешкод;
- понад 9 млн патронів до стрілецької зброї;
- чотири машини матеріально-технічної підтримки;
- високоточні авіаційні боєприпаси;
- випробувальне та діагностичне обладнання для підтримки технічного обслуговування та ремонту транспортних засобів;
- обладнання для забезпечення безпеки портів;
- запасні частини та інше польове обладнання [446].

«Сполучені Штати продовжуватимуть працювати зі своїми союзниками та партнерами, щоб надати Україні можливості для задоволення її безпосередніх потреб на полі бою та довгострокових потреб у допомозі у сфері безпеки», – відзначали у Міністерстві оборони США [527].

На початку травня 2023 р. бойові дії на Донбасі та південних напрямках зберігали високий рівень інтенсивності, а Україна продовжувала нарощувати спроможності для відсічі наступальних дій РФ та підготовки до контрнаступальних операцій. У цих умовах США посилили стратегічну підтримку, орієнтуючись на забезпечення України високоточними системами озброєння, сучасними засобами протиповітряної оборони та боєприпасами, критично важливими для ведення тривалої оборонної та наступальної кампанії. 9 травня 2023 р. США оголосили про новий пакет військової допомоги Україні на суму 1,2 млрд дол (додаткові системи ППО та боєприпаси; обладнання для інтеграції західних пускових установок, ракет і радарів із системами протиповітряної оборони України; боєприпаси для боротьби з безпілотними літальними системами; артилерійські снаряди калібру 155 мм; послуги комерційних супутникових зображень; підтримка діяльності з навчання, технічного обслуговування) [260]. За оцінкою координатора із питань стратегічної комунікації Ради нацбезпеки Джона Кірбі, Україна отримала приблизно 98 % озброєння, про яке просила для проведення весняних наступальних операцій (бронетехніка, артилерія, ППО і боєприпаси) [278].

Однак, Україна очікувала не тільки боєприпаси, але й авіацію. 23 травня 2023 р. у Держдепі США вкотре заявили, що «не заохочують Україну» атакувати Російську Федерацію за допомогою винищувачів F-16, але «сама Україна має вирішувати, як вона хоче проводити свої військові операції, тому що саме Росія є агресором у цій війні» [434]. Також у Держдепі додали, що постачання Україні F-16 – пріоритет для США, а літаки «нададуть найближчими місяцями» [434].

26-27 червня 2023 р. у США проводилося чергове соціологічне опитування (Reuters / Ipsos, 1004 респонденти, у тому числі 400 демократів і 383 республіканців; похибка сягає близько 4 %), яке зафіксувало зростання підтримки передачі зброї Україні: у червні надання зброї Україні для захисту

від російської агресії підтримали 65% громадян США порівняно з 46 % у травні [460]. При цьому за постачання американської зброї виступають 81 % демократів, 56 % республіканців і 57 % незалежних. Також опитування показало, що 76 % американців вважали, що передача озброєння Україні демонструє Китаю та іншим суперникам, що США мають «волю і спроможність» захищати свої інтереси та своїх союзників [460].

Тоді ж (27 червня), США оголосили про підготовку нового пакету військової допомоги на суму 500 млн дол [556]. У пакет допомоги мала б увійти «техніка, яка потрібна Україні для контрнаступу», зокрема ЗСУ мала отримати 30 бойових машин Bradley та 25 бронетранспортерів Stryker, боєприпаси для HIMARS, протитанкові засоби, у тому числі Javelin, та снаряди для комплексів ППО Patriot та Stinger [429].

Додамо, що проведений у червні 2023 р. аудит військової допомоги Україні виявив невідповідність між вартостями наданого США обладнання на 6,2 млрд дол [348]. За словами представниці Пентагону Сабріни Сінгх, помилка виникла через те, що Пентагон використовував не залишкову вартість, а вартість обладнання, яке заміщує передану техніку [348]. «Ми підтвердили, що для 2023-го фінансового року остаточний розрахунок становить 3,6 млрд доларів, а для 2022-го – 2,6 млрд доларів, тобто загалом 6,2 млрд доларів», – наголосила високопосадовець [348].

12 липня 2023 р. проблемні питання у сфері надання Україні військової допомоги обговорювалися Президентом України Володимиром Зеленським із Президентом США Джоозефом Байденом у межах саміту НАТО у Вільнюсі [277]. Спілкування між президентами відбувалося, зокрема, в присутності журналістів та членів української делегації та супроводжувалося відеотрансляцією [277]. «Сьогодні ми оголошуємо про наступний пакет військової допомоги, щоб допомогти Україні захистити свою територію та свій народ, – відзначав 23 серпня 2023 р. Ентоні Блінкен. – Цей пакет містить важливі засоби, які допоможуть Україні на полі бою. До його складу входять

ракеті AIM-9M для ППО, боєприпаси до артилерійських ракетних систем, 155-мм і 105-мм артилерійські боєприпаси, засоби розмінування, Javelin та інші протитанкові комплекси та ракети, більш ніж 3 мільйони патронів для стрілецької зброї, боєприпаси для ліквідації перешкод, а також запасні частини, послуги, навчання та транспорт» [352]. Високопосадовець наголосив, що «кожного дня Росія продовжує вести жорстоку завоювницьку війну, внаслідок якої загинуло безліч мирних жителів України та мільйони людей були змушені залишити свої будинки» [352].

Станом на серпень 2023 р. Україна, за інформацією американських ЗМІ, отримала відчутно більше допомоги ніж будь-які інші союзники США, в тому числі Ізраїль (8,6 мільярда доларів), Єгипет (3,3 мільярда доларів) та Йорданія (2,9 мільярда доларів). Однак, підтримка України сягає тільки 0,33 % внутрішнього валового продукту США. Для порівняння – Польща виділила на допомогу Україні 0,68 % ВВП, Литва – 0,95 %, Латвія – 1,09%, Естонія – 1,26 % [145]. Загалом, від часу повномасштабного вторгнення Україна отримала від США бл. 60 млрд дол допомоги [549].

У вересні 2023 р., на тлі тривалого виснажливого протистояння на фронті та активного розвитку українських контрнаступальних операцій, стратегічне партнерство України та США набуло особливої важливості. Обговорення подальшої військово-технічної підтримки, координації оборонної стратегії та забезпечення стійкості українських сил на ключових напрямках стало пріоритетом для обох держав, враховуючи зміну характеру війни та зростаючу потребу України у високоточних системах озброєння та матеріальних ресурсах. У цьому контексті, 21 вересня 2023 р. відбулася зустріч Президента України В. Зеленського та Президента США Джозефа Байдена [233].

Під час зустрічі вкотре порушувалося питання військової допомоги Україні [233]. Після її закінчення Джо Байден наголосив на довгостроковій підтримці США безпеки та незалежності України. [233] «Адже йдеться саме

про це. Про майбутнє, про майбутнє свободи. Америка ніколи не зможе від цього відмовитись. Саме тому через п'ятсот сімдесят п'ять днів ми стоїмо поряд з Україною і продовжимо стояти поряд з вами, пане президенте», – відзначав Президент США звертаючись до В. Зеленського [233].

Останній також наголосив на важливості українсько-американського діалогу. «Це новий рівень нашої єдності! Копродукція в «оборонці» зі Сполученими Штатами – це історична річ. Нова промислова база, нові робочі місця – для обох наших народів. Україна зможе виробляти, зокрема, ППО. Готуємося створити нову оборонну екосистему разом зі Сполученими Штатами, щоб виробляти зброю, щоб разом іще більше посилити свободу й захист життя», – зазначав Президент України [481].

Зауважимо, що 3 жовтня 2023 р. втратив чинність Закон про ленд-ліз. У тексті закону було прямо прописано, що Президенту США «надаються розширені повноваження укладати договори з урядом України про надання в оренду або в лізинг оборонних засобів для захисту цивільного населення в Україні від російського військового вторгнення та для інших цілей» [118]. Однак, як відзначали українські аналітики, «по-перше, Київ та Вашингтон так і не уклали відповідні угоди, де, вочевидь, були б прописані всі необхідні умови і об'єми військової допомоги, а, по-друге, що більш важливо, цей закон діяв лише на 2022 і 2023 фінансові роки в США» [118].

З цих причин, США продовжували надавати військово-технічну допомогу Україні у вигляді «пакетів допомоги», які фінансувалися за трьома іншими програмами з федерального бюджету США: Ініціатива сприяння безпеці України (Ukraine Security Assistance Initiative, USAI), зовнішнє військове фінансування (Foreign Military Financing, FMF) та вилучення із запасів зброї США (Replenishment of U.S. weapons stocks або ж PDA – Presidential Drawdown) [118].

18 жовтня 2023 р. Джоозеф Байден передав на затвердження Конгресу США пакет військової допомоги Ізраїлю та Україні, а також допомогу

країнам Індо-Тихоокеанського регіону, включаючи Тайвань на 106 мільярдів доларів. Комплексний пакет має на меті залучити широку двопартійну підтримку Ізраїлю після нападу ХАМАСу 7 жовтня, а також полегшити передачу військової допомоги Україні [396]. Однак новообраний спікер Палати представників США Майк Джонсон заявив, що нову військову допомогу для України та Ізраїлю потрібно розглядати окремо, а не одним пакетом як пропонувалось раніше [307]. «Наш консенсус серед республіканців Палати представників полягає в тому, що ми повинні розділити ці питання», – зазначав Майк Джонсон [307].

Обговорення оперативних потреб українських Збройних сил, постачання сучасних озброєнь і боєприпасів, а також оцінка перспектив розвитку оборонних спроможностей стали ключовими елементами стратегічного діалогу у цей період. У цьому контексті, 19 жовтня 2023 р. Президент України В. Зеленський провів телефонну розмову з Президентом США Джоозефом Байденом. Вона відбулась напередодні звернення Президента США щодо підтримки Сполученими Штатами України та Ізраїлю [413].

У традиційному вечірньому відеозверненні до українців В. Зеленський повідомив, що говорив «про подальшу оборонну підтримку» України: «Серед іншого те, що «атакамси» можуть допомогти нам прискорити звільнення України від окупанта. Звичайно, ми говорили й про збереження допомоги Україні наступного року – про вагомий пакет підтримки для нашої держави», – зауважував Президент України. За словами В. Зеленського, він отримав від Джоозефіна Байдена «сильний сигнал підтримки – стільки, скільки потрібно, щоб перемогти» [413].

Однак, у жовтні 2023 р. дослідники американського Центру стратегічних і міжнародних досліджень (CSIS) оприлюднили висновки, відповідно до яких із 113 млрд дол, обіцяних Україні (безпекова, гуманітарна, економічна та інша допомога) близько 68 млрд дол було передбачено

витратити в США, зокрема на користь американської Збройних Сил та промисловості [543]. Зважаючи на цей факт, Марк Канчіан (один з авторів дослідження CSIS, відставний полковник), навіть підкреслив, що сам термін «допомога Україні» не є цілком коректним [300].

2 листопада 2023 р. спікер Палати представників Майк Джонсон заявив, що США об'єднують допомогу Україні та захист кордону з Мексикою [156]. Однак згодом Палата представників США схвалила допомогу Ізраїлю на 14,3 млрд дол без згадки про Україну. 7 листопада демократи у Сенаті США заблокували законопроект республіканців про допомогу Ізраїлю окремо від України, за який проголосувала Палата представників [297]. Зрештою, 6 грудня законопроект про надання допомоги не пройшов процедурного голосування в Сенаті США (допомога передбачала виділення додаткових бюджетних асигнувань у розмірі 61 мільярда доларів для України) [247].

Того ж дня (6 грудня 2023 р.) США оголосили про новий пакет військової допомоги для України на суму 175 млн дол, який зокрема мав включати боєприпаси для ППО та артилерійські снаряди, протирадіаційні та протитанкові ракети [528]. Новий пакет допомоги передбачав надання таких видів озброєння:

- ракети ППО AIM-9M і AIM-7;
- додаткові боєприпаси для ракетно-артилерійських систем високої мобільності (HIMARS);
- артилерійські снаряди калібру 155 мм і 105 мм;
- високошвидкісні протирадіаційні ракети (HARMs);
- ракети трубного пуску з оптичним відстеженням і дротовим наведенням (TOW);
- протитанкові системи Javelin і AT-4;
- понад 4 млн патронів до стрілецької зброї;

- транспортні засоби для буксирування та транспортування обладнання;
- підливні боєприпаси для прибирання перешкод;
- обладнання для захисту критичної національної інфраструктури;
- запчастини, технічне обслуговування та інше допоміжне обладнання [442].

Для врегулювання складної ситуації, 11 грудня 2023 р. Президент України В. Зеленський зустрівся у США з Президентом цієї держави. Він подякував американцям за підтримку та військову допомогу, а також наголосив, що «Україна наразі рухається у правильному напрямку і поступово стає менш залежною від допомоги» [240]. «Я хочу обговорити з президентом, як це зміцнити, особливо щодо посилення нашої протиповітряної оборони та здатності знищити логістику Росії. Наші цілі на 2024 рік: позбавити Росію переваги та зірвати її наступальні операції. Я думаю, що це реально», – відзначав він [240].

Президент України також наголосив на важливості спільного зі США виробництва зброї та закликав пришвидшити процес вилучення заморожених активів Російської Федерації [240]. Джозефін Байден, зокрема, наголосив, що ухвалення Конгресом США допомоги Україні має стати переломним етапом [240]. «Рішення, які ми ухвалюємо зараз, визначатимуть майбутнє Європи на десятиліття вперед. Це один з таких моментів. Конгрес має ухвалити рішення про додаткове фінансування України до того, як вони вийдуть на святкові канікули, до того, як вони зроблять Путіну найкращий різдвяний подарунок, який тільки можна було б зробити», – зазначив він [240].

27 грудня 2023 р. США оголосили про надання останнього у 2023 р. пакету військової допомоги. До пакета увійшли: додаткові боєприпаси для зенітного ракетного комплексу NASAMS, зенітні ракети Stinger, компоненти системи ППО, додаткові боєприпаси для HIMARS, артилерійські снаряди калібру 155 мм та 105 мм, ракети трубного пуску з оптичним відстеженням

та провідним наведенням (TOW), протитанкові системи Javelin та AT-4, понад 15 мільйонів набоїв до стрілецької зброї, вибухові боєприпаси для ліквідації перешкод, а також запчастини, медичне обладнання та інше допоміжне обладнання [491]. «Залишається критично важливим, щоб у новому році Конгрес якнайшвидше вжив заходів щодо додаткового запиту президента щодо національної безпеки, щоб гарантувати, що наша підтримка України зможе продовжитися, і Україна зможе захистити себе від триваючих атак Росії, а також закріпити і розширити свої здобутки на полі бою», – зазначали в Міністерстві оборони США [491].

Проаналізувавши напрями співпраці України та США в оборонній сфері у 2022–2023 рр., посол України в США О. Маркарова виокремила чотири найважливіші з них [332]. «Протиповітряна оборона залишається пріоритетом №1, – відзначала дипломатка. – Очевидно, що чим більше систем («Patriot», NASAMS, IRIS-T) та відповідних ракет у нас буде, тим захищенішими будуть наші громадяни та міста. Саме тому в кожному американському пакеті оборонної допомоги є снаряди для систем ППО. Ми активно працюємо над тим, щоб США постійно замовляли для нас ці системи та комплектуючі до них» [332].

О. Маркарова зауважила, що артилерія – теж безумовний пріоритет: «Зараз ми воюємо зброєю НАТО, на 155-му калібрі, однак нам потрібні й інші калібри. Сполучені Штати виробляють приблизно 24 тис артилерійських снарядів на місяць і планують збільшити виробництво до 80 тис протягом наступного року. Проте якщо ми подивимося на інтенсивність боїв, зрозуміємо, що навіть цього буде недостатньо, щоб забезпечити наші потреби повністю» [332].

На її думку, третій важливий напрям співпраці – «все, що стосується ударної авіації: літаки, гелікоптери, будь-які дрони» [332]. Дипломатка констатувала, що США уже адаптували для України і передали велику кількість ракет для літаків, дрони-камікадзе та інші важливі засоби. «Ви

знаєте, що ряд країн сформували коаліцію для тренування наших пілотів на F-16. Сполучені Штати надали дозвіл на цей тренінг, і найближчим часом він має розпочатися. А ми активно працюватимемо над майбутньою передачею нам безпосередньо літаків і створенням інфраструктури для цієї спроможності», – зауважувала посол України. Останній (четвертий) напрям – броньована техніка, допоміжна техніка, особливо машини з розмінування. «І це не кажучи про іншу зброю, радары, комунікаційні засоби та все інше», – резюмувала О. Маркарова [332].

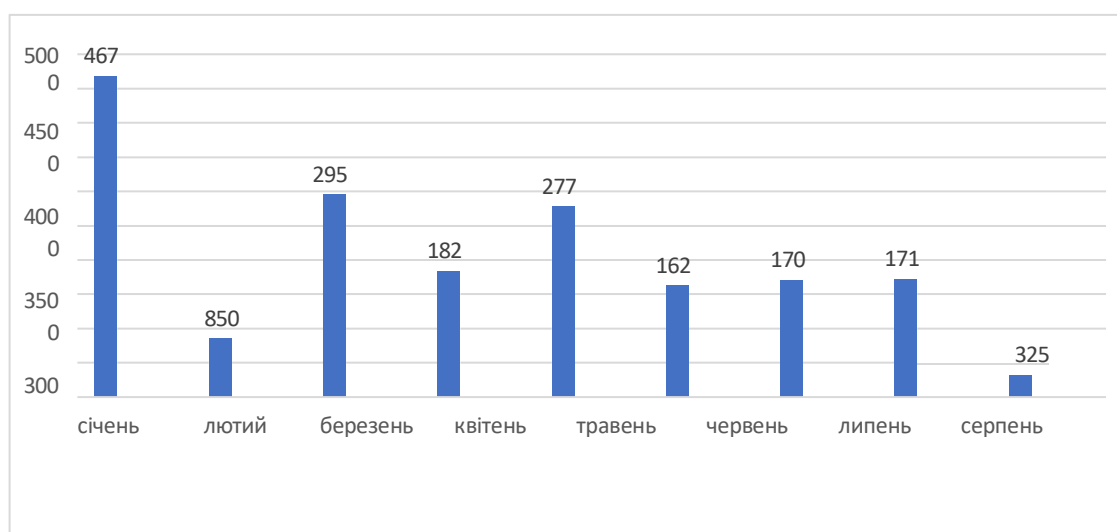
Таким чином, у 2023 р. США надали Україні 34 пакети військової допомоги на загальну суму понад 24 млрд дол [392]. Рекордну за час війни допомогу Україна отримала у січні 2023 р. – 5 млрд 575 млн дол. Упродовж місяця було надано два пакети озброєння – на 3 млрд 75 млн та 2,5 млрд дол, до яких увійшли: бойові машини піхоти Bradley, бронетранспортери M113, артилерійські снаряди різного калібру, колісні машини HMMWV, боєприпаси для HIMARS, протитанкові ракети гвинтівки та ін. [508] «Петріоти», «Абрамси», бронемашини, ATACMS, DPICM, ППО, ракети, артилерійські снаряди, засоби розмінування й інше критично важливе обладнання. Було ухвалено історичне рішення про надання Україні винищувачів F-16. Ми завжди будемо вдячні за всю цю підтримку», – відзначав В. Зеленський [298]. Водночас Президент США назвав захист України, Ізраїлю та інших партнерів від зовнішньої агресії одним з найголовніших досягнень США у 2023 році [127].

У лютому 2023 р. сума допомоги становила 2 млрд 625 млн дол, у березні – 750 млн, квітні – 2 млрд 925 млн, травні – 2 млрд 175 млн, червні – 2 млрд 925 млн, липні – 2,5 млрд, серпні – 450 млн, вересні – 1 млрд 590 млн дол. Від середини осені США вже надавали менші пакети допомоги [127]. У жовтні було надано два пакети допомоги на 200 млн і 150 млн дол, до них увійшли артилерійські та ракетні боєприпаси, високоточні авіаційні боєприпаси, ракети ППО AIM-9M, боєприпаси для NASAMS та HIMARS,

зенітні ракети Stinger, системи Javelin та інше озброєння [127]. У листопаді США виділили Україні 525 млн дол військової допомоги (два пакети на 425 млн і 100 млн, які включають боєприпаси для систем NASAMS та HIMARS, ракети Stinger, одну артилерійську ракетну систему HIMARS, артилерійські снаряди калібру 155 мм та 105 мм. та AT-4 та ін.), у грудні – 250 млн дол [127].

Діагр. 4

Військова підтримка України від США у 2023 році [511]

На початку січня 2024 р. речник держдепартаменту США Метью Міллер заявив, що США не підтримуватимуть військове фінансування України на рівні 2022 та 2023 років, адже «бачать свою мету в іншому» [396]. Він уточнив, що метою є «допомогти Україні стати на ноги та побудувати військово-промислову базу, аби український уряд сам міг фінансувати, виробляти та закуповувати озброєння» [396].

Таким чином, у 2024 р. військово-технічна підтримка України від США зазнала суттєвих змін. Закон США про поточне фінансування допомоги Україні у війні, за початковими планами, мав набути чинності ще у першій половині осені [456]. «Тоді мало хто міг уявити, що затримка з ухваленням цих бюджетних норм, спричинена політичною поляризацією в США, складе

понад шість місяців, – писали українські журналісти. – Українці вже гостро відчули наслідки цього. Через брак боєприпасів та неможливість захиститися від російських авіаударів ЗСУ змушені були відійти зі своїх позицій в Авдіївці, а ураження цивільної інфраструктури демонструють брак систем ППО та протиракет» [456].

Однак, попри політичні суперечності, військово-технічна допомога Україні продовжувала надходити, зважаючи на різні джерела її фінансування та окремі програми. 12 березня 2024 р. під час брифінгу в Білому домі радник президента США з питань національної безпеки Джейк Салліван оголосив про новий пакет військової допомоги для України на суму 300 млн дол (артилерійські снаряди і ракети GMLRS для РСЗО HIMARS) [443]. «Сьогодні, від імені президента Байдена, я оголошую про надання надзвичайного пакету безпекової допомоги на суму 300 мільйонів доларів США у вигляді озброєння та обладнання для вирішення деяких нагальних потреб України», – відзначав він [443]. Джейк Салліван також зауважив, що новий пакет дозволить «українській зброї стріляти ще якийсь час» [443], але цього зовсім недостатньо, щоб «задовольнити потреби України на полі бою, і Сили оборони найближчими тижнями все одно ризикують залишитися без боєприпасів» [443].

20 квітня 2024 р. Палата представників США після понад піврічного блокування військової та фінансової допомоги Україні врешті схвалила законодавчий пакет на суму понад 60 млрд дол. «За» – 311 голосів (при 218 необхідних), «Проти» – 112. Рішення потребувало схвалення ще однієї палати Конгресу – Сенату [445], що зрештою було зроблено.

З метою посилення двосторонньої співпраці у військово-технічній сфері, 13 червня 2024 р. Україна та США уклали двосторонню безпекову угоду, яка, поміж іншого, передбачала співробітництво сторін у сфері оборони та безпеки [207]. «Політика Сторін полягає в тому, щоб працювати разом, щоб сприяти стримуванню та протистоянню будь-якій майбутній

агресії проти територіальної цілісності будь-якої зі Сторін, – йдеться в Угоді. – Зобов'язання у сфері безпеки, що містяться в цій Угоді, спрямовані на підтримку зусиль України щодо перемоги в нинішній війні та стримування майбутньої російської військової агресії. Політика Сполучених Штатів полягає в тому, щоб допомагати Україні підтримувати надійну оборону та здатність до стримування» [207].

Будь-яка майбутня агресія або загроза агресії проти суверенітету, незалежності й територіальної цілісності будь-якої зі Сторін мала бути «предметом серйозного занепокоєння для іншої Сторони» [207]. В Угоді відзначено, що у разі майбутнього збройного нападу або загрози збройного нападу на Україну сторони, на прохання будь-якої зі сторін та згідно з їхнім відповідним законодавством, мали негайно проводити зустрічі, «по можливості протягом 24 годин, на найвищому рівні для визначення відповідних подальших кроків та додаткових потреб у сфері оборони» [207].

З метою подальшого зміцнення безпеки сторін і стабільності у Європі, а також стримування загроз, спрямованих проти них, сторони погоджувалися:

1. Надалі імплементувати чинні угоди й домовленості у сфері безпеки, зокрема ті, що стосуються досліджень і розробок, науково-технічної співпраці, захисту секретної оборонної інформації та моніторингу кінцевого використання [207].

2. Проводити регулярні зустрічі для поглиблення взаємної поінформованості про нові загрози з метою роботи над посиленням інтеграції оборонних систем і потенціалу стримування Сторін у всіх сферах, а також сприяння підвищенню рівня оперативної сумісності України з НАТО [207].

3. Надалі зміцнювати співпрацю у сфері оборони та безпеки як засіб розбудови майбутніх ЗСУ, які підтримують надійну обороноздатність, що може охоплювати:

- програми підготовки та військової освіти;

- надання товарів і послуг оборонного призначення;
- спільні військові маневри та навчання;
- посилення оборонно-промислового співробітництва відповідно до чинних угод та домовленостей між сторонами;
- продовження спільного планування протистояння загрозам для сторін, включно з керівними принципами, відповідними правилами застосування сили, а також командування й управління, за необхідності;
- співпраця з метою сприяння кібербезпеці та захисту критичної інфраструктури;
- співпраця з метою розвитку спроможності України протидіяти російській та будь-якій іншій пропаганді та дезінформації;
- співпраця з метою сприяння регіональному миру та безпеці в Чорному морі;
- співпраця з метою підтримки вилучення боєприпасів, що не вибухнули, та розмінування;
- інша співпраця, яка може бути взаємно узгоджена Сторонами [207].

4. Координувати на регулярній основі – не рідше одного разу на рік – військові та оборонні питання (координація мала включати особливу увагу до спільних зусиль зі стримування та протистояння загрозам агресії проти України) [207].

Сторони погоджувалися сприяти належному обміну розвідувальною інформацією та поглиблювати співпрацю між розвідувальними службами, обсяг і порядок якої мав визначатися їхніми відповідними органами, відповідальними за розвідку та безпеку [207].

Восени 2024 р. українсько-американський діалог у військовій сфері відбувався на тлі президентської виборчої кампанії у США. «На тлі триваючого наступу Росії, втрати нових територій і зростаючої кількості жертв серед населення перед Україною маячать два абсолютно різні варіанти майбутнього. Вирішальними стануть президентські вибори в США. Адже

залежно від того, хто на них переможе, буде сформовано подальший курс країни», – писала «The New York Times» [489].

Видання наголошувало, що «колишній президент Дональд Трамп, кандидат від республіканців, і віцепрезидентка Камала Гарріс, кандидатка від демократів, висловили різко протилежні бачення ролі Америки у війні, а також у військовому альянсі НАТО, який тривалий час слугував щитом проти російської агресії» [489]. Відповідно, «щоб не поставити під загрозу підтримку головного військового покровителя, українські урядовці намагаються уникати токсичних міжпартійних боїв і висувати аргументи, які могли б сподобатися обом таборам».

Наголосимо, що кандидатка у президенти від Демократичної партії, чинна віцепрезидентка Камала Гарріс недвозначно заявляла про свою підтримку України. «Гарріс пообіцяла залишатися з Україною стільки, скільки буде потрібно», – зазначав доцент політології в Університеті Буффало в Нью-Йорку Шон Донах'ю [389]. За його ж оцінкою, Камала Гарріс також «з більшою ймовірністю дозволить використовувати американську зброю дальнього радіусу дії проти цілей на території Росії» [389].

На думку Шона Донах'ю, Дональд Трамп може змусити Україну погодитися на певне заморожування конфлікту приблизно за нинішньою лінією бойових дій, що означатиме втрату українцями частини їхньої території [389]. «Невідомо, чи погодиться Путін на такі умови в довгостроковій перспективі, але вони дадуть його армії час на переозброєння», – зауважував Шон Донах'ю [389].

У цих складних політичних умовах, питання надання Україні озброєння порушувалося 26 вересня 2024 р. під час зустрічі Президентів України та США у Білому домі. Основна мета візиту В. Зеленського – представити Джозефіну Байдену «план перемоги» України у війні, розв'язаній Росією [224]. «Росія не переможе. Україна переможе, і ми продовжуватимемо підтримувати вас на кожному кроці цього шляху», –

зазначив Президент США, приймаючи В. Зеленського в Овальному кабінеті [224]. В. Зеленський, водночас, наголосив: «Ми глибоко цінуємо те, що Україна та Америка стоять пліч-о-пліч» [224].

Цього ж дня, Джозеф Байден оголосив про надання майже 8 млрд дол військової допомоги Україні. Зокрема, Вашингтон планував передати ЗСУ високоточні авіаційні бомби AGM-154 Joint Stand-off Weapon (JSOW), які можна запускати з винищувачів F-16, і які здатні вражати цілі на відстані до 130 кілометрів [224]. Однак, змін у політиці США щодо надання Україні дозволу на використання західної зброї дальнього радіусу для ударів по території Росії не очікувалося. Із Президентом України зустрілася також кандидатка у президенти США від демократів Камала Гарріс. Водночас, попри анонс, кандидат у президенти від республіканців Дональд Трамп та спікер Палати представників Майк Джонсон з Республіканської партії відмінили зустріч із В. Зеленським на тлі скандалу навколо його візиту на завод з виробництва боєприпасів у Пенсильванії [224].

Зрештою, під час візиту до Києва у жовтні 2024 р. Міністр оборони США Ллойд Остін оголосив про виділення Україні нової оборонної допомоги на 400 млн дол. «Під керівництвом Джо Байдена США продовжують нарощувати цю підтримку України. Сьогодні я хочу оголосити виділення пакета допомоги за президентськими повноваженнями на 400 мільйонів доларів на боєприпаси, військову техніку та озброєння для України», – заявив глава Пентагону [335]. До нового пакету оборонної допомоги США Україні ввійшли, зокрема, снаряди, боєприпаси та БТР:

- боєприпаси для систем HIMARS;
- 155-мм та 105-мм артилерійські снаряди;
- 60-мм, 81-мм та 120-мм мінометні системи та снаряди до них;
- протитанкові ракети TOW;
- системи Javelin та AT-4;
- бронетранспортери M113;

- супутникові засоби зв'язку;
- стрілецьку зброю та боєприпаси;
- гранати та навчальне обладнання;
- обладнання та боєприпаси для підривних робіт;
- обладнання для захисту критичної національної інфраструктури;
- запасні частини, допоміжне обладнання, послуги, навчання і транспортування [500].

У повідомленні Пентагону також йшлося про те, що США продовжать працювати з 50 союзниками та партнерами через Контактну групу з питань оборони України та Коаліцію з підтримки України, «щоб задовольняти нагальні потреби України на полі бою та захищатись від російської агресії» [500]. На жаль, можемо констатувати, що військове озброєння надходило до України вкрай повільно. Зокрема, станом на 30 жовтня 2024 р. США передали Україні тільки 10 % допомоги, схваленої Конгресом у квітні 2024 року [467].

5 листопада 2024 р. на президентських виборах у США переміг Дональд Трамп, що викликало занепокоєння у більшості аналітиків. «Перемога Трампа може ускладнити і позицію Зеленського. Упродовж тривалого часу Зеленський просував справу України, однак з огляду на його складні стосунки з Трампом, складно сказати, чи зможе він так само успішно «просувати» Україну далі», – зазначав, зокрема оглядач CNN Нік Пейтон Волш [180].

13 грудня 2024 р. Державний департамент США оголосив про виділення Україні 72 пакету військової допомоги загальною вартістю 500 млн дол. Він містив:

- боєприпаси протидії безпілотним авіаційним системам (с-UAS);
- боєприпаси для ракетно-артилерійських систем HIMARS;
- артилерійські боєприпаси калібру 155 мм та 105 мм;
- високошвидкісні протирадіаційні ракети (HARMs);
- протитанкові системи Javelin і AT-4;

– безпілотні авіаційні системи (UAS) [395].

Окрім того, до пакету увійшли військові позашляховики HMMWV; легкові тактичні автомобілі; хімічне, біологічне, радіологічне, ядерне (CBRN) захисне обладнання; ракети TOW, гранати та навчальне спорядження та допоміжне обладнання [395].

Загалом, станом на 31 грудня 2024 р. з виділених Україні адміністрацією Джоозефа Байдена 182 млрд дол кінцеві користувачі отримали допомоги на 83,4 млрд дол. 57 млрд було витрачено на замовлення, але допомога ще не була доставлена. 39,6 млрд дол було виділено з бюджету, але ще не використано та \$2,7 млрд було втрачено через протермінування використання. «Однак, попри назву ці гроші виділялися не для України, це були «екстрені додаткові асигнування на заходи у відповідь на вторгнення Росії в Україну», – відзначали українські експерти. – Крім того, в більшості статей видатків адміністрація Байдена залишала собі місце для маневру видатками завдяки формулюванню призначення коштів як «на допомогу Україні та країнам, які постраждали від ситуації в Україні». Тому просто аналізуючи статті видатків, які прописані у законах, неможливо визначити точну суму коштів, які були виділені саме для України» [291].

Таким чином, у 2022–2024 рр. військово-технічна допомога США Україні відіграла ключову роль у формуванні стійких оборонних спроможностей та забезпеченні можливості проведення контрнаступальних операцій на різних напрямках фронту. Починаючи з оперативних поставок стрілецької зброї, протитанкових комплексів та ПЗРК у перші місяці повномасштабного вторгнення, США поступово переходили до забезпечення високоточними системами дальнього ураження, артилерією, засобами протиповітряної оборони, безпілотними комплексами та системами управління боєм. Сукупність цих заходів не тільки зміцнила оборонну спроможність України та підвищила ефективність її армії в умовах тривалого виснажливого протистояння, а й створила передумови для нарощування

власного виробництва озброєнь і інтеграції ЗСУ у стандарти НАТО, закладаючи основу для довгострокової стійкості держави [291].

За даними Міністерства фінансів України, у 2022–2024 рр. наша держава отримала 30,240 млрд дол бюджетної допомоги у державний бюджет. Окрім того, США виділили 20 млрд дол кредиту, забезпеченого замороженими російськими активами, які вже надали Світовому банку у 2024 р. і з яких 1 млрд дол вже був наданий [291].

Головні військові статті витрат США у вигляді безпосередньо грошей поділялися на чотири категорії:

- заміна озброєнь і матеріальних засобів, переданих Україні зі складів Департаменту оборони в межах Президентського рішення про скорочення озброєнь (PDA) [291];

- посилення військової активності США (USEUCOM) в Європі та Європейська ініціатива стримування (EDI) – розгортання американських збройних сил і попередньо розміщених запасів у Східній Європі з метою стримування агресії проти союзників по НАТО [291];

- ініціатива сприяння безпеці України (USAI) – закупівля озброєнь і матеріальних засобів для України безпосередньо у виробників [291];

- іноземне військове фінансування (FMF) – виділення грошей безпосередньо іноземним урядом на закупівлю зброї та обладнання в американської промисловості [291].

З цих витрат були повністю призначені для України тільки ініціатива сприяння безпеці України (USAI); іноземне військове фінансування (FMF) – близько половини; поповнення запасів значно меншою мірою, а посилення військової активності США тільки побічно належало до допомоги Україні [291]. «Підтримка України мобілізувала військово-промисловий комплекс США так, як цього не траплялося десятиліттями», – читаємо у звіті Міністерства оборони США [555].

Отже, військово-технічна підтримка США України у 2022–2024 рр. набула безпрецедентного масштабу та стала одним із ключових чинників стримування російської агресії, визначивши як динаміку бойових дій, так і стійкість української системи національної безпеки. Після початку повномасштабного вторгнення офіційний Вашингтон оперативно трансформував характер допомоги, відмовившись від обмежень «нелетальної» підтримки та перейшовши до надання високотехнологічних систем, здатних змінювати оперативно-тактичну ситуацію. Провідним пріоритетом стало посилення протиповітряної оборони України, що реалізувалося через передачу комплексів Patriot, NASAMS, IRIS-T та їхнього ракетного забезпечення, які значною мірою знизили ефективність російських ракетно-дронових атак. Надання реактивних систем залпового вогню HIMARS та високоточних боєприпасів істотно підвищило мобільність і точність ударів ЗСУ, сприяючи руйнуванню критичних російських логістичних вузлів.

У цей період США суттєво розширило постачання бронетехніки різних категорій – від Bradley і Stryker до MRAP, що дозволило підвищити захищеність і маневреність українських підрозділів. Ударну міць українських військ підсилювали передані артилерійські системи калібрів 155 і 105 мм, у тому числі M777, разом із великими обсягами снарядів та системами управління вогнем. Ключовим компонентом допомоги стала підготовка українських пілотів і передача технологічної бази для майбутньої експлуатації багатоцільових винищувачів F-16, що заклало основу для якісної трансформації Повітряних Сил України.

У 2022–2024 рр. США надали Україні широкий спектр засобів розвідки, супутникового моніторингу та кіберзахисту, що значно підвищило ситуаційну обізнаність і ефективність командування. У структурі підтримки помітне місце посідали логістичні платформи, ремонтні потужності та навчальні програми, спрямовані на підвищення стійкості оборонного

сектору. Важливим напрямом стала допомога у зміцненні української військово-промислової бази, зокрема через кооперацію у сфері виробництва боєприпасів і засобів ППО. Водночас політична поляризація у США та дебати в Конгресі зумовлювали періодичні затримки у затвердженні нових пакетів допомоги, що створювало ризики для стабільності поставок. Загалом, військово-технічна підтримка США мала оперативний та тактичний та стратегічний вимір, формувала здатність України вести тривалу оборонну кампанію проти держави-агресора.

ВИСНОВКИ

1. Історіографія досліджуваної у дисертаційній роботі проблеми формується на перетині військової та політичної історії та політології, а її специфіка полягає в тому, що вона розвивалася синхронно з самим перебігом війни, що надавало дослідникам унікальний доступ до емпіричного матеріалу. Західна академічна історіографія тяжіє до розгляду допомоги у ширшому контексті політики стримування Росії та трансформації безпекової архітектури Європи. У вітчизняній історіографії помітні дві основні тенденції: по-перше, акцент на практичному вимірі допомоги (обсяги, номенклатура озброєнь, вплив на оперативні можливості ЗСУ), по-друге, осмислення допомоги як чинника євроатлантичної інтеграції, що перетворює її на інструмент структурної трансформації оборонної політики України.

У публікаціях українських військових експертів і політичних аналітиків домінує прагматичний підхід, який висвітлює технічні характеристики, проблеми логістики, інтегрованості та кадрової підготовки, тоді як гуманітарна та історична наука ще перебуває на стадії формування концептуальних рамок для інтерпретації цього явища. Джерельна база дослідження вирізняється багаторівневим і гетерогенним характером, оскільки охоплює як офіційні нормативно-правові акти, так і масив документів міжнародних організацій, дипломатичних інституцій, аналітичних центрів. Центральне місце посідають офіційні документи урядових структур США – закони та резолюції Конгресу, оборонні бюджети, заяви Білого дому, Державного департаменту та Пентагону, які визначали правові рамки, обсяги й умови надання допомоги Україні. Важливим сегментом джерельної бази дисертації виступають матеріали міжнародних організацій. Значний корпус джерел формують офіційні документи центральних органів влади України – закони, укази Президента України, рішення РНБО, матеріали Міністерства оборони та Генерального штабу, які

відображають процес засвоєння допомоги та її інституційну інтеграцію у національну систему безпеки.

2. Аналіз політичних, військових та геостратегічних чинників, що визначали обсяги надання США військово-технічної допомоги Україні у 2014–2024 рр., засвідчує, що підтримка мала багатовимірний характер і змінювалася під впливом внутрішніх та зовнішніх обставин. Внутрішньополітичний вимір у США формувався на перетині міжпартійних дискусій, стратегічних підходів різних адміністрацій та суспільних очікувань щодо ролі країни у глобальній безпековій архітектурі. Військовий компонент допомоги прямо корелював із динамікою бойових дій: ескалація конфлікту на Донбасі, анексія Криму, а особливо повномасштабне вторгнення Росії у 2022 р. кожного разу призводили до розширення номенклатури озброєння, зростання фінансових пакетів допомоги і переходу від оборонних до наступальних систем.

Геостратегічний контекст проблеми відображав прагнення США утримати баланс сил у Центрально-Східній Європі, стримати російський ревізіонізм та зміцнити трансатлантичну єдність, де Україна розглядалася як один із ключових форпостів захисту демократичного світу. Військово-технічна допомога США Україні здійснюється з метою виконання триєдиного завдання Сил оборони України, а саме: 1) стримування російської агресії та створення умов для відновлення територіальної цілісності України; 2) реформування оборонної сфери відповідно до принципів та стандартів НАТО; 3) імплементація закріпленого в Конституції України та Стратегії національної безпеки України прагнення України бути членом ЄС та НАТО.

3. Надання США військово-технічної допомоги Україні у 2014–2024 рр. виступила каталізатором системної трансформації оборонної політики України, спрямованої на досягнення сумісності з НАТО шляхом одночасної модернізації матеріально-технічної бази, реформування організаційно-штатної структури та перегляду доктринальних підходів. Поєднання постачань сучасних зразків озброєнь, програм навчання та консультативної підтримки створило практичні умови для переходу до концепцій мережево-центрованої війни й сумісних

стандартів логістики, технічного обслуговування й зв'язку. Практичне наближення до стандартів НАТО стимулювало децентралізацію прийняття рішень на рівні підрозділів, посилення цивільного контролю над збройними силами, а також формувало траєкторію трансформації оборонної політики України.

4. Вивчення взаємозалежності між ескалаційними фазами російсько-української війни та характером військово-технічної допомоги США виявляє чітку кореляцію між рівнем загроз та інтенсивністю і якістю підтримки. Початковий етап війни (2014–2016 рр.), позначений анексією Криму та бойовими діями у східних областях України, супроводжувався обмеженням американської допомоги переважно до нелетальних засобів, що пояснювалося обережністю США щодо прямої конфронтації з Росією. Наступна фаза, яка характеризувалася затяжним протистоянням і поступовим нарощенням військових дій, зумовила поступове розширення допомоги, зокрема включення окремих оборонних летальних систем, таких як протитанкові комплекси Javelin, що мало на меті зміцнення стримувального потенціалу України.

Подальша ескалація в умовах зростання агресивності Росії та демонстрації її готовності до широкомасштабних операцій спричинила зростання масштабів допомоги, що включала сучасні системи розвідки, контрбатареїні радары, безпілотники та розширені програми підготовки військовослужбовців ЗСУ. Повномасштабне вторгнення Росії (2022 р.) стало тією межею, коли, характер допомоги набув комплексного і системного виміру: Україна почала отримувати далекобійні артилерійські системи, високоточні ракети, інші критичні технології, що забезпечили перехід до нової парадигми ведення війни.

5. Виклики, пов'язані з інтеграцією та експлуатацією американської військової техніки в умовах російсько-української війни – багатовимірні і охоплюють технічний, організаційний, інституційний і стратегічний рівні. Логістичний вимір визначався складністю транспортування та розподілу великої кількості різнотипних систем в умовах постійних загроз противника, що вимагало побудови багаторівневої мережі збереження, децентралізованого

постачання та використання прихованих транспортних маршрутів. Інтеграційний аспект проблеми обумовлений необхідністю поєднання американських технологій з радянським спадком у ЗСУ, що потребувало уніфікації калібрів, адаптації систем управління, стандартизації протоколів зв'язку та створення нормативної бази, узгодженої з євроатлантичними вимогами. Водночас експлуатаційний рівень супроводжувався викликами, пов'язаними з високим ступенем технологічної складності переданих систем, що передбачало інтенсивні програми підготовки особового складу, створення навчальних центрів та залучення міжнародних інструкторів. Суттєвим чинником виявилися й проблеми технічного обслуговування та ремонту, оскільки використання складних платформ вимагало не тільки регулярного постачання запасних частин, але й модернізації оборонно-промислової інфраструктури України для забезпечення автономної підтримки боєздатності ЗСУ.

6. Ефективність використання військово-технічних засобів наданих США ЗСУ не викликає запитань. На оперативному рівні поставлені системи дозволили суттєво підвищити точність вогневих уражень, зокрема завдяки використанню високотехнологічних артилерійських комплексів та високоточних боєприпасів, що сприяло знищенню ключових логістичних об'єктів і командних пунктів противника. Застосування HIMARS, Javelin та сучасних систем протиповітряної оборони змінило тактичний баланс на окремих ділянках фронту, оскільки забезпечувало асиметричну перевагу навіть за умов чисельної переваги російських сил. Наявність розвідувальних і контрбатареїних систем зменшила втрати українських підрозділів та підвищила їхню маневровість, що безпосередньо впливало на збереження боєздатності та стійкості лінії оборони. На стратегічному рівні військово-технічна допомога стала фактором стримування, адже її застосування позбавляло Росію можливості досягти швидкої перемоги, переводячи війну у затяжну фазу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

I

АРХІВНІ ДОКУМЕНТИ

Галузевий архів Міністерства закордонних справ України

Ф. 1. Документи з основної діяльності.

Оп. 4.

1. Спр. 6974. Візит до США Міністра закордонних справ України А. М. Зленка 23–25 березня 1993 р., 38 арк.
2. Спр. 7045. Концепція національної безпеки і воєнна доктрина України. Офіційні документи і заяви з питань забезпечення національної безпеки, воєнної політики України та роззброєння, 63 арк.
3. Спр. 7067. Подальше скорочення стратегічних наступальних озброєнь. Гарантії безпеки, 68 арк.
4. Спр. 7309. Політичні питання (а). Саміт щодо безпеки та співробітництва в Європі 4–6 грудня 1994 р., Будапешт, 109 арк.
5. Спр. 9293. Ситуація в українсько-російських відносинах (переговори щодо розподілу ЧФ, питання про Севастополь). Стан в Криму, 9 арк.
6. Спр. 10413. Концепція національної безпеки і воєнна доктрина України. Офіційні документи і заяви з питань забезпечення національної безпеки, військової політики України та контролю над роззброєнням, 250 арк.
7. Спр. 600. Питання правонаступництва України щодо договорів колишнього СРСР, 70 арк.
8. Спр. 7162. Міжнародні конфлікти. Посередництво України у врегулюванні міжнародних конфліктів, 23 арк.
9. Спр. 11957. Питання євроатлантичної безпеки, 41 арк.

Оп. 5.

10. Спр. 185/1. Співробітництво з НАТО. Том №4, 129 арк.

- 11.Спр. 185/3. Засідання Комісії Україна–НАТО та РЄАП на рівні міністрів закордонних справ та оборони, 107 арк.
- 12.Спр. 185/4. Рада євроатлантичного партнерства (РЄАП), 137 арк.
- 13.Спр. 11956. Співробітництво міністерств і відомств України з НАТО в рамках річного Цільового плану (поточна інформація), 11 арк.

Архів Верховної Ради України

Ф. Р-1. Загальний фонд.

Оп. 37.

- 14.Спр. 37. Інформація про делегації Верховної Ради України та групи народних депутатів України, які у 1996 році виїжджали за кордон (станом на 25 березня 1996 р.), 207 арк.

Центральний державний архів громадських об'єднань України

Ф. 1. Центральний Комітет Комуністичної партії України.

Оп. 32.

- 15.Спр. 2658. Записки, довідки, інформації, листи ЦК Компартії України до ЦК КПРС, відділів ЦК Комуністичної партії України, партійних органів, КДБ і МВС УРСР про роботу партійних організацій у зв'язку з діяльністю неформальних об'єднань, про введення установчих з'їздів і конференцій НРУ за перебудову, Українського товариства «Меморіал», про несанкціоновані мітинги і збори у окремих містах республіки, протидію іноземним дипломатам і журналістам у спробах збирання негативної інформації про життя УРСР, антирадянську діяльність емігрантських центрів, інші питання ідеологічної і масово-політичної роботи, 233 арк.

Ф. 270. Народний Рух України.

Оп. 1.

- 16.Спр. 7. Декларації з'їзду до Генеральної Асамблеї ООН з питань контролю ООН за діяльністю урядів ядерних держав. Резолюції, звернення з'їзду. Звернення, резолюції трудових колективів, мітингів до з'їзду, 91 арк.

17.Спр. 6 Тексти і тези виступів делегатів на з'їзді НРУ.

**Ф. 271. Українська Гельсінська Спілка – Українська
Республіканська Партія.**

Оп. 1.

18.Спр. 14. Голос Відродження. Вид. УРП, ч.9., 2 арк.

19.Спр. 15. Соборність. Міжрегіональний вісник УРП, ч.4, 7, 9, 12 арк.

II

ОПУБЛІКОВАНІ ДОКУМЕНТИ

Законодавчі, нормативно-правові акти США

20.H.R.5390 – Donbass People’s Militia Terrorist Designation Act of 2014 113th Congress (2013- 2014). URL: <https://www.congress.gov/bill/113th-congress/house-bill/5390>

21.H.Res.348 – Supporting the right of the people of Ukraine to freely elect their government and determine their future. URL: <https://www.congress.gov/bill/114th-congress/house-resolution/348>

22.S.Res.72 – A resolution expressing the sense of the Senate regarding the January 24, 2015, attacks carried out by Russian-backed rebels on the civilian population in Mariupol, Ukraine, and the provision of defensive lethal and non-lethal military assistance to Ukraine. URL: <https://www.congress.gov/bill/114th-congress/senate-resolution/72>

Законодавчі, нормативно-правові акти України

23.Воєнна доктрина України *Голос України*. 1993. 29 жовтня.

24.Декларація про державний суверенітет України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.

25.Державна програма будівництва і розвитку Збройних сил України на період до 2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1237/2000>

26. Зовнішня політика України як інструмент забезпечення національних інтересів держави: здобутки, реалії та перспективи: Парламентські слухання URL: http://static.rada.gov.ua/zakon/skl4/par_sl/sl191103.html
27. Поглиблення співпраці Україна–НАТО: короткотермінові заходи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_012
28. Про затвердження Змін до Положення про організацію та здійснення середньострокового та короткострокового оборонного планування в Міністерстві оборони України і Збройних Силах України: Наказ Міністерства оборони України від 16 травня 2014 р.
29. Про без'ядерний статус України: Заява Верховної Ради України від 24 1991 року. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1697-12>
30. Про боротьбу з тероризмом: Закон України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15>
31. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>
32. Про військові формування на Україні: Постанова Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1431-12>
33. Про внесення змін до деяких законів України щодо відмови України від здійснення політики позаблоковості: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/35-19>
34. Про внесення змін до деяких законів України щодо зовнішньополітичного курсу України: Закон України». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, № 30, ст.329.
35. Про внесення змін до Інструкції з організації і проведення навчальних зборів з військовозобов'язаними у військових частинах і установах Збройних Сил України: Наказ Міністерства оборони України від 05 квітня 2013 р.
36. Про державне оборонне замовлення: Закон України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/464-14>

- 37.Про Державну міжвідомчу комісію з питань співробітництва України з НАТО: Указ Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/292/97>
- 38.Про Державну програму співробітництва України з Організацією Північно-Атлантичного Договору (НАТО) на період до 2001 року: Указ Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209/98>
- 39.Про Державну раду з питань європейської і євроатлантичної інтеграції України: Указ Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/791/2002>
- 40.Про додаткові заходи щодо забезпечення набуття Україною без'ядерного статусу: Постанова Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2264-12>
- 41.Про додаткові заходи щодо набуття Україною без'ядерного статусу: Постанова Верховної Ради України від 9 квітня 1992 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2264-12>
- 42.Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>
- 43.Про заснування Місії України при НАТО: Указ Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1333/97>
- 44.Про затвердження Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2018 рік: Указ Президента України №89/2018. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/892018-23882>
- 45.Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98> (дата звернення: 21. 04. 2018 р.)
- 46.Про Заяву Верховної Ради України «Про відсіч збройній агресії Російської Федерації та подолання її наслідків»: Постанова Верховної Ради України URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/337-19>
- 47.Про Збройні Сили України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12>

48. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017–2020 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43/2017>
49. Про Концепцію реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року: Рішення Ради національної безпеки і оборони від 29 грудня 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0006525-12>
50. Про національну безпеку України: Закон України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
51. Про невідкладні заходи по будівництву Збройних Сил України: Указ Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209/92>
52. Про основи національної безпеки України: Закон України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
53. Про Основні напрями зовнішньої політики України: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12>
54. Про порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України: Закон України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1479-14>
55. Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав: Закон України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1518-14>
56. Про приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року: Закон України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/248/94-%D0%B2%D1%80>
57. Про проект Воєнної доктрини України Постанова Президії Верховної Ради України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2571-12?lang=uk>
58. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80>
59. Про ратифікацію Договору між Союзом Радянських Соціалістичних Республік і Сполученими Штатами Америки про скорочення і обмеження стратегічних наступальних озброєнь, підписаного у Москві 31 липня 1991 року, і Протоколу до нього, підписаного у Лісабоні від імені України 23

- травня 1992 року: Постанова Верховної Ради України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3624-12>
60. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Обороздатність України у XXI столітті: виклики, загрози та шляхи їх подолання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1639-18>
61. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України: Указ Президента України № 389 від 08.06.2012 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/389/2012/paran6#n6>
62. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про нову редакцію Воєнної доктрини України: Указ Президента України № 390 від 08.06.2012 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/390/2012/paran5#n5>
63. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 1 березня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо забезпечення національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України: Указ Президента України від 02.03.2014 р. № 189. URL: <http://www.rnbo.gov.ua/documents/336.html>
64. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України»: Указ Президента України від 14.04.2014 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/405/2014>
65. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 березня 2017 року «Про невідкладні додаткові заходи із протидії гібридним загрозам національній безпеці України: Указ Президента України від 15.03.2017 р. № 62. URL: <http://www.rnbo.gov.ua/documents/441.html>
66. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 17 листопада 2010 року «Про виклики та загрози національній безпеці України у 2011 році»: Указ Президента України № 1119/2010 від 10 грудня 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1119/>

67. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України»: Указ Президента України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>
68. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України»: Указ Президента України № 555 від 24.09.2015 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/555/2015?nreg>
69. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 листопада 2005 року «Про невідкладні заходи щодо дальшого розвитку відносин України з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО)»: Указ Президента України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861/2005>
70. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України»: Указ Президента України від 14.03.2016 р. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/922016-19832>
71. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>
72. Про скорочення й обмеження стратегічних наступальних озброєнь 1991 року: Договір між Союзом Радянських Соціалістичних Республік і Сполученими Штатами Америки. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_050
73. Про стан та перспективи розвитку Воєнної організації та сектору безпеки України: доповідь Голови Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони на парламентських слуханнях. URL: http://komnbor.rada.gov.ua/news/main_news/72617.html
74. Про стан та перспективи розвитку воєнної організації та сектору безпеки України: Матеріали парламентських слухань URL: <http://komnbor.rada.gov.ua/uploads/documents/30360.pdf>

- 75.Про стратегію України щодо НАТО: Рішення РНБО від 23 травня 2002 р..
URL: <https://archives.gov.ua/International/Strategia.pdf>

Стенографічні матеріали

- 76.Пленарне засідання Верховної Ради України 12 січня 2011 року. URL:
https://iportal.rada.gov.ua/news/Plenarni_zasidannya/38561.html
- 77.Пленарне засідання Верховної Ради України 20 червня 2014 року.URL:
https://iportal.rada.gov.ua/news/Plenarni_zasidannya/94763.html
- 78.Пленарне засідання 29 травня 2014 року. URL:
https://rada.gov.ua/news/Plenarni_zasidannya/93475.html
- 79.Пленарні засідання Верховної Ради України 11 березня 2014 року. URL:
https://rada.gov.ua/news/Plenarni_zasidannya/89264.html
- 80.Пленарні засідання 17 червня 2014 року. URL:
https://iportal.rada.gov.ua/news/Plenarni_zasidannya/94395.html

Аналітичні матеріали

- 81.Аналіз державної політики у сфері національної безпеки і оборони України. URL: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/Analiz-polityky-NB-pravl-final.pdf>
- 82.Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році». Київ: НІСД, 2017. 928 с.
- 83.Орлик В. Пріоритети політики США щодо України. Аналітична записка. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL:
<https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-05/usa-policy-toward-ukraine.pdf>
- 84.Парахонський Б., Яворська Г. Стратегічне партнерство України: Аналітична записка Відділу глобалістики та безпекових стратегій НІСД при Президентові України URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/600/>
- 85.Проблеми і напрями розвитку Збройних сил України в сучасних умовах. Аналітична доповідь. Київ, : НІСД. 2013. 79 с.

- 86.Рекомендації щодо першочергових кроків Президента у сфері оборонної реформи. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-06/>
- 87.Україна – НАТО: стан та перспективи взаємовідносин. URL:<http://pologyrda.gov.ua/arhiv-novin/5184-ukrajina-nato-stan-ta-perspektivi-vzaemovidnosin-04-09-2017.html>
- 88.Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії : національна доповідь. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ : НАН України, 2016. 380 с.
- 89.Ядерне роззброєння України: висновки та перспективи на майбутнє. URL: <https://gazeta.ua/blog/52578/aderne-rozzbroyennya-ukrayini-visnovki-ta-perspektivi-na-majbutn>

Міждержавні договори, Меморандуми, Заяви

- 90.Заява про американсько-українські відносини і розбудову демократичного партнерства. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_066#Text
- 91.Декларація Бухарестського Саміту погоджена на рівні Глав держав та урядів держав-членів Північноатлантичної Ради у Бухаресті 3 квітня 2008 року. URL: <https://www.nato.int/docu/other/ukr/pr/2008/p08-049u.html>
- 92.Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text
- 93.Спільна заява Президента України Леоніда Кучми та Президента Сполучених Штатів Америки Уільяма Дж. Клінтона під час зустрічі на найвищому рівні 11-12 травня. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_048#Text
- 94.Спільна заява щодо стратегічного партнерства України та Сполучених Штатів Америки. URL: <https://www.president.gov.ua/news/spilna-zayava-shodo-strategichnogo-partnerstva-ukrayini-ta-s-70485>

95. Угода між Україною і Сполученими Штатами Америки щодо надання допомоги Україні в ліквідації стратегічної ядерної зброї, а також запобігання розповсюдженню зброї масового знищення. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_007
96. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002
97. Хартія Україна – США про стратегічне партнерство. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_140.
98. Хартія українсько-американського партнерства, дружби і співробітництва. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_015

Мемуарна література

99. Горбулін В. Через роки, через відстані... Держава та особистість. К.: «Саміт-книга», 2006. 306 с.
100. Зленко А. Дипломатия и политика. Украина в процессе динамических геополитических перемен. Харьков: Фолио, 2004. 559 с.
101. Зленко, А. Зовнішня політика України: від романтизму до прагматизму : виступи. Промови. Інтерв'ю. Статті / Упоряд. К. П. Єлісеєв. К.: Преса України, 2001. 370 с.
102. Інтерв'ю Міністра оборони України Степана Полторака газеті «Урядовий кур'єр» №128 від 17 липня 2015 року <https://www.kmu.gov.ua/news/248338484>
103. Костенко Ю. Історія ядерного роззброєння України. Київ: Ярославів Вал. 2015. 464 с.
104. Кравчук Л. Маємо те, що маємо: Спогади і роздуми. К., 2002. 392 с.; іл.
105. Лопата А. Записки начальника Генерального штаба Вооруженных сил Украины. Киев: Военная разведка, 2014. 584 с.
106. Лопата А. Час і свідомість. Записки начальника Генерального штабу Збройних сил України. Київ: Воєнна розвідка. 2015. 632 с.

107. Мамчак М. Військово-морське будівництво в Україні у ХХ ст. Збірник документів. Севастополь: «Просвіта» 2013. 316 с.
108. Плющ І. Хто ми і куди йдемо: Доповіді, виступи, статті, інтерв'ю. К.: Україна, 1993. 151 с.
109. Тинченко Я. Збройні сили України: спроба відповісти на багато «чому?». URL: <https://tyzhden.ua/Society/112060>
110. Ющенко В. Недержавні таємниці: нотатки на берегах пам'яті. Харків: Фоліо, 2014. 511 с.

III

НАУКОВА, НАУКОВО-ПОПУЛЯРНА ЛІТЕРАТУРА, ЗМІ

111. Агресія в Криму не піддається жодній логіці. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/agresiya-v-krimu-ne-piddayetsya-zhodnij-logici/>
112. Агресія Росії проти України: історичні передумови та сучасні виклики / П. П. Гай-Нижник (керівник проекту, упоряд. і наук. ред.). К.: «МП Леся», 2016. 586 с.
113. Акт на підтримку свободи України-2014 став законом, Обама. URL: https://zn.ua/ukr/POLITICS/akt-na-pidtrimku-svobodi-ukrayini-2014-stav-zakonom-obama-159564_.html
114. Актуальні питання реформування та розвитку структур безпеки і оборони України: наук.-інформ. зб. / ред. В.П. Горбулін. Київ: Євроатлантикінформ, 2006. 176 с.
115. Актуальні проблеми воєнної політології / За ред. В. Смолянюка. Вінниця: Нова книга, 2002.
116. Алексієвець Л., Прийдун С. Теоретико-методологічні основи дослідження трансформації зовнішньої політики України до європейсько-атлантичного процесу (1991–2015). *Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини.* 2018. Вип. 21. С. 207–2015.

117. Американська оглядачка: Якщо Росія нарощуватиме в Криму силу – це вже буде інша розмова. URL: <http://www.dw.de.17456834>.
118. Американський ленд-ліз для України закінчився, так і не почавшись. Чому він не запрацював – BBC Україна. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/lend-liz-chomu-ne-zapracyuvav-mehanizm-amerikanskogo-lend-lizu-dlya-ukrajini-50358553.html>
119. Американські «Абрамси» уже в Україні – Зеленський. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3765822-amerikanski-abramsi-uze-v-ukraini-zelenskij.html>
120. Андрущенко С. Україна в сучасному геополітичному середовищі: монографія. К.: Логос, 2005. 286 с.
121. Антонов В. Поняття та зміст національної безпеки. *Правова держава: щорічник наукових праць*. 2008. Вип. 19. С. 153–161.
122. Антонов В. Система національної безпеки і оборони України *Правова держава: щорічник наукових праць*. 2004. Вип. 15. С. 121–127.
123. Артюшин Л. Костенко Г. Теоретичні аспекти стратегії воєнної безпеки суспільства і держави: монографія / Л. М. Артюшин, Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2003. 175 с.
124. Аслунд А. Сім головних реформ перед Україною. URL: <http://ukrainian.voanews.com/content/aslund-ukraine/3152985.html>.
125. Аудит зовнішньої політики «Україна – США». URL: https://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/Aud_Ukr_USA_01_40_ukr.pdf
126. Байден запевнив Зеленського у підтримці. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3410992-bajden-zapevнив-zelenskogo-u-pidtrimci.html>
127. Байден назвав захист України одним з головних досягнень США 2023 року. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3807424-bajden-nazvav-zahist-ukraini-odnim-iz-golovnih-dosagnen-ssa-2023-roku.html>

128. Байден накричав на Зеленського: чи продовжать США постачати зброю в Україну. URL: <https://i-ua.tv/news/68871-baiden-nakrychav-na-zelenskoho-chy-prodovzhyt-ssha-postachaty-zbroiu-v-ukrainu>
129. Байден оголосив пакет військової допомоги для України на \$2 млрд: туди увійдуть комплекси Patriot. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/12/22/novyna/polityka/bajden-oholosyv-paket-vijskovoyi-dopomohy-ukrayiny-2-mlrd-tudy-uvijdut-kompleksy-patriot>
130. Байден підписав закон про 40 мільярдів для України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3488721-bajden-pidpisav-zakonoproekt-pro-40-milardiv-dla-ukraini.html>
131. Байден пригрозив Путіну наслідками у разі нового вторгнення в Україну. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2021/12/31/7132138/>
132. Байден у розмові із Зеленським у червні обурювався недостатньою вдячністю за допомогу США Україні - NBC. URL: <https://www.holosameryky.com/a/biden-zelenskyi-vdyachnist/6812901.html>
133. Байден: Зеленський не хотів чути інформацію США. URL: <https://www.holosameryky.com/a/6613068.html>
134. Барак Обама засудив агресію Росії проти України. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/06/140604_obama_warsaw_sx
135. Бегма В. Основи державного управління процесами формування і реалізації оборонної політики України / В. М. Бегма, О. С. Бодрук, В. К. Борохвостов, І. І. Довганюк, Л. А. Кузьміч. Київ: Євроатлантикінформ, 2007. 168 с.
136. Белый дом: Обама продлил санкции против России на год 02:01, 4 марта 2015. URL: <http://112.ua/politika/belyu-dom-obama-prodlil-sankcii-protiv-rossii-na-god198799.html>
137. Белый дом: Обама продлил санкции против России на год 02:01, 4 марта 2015. URL: <http://112.ua/politika/belyu-dom-obama-prodlil-sankcii-protiv-rossii-na-god198799.html>

138. Бергланд Р. Висвітлення і рецепція Помаранчевої революції в американській пресі. *Вісник Львівського університету. Серія журналістики*. 2006. Вип. 28. С. 163–167.
139. Белесков М. Агресія проти України очима Барака Обами. Мемуари з Білого дому. URL: <https://glavcom.ua/world/observe/agresiya-proti-ukrajini-ochima-baraka-obami-memuari-z-bilogo-domu-591343.html>
140. Бжезінський З. Велика шахівниця. Київ: Фабула, 2018. 288 с.
141. Бжезінський З. Вирішальна роль України на пострадянському просторі. *Політика і час*. 1997. № 9. С. 24–28.
142. Бжезінський З. Стратегічне бачення: Америка і криза глобальної влади. Львів: Літопис, 2012. 168 с.
143. Биченко А. Громадська думка про НАТО і приєднання до нього України. *Національна безпека і оборона*. 2006. № 9. С. 20–38.
144. Білий дім: Байден та Зеленський підтримали переговори між НАТО та Росією. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/01/3/7132190/>
145. Більше, ніж інші союзники: Україна отримала від США понад \$60 млрд підтримки — WP. URL: <https://suspilne.media/545295-bilse-niz-insi-souzniki-ukraina-otrimala-vid-ssa-ponad-60-mlrd-pidtrimki-wp/>
146. Богданович В. Воєнна безпека України: методологія дослідження та шляхи забезпечення: Монографія. Київ. 2002. 323 с.
147. Богданьок О. Боеприпаси для HIMARS та інша зброя. У Пентагоні розповіли, що входить у допомогу на 725 млн доларів. URL: <https://suspilne.media/295554-boepripasi-dla-himars-ta-insa-zbroa-u-pentagoni-rozpovili-so-vhodit-u-dopomogu-na-725-mln-dolariv/>
148. Богданьок О. Радари, дрони-камікадзе, ракети Javelin – у Пентагоні розповіли про новий пакет допомоги Україні. URL: <https://suspilne.media/228444-radari-droni-kamikadze-raketi-javelin-u-pentagoni-rozpovili-pro-novij-paket-dopomogi-ukraini/>

149. В Європі запитали «Навіщо Україні НАТО?». URL: https://gazeta.ua/articles/politics/_v-evropi-zapitali-quotnavischo-ukrayini-natoquot/287320
150. В Конгресі США кажуть, що Обама не виконав обіцянки з постачання зброї Києву. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2015/02/6/7030582/>
151. В українському МЗС розповіли, яку зброю Україна може отримати від США. URL: <https://tsn.ua/politika/v-ukrayinskomu-mzs-rozpovili-yaku-zbroyu-ukrayina-mozhe-otrimati-vid-ssha-397348.html>
152. В Україну приїхали перші ЗПК Patriot. Що про них відомо. URL: <https://suspilne.media/343238-ssa-peredadut-ukraini-zrk-patriot-so-pro-nih-vidomo/>
153. В.о. Міністра закордонних справ України Андрій Дешиця зустрівся з представниками іноземного дипломатичного корпусу в Україні. URL: <https://mfa.gov.ua/news/18473-vo-ministra-zakordonnih-sprav-ukrajini-andrij-deshhicya-zustrivsia-z-predstavnikami-inozemnogo-diplomatichnogo-korpusu-v-ukrajini>
154. Василенко В. Війна 2014 року: спроба системного аналізу. *Український тиждень*. 2014. Вип. 42. С. 27–42.
155. Василиця О. Аналіз українсько-американських відносин за критеріями стратегічного партнерства. URL: http://www.visnyk-esonom.uzhnu.uz.ua/archive/13_1_2017ua/11.pdf
156. Васьків О. Спікер Палати представників заявив, що США об'єднують допомогу Україні та захист кордону з Мексикою. URL: <https://suspilne.media/608605-spiker-palati-predstavnikiv-zaaviv-so-ssa-obednaut-dopomogu-ukraini-ta-zahist-kordonu-z-meksikou/>
157. Велика Сімка відмовляється брати участь у саміті з Росією. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2014/03/3/7017218/>

158. Від пайків до технологій. Як міжнародна допомога посилила обороноздатність України. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/05/4/7065175/>
159. Відбулася зустріч Президента України Віктора Януковича та Президента Сполучених Штатів Америки Барака Обами. URL: <https://mfa.gov.ua/news/3589-vidbulasya-zustrich-prezidenta-ukrajini-viktora-janukovicha-ta-prezidenta-spoluchениh-shtativ-ameriki-baraka-obami-jaka-prohodila-v-teplij-i-dobrozichlivij-atmosferi-ta-na-perekonannya-s>
160. Віднянський С. В. Незалежна Україна: двадцять років між Європою та Євразією. *Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини*. 2011. Вип. 6–7. С. 24–38.
161. Віднянський С. В., Мартинов А. Ю. Україна в постмодерній системі міжнародних відносин. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2001. Вип. 5. С. 140–148.
162. Віднянський С. Взаємовідносини України і Європейського Союзу після Помаранчевої революції: потенціал і нереалізовані можливості. *Геополітика України: історія і сучасність*. 2018. № 1(20). С. 9–24.
163. Віднянський С. Незалежна Україна: двадцять років між Європою та Євразією. *Україна – Європа – Світ*. Вип. 6–7. Тернопіль: Вид-во ТНПУ імені В. Гнатюка, 2008. С. 24–38.
164. Віднянський С., Мартинов А. Державотворчий процес в Україні 1991–2006. Київ: НВП «Видавництво «Наукова думка» НАН України», 2007.
165. Віднянський С., Мартинов А. Зовнішня політика України: еволюція концептуальних засад та проблеми реалізації. *Український історичний журнал*. 2011. №4. С. 55–76.
166. Відповідність нинішнього стану двосторонніх відносин рівню стратегічного партнерства. *Національна безпека і оборона*. 2000. № 12. С. 21–49.
167. Візит Байдена до України. <https://www.dw.com/uk/>

168. Військова допомога США Україні триватиме: Пентагон уже провів перевірку. URL: <https://novynarnia.com/2019/08/30/vijskova-dopomoga-ssha-ukrayini-trivatime-pentagon-uzhe-proviv-perevirku/>
169. Військова допомога Україні від США почне надходити в лютому – Єльченко. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2855850-vijskova-dopomoga-ukraini-vid-ssa-pocne-nadhoditi-v-lutomu-elcenko.html>
170. Військове будівництво в Україні у XX столітті: історичний нарис, портрети. / За заг. ред. Кузьмука О.І. Київ.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. 448 с.
171. Власюк О. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики: вибр. наук. пр. Київ: НІСД, 2016. 527 с.
172. Воєнна безпека України на межі тисячоліть / Г. М. Перепелиця [та ін.]; Національний ін-т стратегічних досліджень при Адміністрації Президента України. Київ: Стилос, 2002. 394 с.
173. Войтюк Т. Нові HIMARS і боєприпаси: США надішлють Україні зброю на 400 млн доларів. URL: <https://suspilne.media/258697-ssa-ogolosat-pro-novij-paket-vijskovo-dopomogi-ukraini-na-400-mln/>
174. Войтюк Т. США передадуть Україні зброї на понад 200 мільйонів доларів. Повний перелік. URL: <https://suspilne.media/335470-bajden-ogolosiv-pro-nadanna-novogo-paketu-vijskovo-dopomogi-ukraini/>
175. Володимир Зеленський зустрівся у Києві з Президентом США. URL: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-zustrivsia-u-kiyevi-z-prezidentom-ssha-81105>
176. Володимир Зеленський провів телефонну розмову з Джоозефом Байденом. URL: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-proviv-telefonnu-rozmovu-z-dzhozefom-baj-75833>
177. Вплив епохи Барака Обама на Україну. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28243094.html>
178. Гальчинський А. Україна – на перехресті геополітичних інтересів. К.: Знання України, 2002. 180 с.

179. Ганненко Ю., Лі К. Леві П. Міжнародна військова допомога Україні.
URL: <http://znp-cvds.nuou.org.ua/article/view/321354>
180. Гірник К. Україна зіткнеться з жорстокою реальністю після перемоги Трампа, - CNN. URL: <https://www.unian.ua/world/vibori-u-ssha-2024-ukrajina-zitknetsya-z-zhorstokoyu-realnistyu-pislya-peremogi-trampa-12812004.html>
181. Гіщинський В. Формула безпеки України в контексті переосмислення її геополітичного становища та міжнародно-правових гарантій безпеки. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2016. Вип. 39. С. 62–71.
182. Глобальна та національна безпека / авт. кол. В. І. Абрамов, Г. П. Ситник, В. Ф. Смолянчук; за заг. ред. Г. П. Ситника. Київ: НАДУ при Президентові України, 2016. 784 с.
183. Годлюк А. Стратегічне партнерство в форматі особливих відносин між Україною та США. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=ahp_2016_1_6
184. Головка В. Оборонно-промислова політика України: можливості застосування досвіду Вишеградських країн / В. В. Головка, О. І. Їжак, Н. О. Ткачук, А. І. Шевцов. Донецьк : ДФ НІСД, 2008. 292 с.
185. Головка О. Крим у камуфляжі. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/krim-u-kamuflyazhi/>
186. Гончар Б. Кризова дипломатія СРСР і США в конфліктах «третього світу» (70-80-і рр.). Київ, 1992. 172 с.
187. Гончаренко Р. Україна і НАТО: саміт слабких надій і обмежених можливостей. URL: <https://www.dw.com/uk/>
188. Горбулін В. Архітектура системи європейської безпеки: вплив на стратегію національної безпеки України і наступні кроки у подальшій

- інтеграції. *Стратегічна панорама: Науково-практичний журнал*. 2001. Вип. 3–4.
189. Горбулін В. Виклики для нового президента. *Українська правда*. 2009. 29 грудня.
190. Горбулін В. Внутрішні трансформації та зовнішні загрози. Євроатлантична інтеграція як інструмент політики національної безпеки України. *День*. 2008. № 116. С. 3–4.
191. Горбулін В. Камо грядеши? *Дзеркало тижня. Україна*. 2013. 27 грудня.
192. Горбулін В. Реформа Воєнної організації держави. Концептуальні підходи. *Дзеркало тижня*. 2001. № 48.
193. Горбулін В. Український фронт Четвертої світової війни. *Дзеркало тижня. Україна*. 2006. 4 серпня. С. 2.
194. Горбулін В., Бегма В., Шемаєв В., Мокляк С., Шимов Ю., Діденко Н. Оборонна політика України на початку ХХІ ст. Київ: Інтертехнологія, 2009. 103 с.
195. Горбулін В., Белов О., Литвиненко О. Національна безпека: порядок денний для України. Київ: Стилос, 2009. 126 с.
196. Горбулін В., Качинський А. Засади національної безпеки України. Київ: Інтертехнологія, 2009. 270 с.
197. Горбулін В., Качинський А. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки: монографія. Київ: НІСД, 2011. 286 с.
198. Горбулін В., Литвиненко О. Великий сусід визначився. Що Україні робити далі? *Дзеркало тижня. Україна*. 2009. 25 вересня. С. 2.
199. Горбулін В., Литвиненко О. Європейська безпека: можливий шлях послабити виклики і загрози. *Дзеркало тижня. Україна*. 2009. 13 листопада. С. 1.
200. Горбулін В., Литвиненко О. Національна безпека: український вимір. Київ: Інтертехнологія, 2008. 104 с.

201. Горбулін В., Литвиненко О. Політика нацбезпеки України: актуальні виклики – адекватні відповіді. *Стратегічна панорама: Науково-практичний журнал*. 2009р. Вип. 2.
202. Горук А. Україна у зовнішній політиці Сполучених Штатів Америки (поч. 1990-х – поч. 2000-х рр.). *Eastern Review*. 2012. Т. 1. С. 70–75.
203. Грабська А. Обама попередив Путіна про можливу політичну й економічну ізоляцію. URL: <https://www.dw.com/uk/>
204. Гриценко А. Як привести в порядок силовий блок? URL: <https://blogs.pravda.com.ua/ukr/authors/grytsenko/4fbd14e8a5951>
205. Гуйван О. Пентагон оголосив про нову військову допомогу Україні на суму понад 1 мільярд доларів. Що туди увійде. URL: <https://suspilne.media/286627-pentagon-ogolosiv-pro-novu-vijskovu-dopomogu-ukraini-na-sumu-ponad-1-milard-dolariv-zmi/>
206. Дві помилки Байдена». Коли США мали надати Україні додаткове озброєння — американський дипломат. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/viyskova-dopomoga-ssha-ukrajini-mala-vidbutisya-dvichi-u-2021-roci-diplomat-ostanni-novini-50203625.html>
207. Двостороння безпекова угода між Україною та Сполученими Штатами Америки. URL: <https://www.president.gov.ua/news/dvostoronnya-bezpekova-ugoda-mizh-ukrayinoyu-ta-spoluchenimi-91501>
208. День незалежності США: як розвивалися українсько-американські відносини. URL: https://24tv.ua/yak_rozvivalisya_ukrayinsko_amerikanski_vidnosini_hronologiya_podiy_n1175100
209. Денькович Я. Чому Україні не дали ПДЧ на саміті НАТО 2008 року – ексміністр оборони Єхануров розповів кулуарні подробиці. URL: <https://tsn.ua/exclusive/chomu-ukrayini-ne-dali-pdch-na-samiti-nato-2008-roku-eksministr-oboroni-yehanurov-rozpoviv-kuluarni-podrobici-2367202.html>

210. Дж. Буш: «Помаранчева» та інші «кольорові» революції відповідають інтересам США. URL: https://www.rbc.ua/ukr/news/dzh_bush_oranzhevaya_i_prochie_tsvetnye_revolutsii_otvechayut_interesam_ssha__1140858438
211. Договірно-правова база. URL: <https://usa.mfa.gov.ua/ukrayina-ta-ssha/dogovirno-pravova-baza>
212. Долгов І. Еволюція партнерства (Україна–НАТО). *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2012. Вип. 19. С. 30–39.
213. Доманська М. Посол США: допомога Україні залежала від заяви щодо Байдена. URL: <https://www.dw.com/uk/>
214. Дубинський Б. Американська зброя для України. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/26741216.html>
215. Дубовик В. Америка-2021: чого чекати Україні від відносин із США у новому році. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/12/29/7118079/>
216. Дудко І. Інституційне й управлінське забезпечення зовнішньополітичної стратегії США в умовах постбіполярності. К.: КНЕУ, 2007. 144 с.
217. Дутко В. Воєнно-технічна співпраця України та США. URL: <http://www.polukr.net/uk/blog/2022/02/vojenno-techniczna-spivpraca-ukraini-ta-ssza/>
218. Ейсмунт В. США нададуть Україні новий пакет військової допомоги на 450 млн доларів. URL: https://zaxid.net/ssha_nadast_ukrayini_noviy_paket_viyskovoyi_dopomogi_na_450 mln_dolariv_n1545101
219. Євроатлантичний вектор України. URL: http://www.nbu.gov.ua/sites/default/files/all_files/202004_artilces_field_dopmat_files/ukr0006477.pdf
220. Європейський вибір України: Монографія / С.Д. Василенко; Одес. нац. морс. акад. Одеса, 2003. 212 с.

221. Єлецьких К. Без'ядерний статус України – добровільний крок або результат міжнародного тиску? URL: <http://nato.pu.if.ua/old/journal/2009/2009-14.pdf>
222. ЄС оприлюднив список громадян Росії та України, які потрапили під санкції, 17 березня 2014. URL: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/03/17/7019337/>
223. ЄС оприлюднив список громадян Росії та України, які потрапили під санкції, 17 березня 2014. URL: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/03/17/7019337/>
224. Журавльова О. Байден – Зеленському у Білому домі: Україна переможе. URL: <https://www.dw.com/uk/bajden-zelenskomu-na-zustrici-u-bilomu-domi-ukraina-peremoze/a-70339452>
225. За анексію доведеться дорого заплатити. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/za-aneksiyu-dovedetsya-dorogo-zaplatiti/>
226. Заблоцький В. Конструкти та універсальні чинники державотворення: спроба систематизації. *Публічне управління: теорія та практика*. 2012. № 4 (12). С. 62–68.
227. Завгородня І. Обама: дії Росії в Україні – ознака слабкості. URL: <https://www.dw.com/uk/>
228. Засідання Українсько-американської робочої групи з енергетичної безпеки 24.03.2014. URL: <http://www.nfuel.gov.ua/content/zas%D1%96dannya-ukra%D1%97nskoamerikan-sko%D1%97-robocho%D1%97-grupi-z-energetichno%D1%97-bezpeki>
229. Затинайко О. Реформування Збройних Сил України в контексті глобальних викликів та інтеграції до євроатлантичної співдружності. *Наука і оборона*. 2003. Вип. 4. С. 3–6.
230. Збройним Силам прописали реформи. *Віче*, №13, липень 2012. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/3205>
231. Збройного вторгнення не було»: Обама зробив ганебну заяву про анексію Криму. URL: <https://www.unian.ua/politics/zbroynogo-vtorgnennya->

ne-bulo-obama-zrobiv-ganebnu-zayavu-zgadavshi-aneksiyu-krimu-video-12304875.html

232. Зеленський закінчив довгу телефонну розмову з Байденом. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/01/27/7321966/>
233. Зеленський і Байден: які успіхи і провали зустрічі у Білому домі та візиту до Вашингтона. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cldgd15zr7yo>
234. Зеленський проігнорував попередження про напад, заявив Байден. У Києві не згодні. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/838521.html>
235. Зеленський та Байден розмовляли півтори години: обговорювали Путіна та реформи. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2021/12/09/7316886/>
236. Зленко А. Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних геополітичних змін. Х.: Фоліо, 2003. 559 с.
237. Зленко А. М. Нейтралітет чи позаблоковість: чи це в інтересах України? *Віче*. 2009. № 8. С. 12–13.
238. Івасечко О., Лопушанський П. Військова допомога США Україні у протидії збройній агресії Росії у 2014–2023 рр. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/49_2023/32.pdf
239. Івахненко В. «Вистрілив – забув». Коли Україна отримає нову американську зброю. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29048821.html>
240. Ізвоцікова А. Зеленський зустрівся з Байденом у Білому домі. URL: <https://suspilne.media/638094-zelenskij-pribuv-do-bilogo-domu-na-zustric-iz-bajdenom/>
241. Історичний закон про ленд-ліз для України: що це нам дасть. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/05/10/istorychnyj-zakon-pro-lend-liz-dlya-ukrayiny-shho-cze-nam-dast/>
242. Історія українського війська, 1917–1995 / [В. Гриневич, Л. Гриневич, Б. Якимович та ін.; упоряд., передм. Я. Дашкевич]. Львів: Світ, 1996. 837 с.
243. Камінський Є. Політика США щодо України. Витоки, концептуальні основи, практична реалізація. К.: Політична думка, 1998. 549 с.

244. Камінський Є. Українсько-американські відносини на початку 21-го століття. *Дослідження світової політики*: зб. наук. пр. 2003. Вип. 23. С. 8–13.
245. Канцелярук Б. Східноєвропейська дилема Америки. К.: Фотовідеосервіс, 1995. – 199 с.
246. Карплюк Д. Помпео обговорив із Зеленським перенесення свого візиту в Україну. URL: <https://glavcom.ua/news/pompeo-obgovoriv-iz-zelenskim-perenesennya-svogo-vizitu-v-ukrajinu-651036.html>
247. Кацімон О. Сенат США провалив процедурне голосування за виділення допомоги Україні. URL: <https://suspilne.media/633766-senat-ssa-provaliv-procedure-golosuvanna-za-vidilenna-dopomogi-ukraini/>
248. Квятковська О. Зовнішня політика сприяння розвитку як чинник безпеки США : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.04 «Політ. проблеми міжнар. систем та глобал. Розвитку»; Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2015. 20 с.
249. Кожара обговорив українсько-американські відносини у Конгресі США. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/1491814-kogara-obgovoriv-ukraiinsko-amerikanski-vidnosini-u-kongresi-ssha_1825036.html
250. Коментар МЗС України щодо схвалення Конгресом США Закону «Підтримка української свободи». URL: <https://web.archive.org/web/20141214235630/http://mfa.gov.ua/ua/press-center/comments/2577-komentar-mzs-ukrajini-shhodo-skhvalennya-kongresom-ssha-zakonu-pidtrimka-ukrajinsykoji-svobodi>
251. Комісарова О. ЗРК та протитанкові системи. США відправлять в Україну озброєння на мільярд доларів – Байден. URL: <https://suspilne.media/218326-zrk-ta-protitankovi-sistemi-ssa-vidpravlat-v-ukrainu-ozbroenna-na-milard-dolariv-bajden/>

252. Конгрес схвалив резолюцію про зброю для України. URL: https://www.fpri.kiev.ua/articles_view/kongres-ssha-shvaliv-rezoljuciju-pro-zbroju-dlja-ukraini/
253. Конгрес США вітав Порошенка 5-хвилинною овацією. URL: https://lb.ua/news/2014/09/18/279847_ssha_poroshenko_privetstvovali.html
254. Конгрес США затвердив 250 млн військової допомоги Україні. URL: https://lb.ua/world/2020/06/11/459630_kongress_ssha_utverdil_250 mln.html
255. Конгрес США затвердив пакет безпекової допомоги Україні на 2020 рік на суму 250 млн дол. за програмою «Ініціатива безпекової допомоги Україні». URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/kongres-ssha-zatverdiv-paket-bezpekovoyi-dopomogi-ukrayini-na-2020-rik-na-250-mln-dol-za-programoyu-iniciativa-bezpekovoyi-dopomogi-ukrayini>
256. Конгрес США схвалив резолюцію про зброю для України. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/03/150324_usa_weapon_ukraine_уг
257. Коник С. Державотворення як управлінська категорія. *Державне управління: теорія та практика*. 2012. № 2. С. 1–7.
258. Кошпель О. Українська дипломатична енциклопедія: в 2-х т. / Редкол.: Л.В. Губерський та ін. К.: Знання України, 2004. Т.1. 760 с.
259. Корнієнко Н. Місце України серед зовнішньополітичних пріоритетів США у пост-біполярний період. *Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство*. Ч 2: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 15 трав. 2015 р.) / упоряд.: Р. Калитчак, З. Зазуляк. Львів: Центр амер. студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка, 2015. С. 43–51.
260. Корогодський Ю. США оголосили про новий пакет військової допомоги Україні на \$1,2 млрд. URL: https://lb.ua/society/2023/05/09/554498_ssha_ogolosili_pro_noviy_paket.html
261. Кравченко О. Про можливість нападу РФ на Україну Буш-молодший попереджав Обаму ще в 2009 році, – ЗМІ. URL:

https://lb.ua/world/2023/02/20/546546_pro_mozhlyvist_napadu_rf_ukrainu.html

262. Краєв О., Мельниченко О. Санкції та допомога Україні: що включає військовий бюджет США і чому Трамп хоче його ветувати. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/12/17/7117693/>
263. Кропман В., Сааков В. ЗМІ: США розглядають можливість постачання зброї Україні. URL <https://www.dw.com/uk/>
264. Крупка А. Найбільша помилка Сполучених Штатів. URL: <https://tyzhden.ua/najbilsha-pomylka-spoluchenykh-shtativ/>
265. Кудряченко А. Геополітичні виклики сучасної України. *Стратегічні пріоритети*. 2006. Вип. 1. С. 5–9.
266. Кудряченко А. Геополітичні дилеми сучасної України. *Україна дипломатична. Науковий щорічник*. Вип. 7. К., 2006 . С. 502–523.
267. Кудряченко А. Головні напрями політики України щодо входження в сучасний геополітичний простір. URL:https://spciences.io.ua/s2573978/kudryachenko_andriy_2016._main_policy_directions_for_ukraine_entry_in_the_modern_geopolitical_space._social_and_human_sciences._polish-ukrainian_scientific_journal_03_11_ (дата звернення: 23.05.2019).
268. Кузьмук О. Основні напрями та пріоритети будівництва Збройних Сил України. *Наука і оборона*. 1998. Вип. 1. С. 6–8.
269. Кузьмук О. Формування та еволюція Воєнної організації (сектору безпеки і оборони) України (1991–2012): монографія. Київ: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2013. 435 с.
270. Курас І. Етнополітика: Історія і сучасність: Статті, виступи, інтерв'ю 90-х рр. Київ: ІПіЕНД, 1999.
271. Куропятник О. Чому США не надають зброю Україні. URL: <https://www.unian.ua/politics/960509-chomu-ssha-ne-nadayut-zbroyu-ukrajini.html>

272. Кучма хоче помиритися із США. URL:
<https://www.pravda.com.ua/news/2002/12/25/2992200/>
273. Лакішик Д. Особливості американсько-українських відносин у 1991–2004 рр. *Американська історія та політика*. 2018. Вип. 5. С. 50–58.
274. Лакішик Д. Специфіка допомоги держав Заходу Україні у війні з Російською Федерацією. *Проблеми всесвітньої історії*. 2023. Вип. 3. С. 83–93.
275. Лепеха Я. Сенат США дав «зелене світло» програмі ленд-лізу для України. Що вона передбачає. URL: <https://suspilne.media/226041-senat-ssa-dav-zelene-svitlo-programi-lend-lizu-dla-ukraini-so-vona-peredbacaе/>
276. Лимар М. Основні тенденції україно-американських відносин на початку XXI століття. *Між-народні відносини і туризм: сучасність та ретроспектива*. 2013. Вип. 3. С. 143–147.
277. Лисогор І. Зеленський і Байден провели двосторонню зустріч у Вільнюсі. URL:
https://lb.ua/world/2023/07/12/564931_zelenskiy_i_bayden_proveli.html
278. Лисогор І. Україна отримала 98% озброєння, про яке просила для контрнаступу, – Кіпрі. URL:
https://lb.ua/society/2023/05/05/554079_ukraina_otrimala_98_ozbroiennya_pro.html
279. Литвин В. Політична арена України: Дійові особи та виконавці. Київ: Абрис, 1994. 495 с.
280. Литвин В. Політичне лідерство: теорії та реалії сучасного світу. URL:
https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/lytvyn_politychne.pdf
281. Литвин В. Україна: політика, політики, власть: на фоні політичного портрета Л. Кравчука. Київ, 1997. 335 с.
282. Литвин В. Україна на межі тисячоліть (1991 – 2000 рр.). Київ : Альтернатива, 2000. 360 с.
283. Литвин В. Україна: утвердження незалежної і суверенної держави (1991–2004). Київ, 2005.

284. Литвиненко О. Тотальна війна по-путінські: «гібридна» війна РФ проти України. *Національна безпека і оборона*. 2016. № 9–10. С. 60–62.
285. Ліпкан В. Національна безпека України: нормативно-правові аспекти забезпечення. Київ: Текст, 2003. 180 с.
286. Ліпкан В. Основи права національної безпеки. *Право України*. 2009. Вип. 1. 108 с.
287. Ліпкан В. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України. Київ, 2003. 600 с.
288. Ліпкевич С. Правові аспекти співробітництва України з НАТО. URL: http://vlp.com.ua/files/28_5.pdf
289. Лойшин А., Ясенко С., Косарецький Є., Бойко Р. Сутність ключових понять у сфері міжнародної допомоги, наданої для зміцнення обороноздатності України. *Міжнародне співробітництво у воєнній сфері*. 2023. № 3 (76). С. 46–57.
290. Магда Є. Гібридна війна: вижити і перемогти. Х.: Віват, 2015. 304 с.
291. Малко Р. Військова допомога США Україні. Журналісти підрахували реальні цифри. URL: <https://tyzhden.ua/vijskova-dopomoha-ssha-ukraini-zhurnalisty-pidrakhuvaly-realni-tsyfry/>
292. Махно О. Відмова України від ядерного статусу та ствердження позитивного міжнародного іміджу держави URL: <http://historypages.kpi.ua/article/view/89201/84833>
293. Мацієвський Ю. У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991-2014): монографія. Чернівці: Книги – XXI, 2016. 552 с.
294. МВФ занепокоєний неефективними реформами в Україні 10 лютого 2016. URL: <http://podrobnosti.ua/2088794-mvf-zanepokonij-neefektivnimi-reformami-v-ukran.html>
295. Ми ніколи не давали Україні усього, що вона потребувала». Інтерв'ю із посадовицею адміністрації Обами. URL:

<https://www.radiosvoboda.org/a/ssha-ukrayina-obama-evelyn-farkas-interview/33446034.html>

296. Михайленко М. Військова допомога США: мало, багато чи достатньо? URL: <https://glavcom.ua/publications/viyskova-dopomoga-ssha-malo-bagato-chi-dostatno-357946.html>
297. Михайлов Д. Демократи у Сенаті США заблокували законопроект про допомогу Ізраїлю окремо від України — Reuters. URL: <https://suspilne.media/612107-demokrati-u-senati-ssa-zablokuvali-zakonoproekt-pro-dopomogu-izrailu-okremo-vid-ukraini-reuters/>
298. Михайлов Д. США у 2023 році надали Україні 34 пакети військової допомоги — Зеленський. URL: <https://suspilne.media/649390-ssa-u-2023-roci-nadali-ukraini-34-paketi-viyskovo-dopomogi-zelenskij/>
299. Міжнародні відносини і зовнішня політика (1980–2000 роки) / Л. Ф. Гайдуков, В. Г. Кремень, Л. В. Губернський та ін. К.: Либідь, 2001. 624 с.
300. Мільярди для заводів Аризони й Техасу. Як дві третини «допомоги Україні» залишаються в США і куди їх витрачають. URL: <https://nv.ua/ukr/world/countries/nova-zbroya-baydena-dlya-ukrajini-chomu-dvi-tretini-dopomogi-zalishayutsya-v-ssha-novini-ukrajini-50372533.html>
301. Міноборони уклало контракти на 85% допомоги США. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2019/12/07/novyna/bezpeka/minoborony-uklalo-kontrakty-85-dopomohy-ssha>
302. Мороз Ю., Гавриш А. Економічний вимір військової допомоги США: безпекові пакети та їх вплив на обороноздатність і фінансову стійкість України. URL: <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8859/2.%20%D0%9C%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B7.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
303. Надрага М., Турчак О., Теницький С. Висвітлення військової допомоги Україні міжнародними партнерами та союзниками на сторінках газети «Гардіан». URL: https://library.dmed.org.ua/uploads/files/2025-02/1739440326_viiskova-dopomoga-ukraini.pdf

304. Назаренко М. Про нюанси українсько-американських взаємин теж треба читати «з бромом». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3306055-pro-nuansi-ukrainskoamerikanskih-vzaemin-tez-treba-citati-z-bromom.html>
305. Нариси з історії дипломатії України / О. І. Галенко, Є. Є. Камінський, М. В. Кірсенко та ін. ; за ред. В. А. Смоля. К. : Видавничий дім «Альтернативи», 2001. 736 с.
306. НАТО в контексті національних інтересів України. URL: <https://polityka.in.ua/tomenko/content.php?id=pc10-2002-09>
307. Новий спікер Палати представників США вважає, що допомогу Україні та Ізраїлю слід розглядати окремо. URL: https://suspihne.media/603419-novij-spiker-palati-predstavnikov-ssa-zaaviv-so-dopomogu-ukraini-ta-izrailu-potribno-rozgladati-okremo/?utm_source=copylink&utm_medium=ps
308. Обама вважає, що надання Україні зброї посилить конфлікт на Донбасі. URL: <https://tyzhden.ua/obama-vvazhaie-shcho-nadannia-ukraini-zbroi-posylyt-konflikt-na-donbasi/>
309. Обама ветував законопроект, що передбачає військову допомогу Україні. URL: https://lb.ua/news/2015/10/23/319054_obama_vetiroval_voenniy_byudzhetha.html
310. Обама виключив можливість військової операції США в Україні. URL: https://24tv.ua/obama_viklyuchiv_mozhlyvist_viyskovoyi_operatsiyi_ssha_v_ukraini_n479425
311. Обама вирішив не використовувати зброю в Україні. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/politics/50318-obama-virishiv-ne-vikoristovuvati-zbroyu-v-ukraini.htm>
312. Обама зустрівся с Яценюком. URL: https://rus.lb.ua/news/2014/03/12/259154_obama_vstretilsya_yatsenyukom.html

313. Обама заборонив будь-які економічні відносини з Кримом. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/news_in_brief/2014/12/141220_vs_usa_sanctions_crimea
314. Обама затвердив надання Україні допомоги ще на 46 мільйонів. URL: <https://epravda.com.ua/news/2014/10/8/496781/>
315. Обама згадав Україну у зверненні до народу Америки. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/25246328.html>
316. Обама назвав Росію державою-агресором. URL: https://lb.ua/world/2014/09/03/278200_obama_nazval_rossiyu.html
317. Обама опирається дедалі сильнішому тиску з вимогою озброїти українців – NYT. URL: <https://www.holosameryky.com/a/obama-weapons-ukraine-nyt/2676135.html>
318. Обама підписав військовий бюджет США з \$300 млн для України. URL: https://lb.ua/news/2015/11/26/321912_obama_podpisal_voenniy_byudzhet_ssha.html
319. Обама підписав закон про підтримку України. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/12/141218_obama_signed_sanctions_rl
320. Обама планує ветоувати надання Україні летальної зброї. URL: https://ipress.ua/news/obama_planuie_vetuvaty_nadannya_ukraini_letalnoi_zbroi_123679.html
321. Обама подякував Януковичу за позбавлення України від високозбагаченого урану. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/1332930-obama_podyakuvav_yanukovichu_za_pozbavlennya_ukraini_vid_visokozbagachenogo_uranu.html
322. Обама пообіцяв Україні гарантії на \$1 млрд. URL: https://lb.ua/economics/2014/09/19/279895_obama_poobeshchal_ukraine_garantii_1.html

323. Обама привітав рішення України позбутися запасів високозбагаченого урану. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/2010778.html>
324. Обама припустився помилки, відмовившись допомагати Україні зброєю – експерт. URL: <https://www.slovoidilo.ua/news/7475/2015-02-09/obama-dopustil-oshibku-otkazav-pomogat-ukraine-oruzhiem---ekspert.html>
325. Обама продовжуватиме стратегічну опіку над Україною, - Посол США в Україні. URL: https://zaxid.net/obama_prodozhuvatime_strategichnu_opiku_nad_ukrayinoy_u_posol_ssha_v_ukrayini_n1074134
326. Обама фактично запровадив ембарго на зброю для України – конгресмен. URL: <https://www.holosameryky.com/a/smith-obama-embargo-arms-for-ukraine/2667798.html>
327. Обама ще не вирішив, чи варто надати Україні летальну зброю. URL: <https://www.unian.ua/world/1042097-obama-sche-ne-virishiv-chi-var-to-nadati-ukrajini-letalnu-zbroyu.html>
328. Обама: провідна роль США у світі допомогла зупинити Росію в Україні 08 березня 2016. URL: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25402469.html> Основні тенденції українсько-американських відносин на початку XXI століття / М. І. Лимар. Україна і США уклали угоду про надання 1 мільярда кредитних гарантій. URL: http://rss.novostimira.com/-/n_7592367.html
329. Обама: Україна пока не стане членом НАТО, но без помощи ее не оставят. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/03/26/7020434/>
330. Оборонна політика України на початку XXI століття. Аналітична доповідь. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2011-02/Begma-df0b3.pdf>
331. Оборонний бюджет США-2018 із 350 мільйонами доларів допомоги Україні вже передали на підпис президента Трампа. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28859692.html>

332. Оксана Маркарова: «Завдання номер один – забезпечити Україні підтримку та допомогу США на 2024 рік». URL: https://lb.ua/world/2023/08/11/569631_oksana_markarova_zavdannya_nomer.html
333. Олександр Турчинов: Будапештський меморандум – роззброєння безглузде! URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/2327.html>
334. Остап'як В. США і партнерство України з ЄС. *Гілея: науковий вісник*. 2015. Вип. 93. С. 346–348.
335. Остін у Києві оголосив новий пакет допомоги на \$400 млн. URL: <https://www.holosameryky.com/a/austin-paket-dopomohy/7830141.html>
336. П. Порошенко запропонував Дж. Байдену відновити комісію стратегічного партнерства України і США. URL: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1527717-p-poroshenko-zaproponuvav-dzh-baydenу-vidnoviti-ukrayinsko-amerikansku-komisiyu-strategichnogo-partnerstva-na-rivni-goliv-mzs-dopovнено>
337. Павлюк О. Байден підписав ленд-ліз для України. URL: <https://suspilne.media/236709-bajden-zatverdit-lend-liz-dla-ukraini-9-travna/>
338. Павлюк О. Палата представників США підтримала ленд-ліз для України. Тепер слово за Байденом. URL: <https://suspilne.media/233827-palata-predstavnikov-pidtrimala-lend-liz-dla-ukraini/>
339. Пайетт Дж. Украинская армия стремится идти по пути реформ. URL: <http://gordonua.com/news/politics/Payett-S-2014-goda-SSHA-predostavili-Ukraine-oborudovanie-i-proveli-podgotovku-voennyh-na-summu-bolee-266-117014.html>.
340. Панюк А. Збройні Сили України в системі міжнародних зв'язків. *Держава і армія*. Львів: Держ. ун-т «Львівська політехніка», 1999. № 377. С. 206–214.
341. Папікян А. Збройні сили України двадцятого століття. Львів: КП «Видавництво Кобзар», 1999. 308 с.

342. Парахонський Б. Місце та роль України у сучасному геополітичному просторі. *Стратегічна панорама*. 1998. № 1–2. С. 35–42.
343. Пашков В. Передумови та специфіка становлення українсько-американських відносинах початку 1990-х рр. URL: <https://mhpi.chnu.edu.ua/mhpi/article/view/96/87>
344. Пашков В. Специфіка та позиціонування українсько-американських відносин: науковий дискурс. URL: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP/article/view/1301/1434>
345. Пашков В. Ядерне роззброєння як каталізатор українсько-американських відносин. URL: <http://pd.ipiend.gov.ua/article/view/269230/265217>
346. Пашков М. Обратная сторона стратегического партнёрства. *Зеркало недели*. 2000. 15 апреля.
347. Пентагон оголосив про новий пакет військової допомоги для України. Що він включатиме. URL: <https://suspilne.media/305178-pentagon-ogolosiv-pro-novij-paket-vijskovoï-dopomogi-dla-ukraini/>
348. Пентагон переоцінив військову допомогу Україні на 6,2 млрд доларів. URL: https://lb.ua/world/2023/06/21/561546_pentagon_pereotsiniv_viyskovu.html
349. Пентагон розкрив деталі пакета допомоги на \$3 млрд: ще більше ЗРК NASAMS, боєприпаси, антидронові «Вампіри». URL: <https://novynarnia.com/2022/08/24/pentagon-rozkryv-detali-paketa-dopomogy-na-3-mlrd-shhe-bilshe-zrk-nasams-boeyprypasy-antydronovi-vampiry/>
350. Перепелиця Г. Без'ядерний статус і національна безпека України: монографія. К.: НІСД, 1998. 109 с.
351. Перепелиця Г. Як жити, відрізняючись, але в гармонії. Теоретичні аспекти міждержавних відносин. *Політика і час*. 2002. № 4. С. 50–65.
352. Перун В. США виділяють новий пакет допомоги для України: будуть боєприпаси для ППО, артилерії та HIMARS. URL:

- https://lb.ua/world/2023/08/29/572430_ssha_vidilyayut_noviy_paket_dopomogi.html
353. Петренко А., Кирилюк Р., Буняк О. Не Джавелінами єдиними: розвиток стратегічного безпекового партнерства між Україною та США. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/10/26/7311558/>
354. Під дулом автоматів легітимні рішення не приймаються. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/pid-dulom-avtomativ-legitimni-rishennya-ne-prijmay/>
355. Плани Зеленського у США. URL: <https://tsn.ua/exclusive/vizit-zelenskogo-do-ssha-i-zustrich-z-baydenom-vse-scho-vidomo-pro-poyizdku-foto-video-2227831.html>
356. Погоріла І. Взаємини були теплими не з початку: NYT описало відносини Зеленського і Байдена. URL: <https://www.unian.ua/politics/partnerstvo-pid-chas-viyuni-nyt-opisalo-vzayemovidnosini-zelenskogo-i-baydena-12157992.html>
357. Погорська І. США: місія здійснима? Праксеологія творення глобального світу. Київ: Грамота, 2009. 520 с.
358. Погорська І., Макаренко Є., Рижков М., Шергін С., Лакішик Д. Америка і Європа у сучасних міжнародних трансформаціях: монографія. К.: Центр вільної преси, 2014. 472 с.
359. Політичний діалог Україна США. Рекомендації робочої групи з питань зовнішньої політики та національної безпеки URL: http://www.usukraine.org/PD06/fp_action_plan_Sept06-UKR.pdf
360. Політичні відносини між Україною та США. URL: <http://usa.mfa.gov.ua/ua/ukraine-us/diplomacy>
361. Полторак Степан: «Чекати, коли відновиться мир, часу немає. І права на помилку немає» / «Лівий берег з Сонею Кошкіною». URL: Режим доступу : https://lb.ua/news/2016/10/09/347382_stepan_poltorak_chekati_koli.html

362. Помічник державного секретаря Френк Роуз перебуває з візитом у Києві.
URL: <http://ukrainian.voanews.com/content/turchynov-rose-kyiv/3152818.html>.
363. Порошенко відбув на саміт НАТО, де матиме багато зустрічей. – Українська правда. – 4 вересня 2014. URL: <http://www.pravda.com.ua/>
364. Порошенко попросив у Конгресу зброю і грошей на реформи. URL: https://lb.ua/news/2014/09/18/279855_poroshenko_poprosil_kongressa.html
365. Порошенко попросив у США 1240 «джавелінів». URL: https://lb.ua/society/2015/07/29/312204_poroshenko_poprosil_ssha_1240.html
366. Порошенко проводить зустріч з держсекретарем США Керрі, 18 вересня 2014. URL: <http://ua.112.ua/-polityka/poroshenko-provodit-zustrich-z-derzhsekretarem-ssha-kerri-116695.html>
367. Порошенко розповів, про яку зброю для України домовився з Обамою. URL: <https://tsn.ua/politika/poroshenko-rozpoviv-pro-yaku-zbroyu-dlya-ukrayini-domovivsyu-z-obamoyu-506353.html>
368. Потехін О. Ядерне роззброєння України у контексті її відносин з США та РФ. *Агора*. Вип. 16. С. 16–19.
369. Потехін О. США: неоімперія чи недоімперія? *Дослідження світової політики. Збірник наукових праць*. 2008. Вип. 43. С. 90–102.
370. Почепцов Г. Національна безпека країн перехідного періоду. Київ : ІЗМН, 1996. 136 с.
371. Пошедін О. Воєнно-політична складова європейського безпекового простору: завдання для України та її Збройних Сил. *Військово-науковий вісник*. 2011. Вип. 16. С. 76–82.
372. Президент в інтерв'ю The Wall Street Journal: Україна та США захищають спільні цінності – свободу та демократію. URL: <https://desn.kyivcity.gov.ua/news/prezident-v-interv039yu-the-wall-street-journal-ukraina-ta-ssha-zakhishchayut-spilni-tsinnosti-svobodu-ta-demokratiyu>

373. Президент Трамп підписав оборонний бюджет США-2018 з \$350 млн допомоги Україні. URL: <https://www.holosameryky.com/a/tramp-oboronnyu-budget/4160562.html>
374. Прем'єр-міністр України Арсеній Яценюк у Вашингтоні зустрівся з Президентом США Бараком Обамою. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/247095400>
375. Прищепя Я. Байден і Зеленський провели перемовини у Білому домі. Основні заяви. URL: <https://suspilne.media/343602-zelenskij-i-bajden-zaversili-peremovini-u-vasingtoni/>
376. Прищепя Я. Блінкен підтвердив передачу Україні систем ППО Patriot. Що ще отримають війська. URL: <https://suspilne.media/343524-blinken-pidtverdiv-peredacu-ukraini-sistem-ppo-patriot/>
377. Прищепя Я. Гаубиці, протикорабельні ракети та боєприпаси. Що у новому пакеті військової допомоги від США. URL: <https://suspilne.media/250606-gaubici-protikorabelni-raketi-ta-boepripasi-so-u-novomu-paketi-vijskovoї-dopomogi-vid-ssa/>
378. Прищепя Я. ППО Avenger та снаряди для HIMARS: США підтвердили передачу Україні військової допомоги на 400 мільйонів доларів. URL: <https://suspilne.media/314248-snaradi-dla-himars-ta-ppo-ssa-peredadut-ukraini-vijskovu-dopomogu-na-400-miljoniv-dolariv/>
379. Прищепя Я. Протирадіолокаційні ракети, снаряди для HIMARS та міни: що включатиме новий пакет допомоги США. URL: <https://suspilne.media/279813-protiradiolokacijni-raketi-snaradi-dla-himars-ta-mini-so-vklucatime-novij-paket-dopomogi-ssa/>
380. Прищепя Я. Танки, дрони, БТри: США ухвалили новий пакет військової допомоги для України. URL: <https://suspilne.media/310170-ssa-profinansuut-remont-majze-sotni-ceskih-tankiv-dla-ukraini/>
381. Прищепя Я. Ще 820 мільйонів доларів: Пентагон анонсував новий пакет допомоги для України. URL: <https://suspilne.media/256274-se-820-miljoniv-dolariv-pentagon-anonsuvav-novij-paket-dopomogi-dla-ukraini/>

382. Про рішення Трампа надати «Джавеліни» Україні провідна газета США пише як про доконаний факт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukraine-usa-arms/28951025.html>
383. Радецький В. Вступ до Альянсу як вирішення складової національної безпеки України. *Військо України*. 2006. Вип. 1. С. 10–12.
384. Радковець Ю. Гібридна війна Росії проти України: уроки та висновки. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2107122-gibridna-vijna-rosii-proti-ukraini-uroki-ta-visnovki.html>
385. Ребрик О. «38% американців вважають, що США мають підтримувати України стільки, скільки потрібно» — дослідження. URL: <https://hromadske.radio/news/2023/04/29/38-amerykantsiv-vvazhaiut-shcho-ssha-maiut-pidtrymuvaty-ukrainy-stilky-skilky-potribno-doslidzhennia-ipsos>
386. Рижков М. «Grand Strategies». Американський досвід стратегічного планування. К.: Алькор, 2006. 247 с.
387. Рижков М.М. та ін. Інноваційний потенціал України в міжнародних відносинах: монографія. К.: Центр вільної преси, 2014. 283 с.
388. Річард Ніксон у Києві, або Як починалися українсько-американські відносини 50 років тому. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/05/29/richard-nikson-u-kyuevi-abo-yak-pochynalysya-ukrayinsko-amerykanski-vidnosyny-50-rokiv-tomu/>
389. Рукс Т. Вибори президента США: що стоїть на кону для України і Росії. URL: <https://www.dw.com/uk/vibori-prezidenta-ssa-so-stoit-na-konu-dla-ukraini-ta-rosii/a-70647253>
390. Сааков В. У НАТО відкидають силове вирішення конфлікту в Україні. URL: <https://www.dw.com/uk/>
391. Саєнко В. «Пишаємося наданою підтримкою»: дипломати США назвали суму допомоги Україні у 2020 році. URL: <https://www.unian.ua/politics/yak-ssha-dopomagaye-ukrajini-suma-finansovoji-dopomogi-2020-novini-ukrajina-11252804.html>

392. Саєнко В. Зеленський назвав суму військової допомоги від США у 2023 році. URL: <https://www.unian.ua/economics/other/dopomoga-ssha-skilki-paketiv-ta-na-yaku-sumu-nadali-u-2023-roci-12496116.html>
393. Самовпевненість Трампа в дні імпічменту та війни Меланії з Іванкою. Що світ дізнався з двох нових книг про президента США та його дружину. URL: <https://nv.ua/ukr/world/countries/u-ssha-vihodyat-dvi-novi-knigi-pro-donalda-ta-melaniyu-tramp-ostanni-novini-50108425.html>
394. Сафронов Т. Оприлюднено список військової допомоги Україні у 2021 році. URL: <https://military.com/uk/news/oprylyudneno-spysok-vijskovoyi-dopomogy-ukrayini-u-2021-rotsi/>
395. Свиридюк Ю. США виділили Україні військову допомогу на 500 млн доларів. URL: <https://suspihne.media/901409-ssa-vidilili-ukraini-vijskovu-dopomogu-na-500-mln-dolariv/>
396. Свиридюк Ю. США призупинила допомогу Україні – Білий дім. URL: <https://suspihne.media/659608-ssa-prizupinila-dopomogu-ukraini-bilij-dim/>
397. Світ готувався до падіння Києва». Байден розповів про розмову із Зеленським 24 лютого 2022 року. URL: <https://news.liga.net/ua/politics/news/mir-gotovilsya-k-padeniyu-kieva-bayden-rasskazal-o-razgovore-s-zelenskim-24-fevralya>
398. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. К.: НІСД, 2017. 496 с.
399. Своє двадцятип'ятиріччя Українське військо, безумовно, зустрічає зовсім в іншій якості, ніж це було ще декілька років тому. URL: <https://republic.com.ua/article/44007-zsu-marsh-dovjinoyu-25-rokiv.html>
400. Сектор безпеки і оборони України: теорія, стратегія, практика: монографія / Ф.В. Саганюк, В.С. Фролов, О.В. Устименко, М.М. Лобко та ін. Київ: Академпрес, 2017. 180 с.
401. Сенат США передбачив у бюджеті на 2016 рік 300 млн. дол. військової допомоги Україні 8 жовтня, 2015. URL:

- <http://www.day.kiev.ua/uk/news/081015-senat-ssha-peredbachyv-u-byudzhetina-2016-rik-300-mln-dol-viyskovoyi-dopomogy-ukrayini>
402. Сенат США ухвалив законопроект, який визначає Україну союзником поза межами НАТО. URL: <https://web.archive.org/web/20141215044746/http://www.pravda.com.ua/news/2014/12/11/7051734/>
403. Середюк Н. Стратегічне партнерство Україна-США. *Вісник КНУ. Серія: Міжнародні відносини.* 2017. Вип. 46. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/knu/article/view/3261>
404. Сивак О. Формування та здійснення зовнішньої політики України (1990–999 рр.): дис... канд. політ. наук: 23.00.04; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин. К., 2000. 208 с.
405. Сивак О., Черник П. Новітні україно-американські відносини. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку.* 2010. Вип. 22. С. 87–93.
406. Сивак О., Черник П. Новітні українсько-американські відносини. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/5fdce1e3-1365-4155-8c06-9c4b6fdd2a10/content>
407. Сидорчук А. Як Кучма і Янукович втратили довіру Вашингтона. URL: <https://tyzhden.ua/iak-kuchma-i-ianukovych-vtratyly-doviru-vashynhtona/>
408. Ситуація на сході України не має військового вирішення, — Обама. URL: https://24tv.ua/situatsiya_na_shodi_ukrayini_ne_maye_viyskovogo_virishenny_a__obama_n479361
409. Сітнікова І. Палата представників США схвалила законопроект про збільшення фіндопомоги Україні. URL: https://hromadske.ua/posts/palata-predstavnikov-ssha-shvalila-zakonoprojekt-pro-zbilshennya-findopomogi-ukrayini?_
410. Сітнікова І. США передали Україні чергову партію допомоги – приблизно 80 тисяч кілограмів боєприпасів. URL:

<https://hromadske.ua/posts/sshaperedali-ukrayini-chergovu-partiyu-dopomogi-priblizno-80-tisyach-kilogramiv-boyeriprasiv>

411. Скандал довкола «Кольчуг» позначився вже й на процесі асигнувань американської урядової допомоги Україні на 2003 бюджетний рік. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/894697.html>
412. Слободян О. Воєнна політика пострадянських держав: порівняльний аналіз: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2016. 22 с.
413. Смишляєв С. Зеленський і Байден обговорили «далекобійні спроможності». URL: <https://www.dw.com/uk/zelenskij-i-bajden-obgovorili-posilenna-dalekobijnih-spromoznostej/a-67155470>
414. Смолянчук В. Військова реформа в Україні: Необхідність? Вимушеність? Приреченість? *Людина і політика*. 2000. Вип. 5. С. 27–30.
415. Собенко Н. Байден погодив виділення Україні \$600 млн військової допомоги. URL: <https://susplne.media/282298-bajden-pogodiv-vidilenna-ukraini-600-mln-vijskovoi-dopomogi/>
416. Собенко Н. США виділяють пакет військової допомоги Україні на суму до \$270 млн. Що у неї увійде. URL: <https://susplne.media/263536-ssa-vidilaut-paket-vijskovoi-dopomogi-ukraini-na-sumu-do-175-mln/>
417. Собенко Н. США виділяють Україні ще \$400 млн на зброю: що увійде в пакет допомоги. URL: <https://susplne.media/323442-bajden-doruciv-nadati-ukraini-se-400-mln-na-zbrou/>
418. Сокирчук Н. «Кімната, де це сталося...». Скандальні мемуари Болтона: розділ про Україну. URL: <https://glavcom.ua/world/observe/kimnata-de-ce-stalos-shcho-napisav-eksradnik-trampa-pro-ukrajinu-u-svojih-skandalnih-memuarah-688858.html>
419. Соник В. Стратегічне партнерство Україна - США в умовах сучасних глобальних викликів. URL: <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/09747ebe-a4b9-415a-a3c6-d0aee2ac2c83/content>

420. Співпраця із США є життєвоважливою, – Порошенко. URL: https://espreso.tv/news/2015/05/15/spivpracya_iz_ssha_je_zhyttyevovazhlyvuyu____poroshenko
421. Спільна заява про розвиток дружби і партнерства між Україною та Сполученими Штатами Америки. 1994. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
422. Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство. Ч 1: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 15 трав. 2015 р.) / упоряд.: Р. Калитчак, З. Зазуляк. Львів: Центр амер. студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 476 с.
423. Стратегічне партнерство України. Аналітична доповідь. URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosini/strategichne-partnerstvo-ukraini-analitichna-zapiska>
424. Сучасна гібридна війна: нові форми гібридної агресії. URL: <http://racurs.ua/ua/1063-suchasna-gibrydna-viyna-ta-yiyi-vidobrajennya-u-virtualniy-realnosti-chastyna-2> (дата звернення: 24.09.2017).
425. Сушко О. Європейська інтеграція України в оцінках лідерів українського політикуму, бізнесу та суспільства: за матеріалами стандартиз. інтерв'ю: інтерв'ювання проводили О. Сушко / Ред. О. Сушко, Н. Пархоменко. К.: Міжнародний фонд «Відродження». Київ, 2004. 188 с.
426. США анонсували військову допомогу Україні на 550 млн доларів. URL: https://censor.net/ua/news/3357959/ssha_anonsuvaly_viyiskovu_dopomogu_u_krayini_na_550 mln_dolariv
427. США виділять Україні чималу суму на військову допомогу в 2019 році. URL: https://24tv.ua/ssha_vidilyat_ukrayini_chimalu_sumu_na_viyskovu_dopomogu_v_2019_rotsi_n973365
428. США готові розширити постачання озброєння Україні, - Волкер. URL: https://lb.ua/news/2018/09/01/406471_ssha_gotovi_rasshirit_postavki.html

429. США готують пакет допомоги Україні на 500 млн доларів: ЗМІ розповіли, що у списку. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/06/26/novyna/bezpeka/ssha-hotuyut-paket-dopomohy-ukrayini-500-mln-dolariv-zmi-rozpovily-spysku>
430. США заморозили військову допомогу для України на \$100 млн, – Politico. URL: https://lb.ua/world/2021/06/18/487435_ssham_zamorozili_viyskovu_dopomogu.html
431. США і світ XXI століття. URL: <https://nvd-nanu.org.ua/b9c69d98-b80c-5bf5-7d1b-4756fa674374/>
432. США і світ XXI століття: колективна монографія пам'яті Є. Камінського: монографія. К.: «Центр вільної преси», 2012. 557 с.
433. США можуть виділити Україні \$300 млн допомоги на оборону. В Офісі президента привітали цю ініціативу. URL: <https://hromadske.ua/posts/ssham-mozhut-vidiliti-ukrayini-dollar300-mln-dopomogi-na-oboronu-v-ofisi-prezidenta-cyu-iniciativu>
434. США нададуть F-16 у найближчі місяці. URL: <https://suspilne.media/484093-ssam-nadadut-f-16-u-najblizci-misaci-u-rf-vivozat-aderni-boepripasi-zi-shovisa-pid-belgorodom-454-den-vijni-onlajn/>
435. США надали 155 млн доларів на підтримку розвитку України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ssham-nadali-155-mln-dolariv-na-pidtrimku-rozvitku-ukrayini>
436. США надають Україні 4 HIMARS. Про що ще говорили Зеленський і Байден. URL: <https://suspilne.media/288604-bajden-proviv-peremovini-iz-zelenskim-pro-so-govorili/>
437. США надіслали 2000 бронезилетів для АТО. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1681768-ssham-nadislali_2000-bronegiletiv_dlya_ato_1952571.html
438. США надішлють Україні військову допомогу на \$775 млн, включно з боеприпасами для HIMARS, гаубицями, протирадіолокаційними ракетами.

- URL: <https://day.kyiv.ua/news/210922-ssha-nadishlyut-ukrayini-viyskovu-dopomohu-na-775-mln-vklyuchno-z-boyeprypasamy-dlya>
439. США назвали умови надання чергової допомоги Україні. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2018/08/27/novyna/polityka/ssha-nazvaly-umovy-nadannya-cherhovoyi-dopomohy-ukrayini>
440. США не будуть воювати з Росією через події в Україні, - Пентагон. URL: https://zaxid.net/ssha_ne_budut_voyuvati_z_rosiyeyu_cherez_podiyi_v_ukrayini__pentagon_n1321139
441. США оголосили про найбільший пакет військової допомоги Україні на 1 млрд доларів. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/ssha-obyavili-ono-novom-pakete-voennoy-pomoshchi-ukraine-na-1-mlrd-dollarov-50261841.html>
442. США оголосили про новий пакет військової допомоги Україні. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/12/06/ssha-ogolosyly-pro-novuj-paket-vijskovoyi-dopomogy-ukrayini-3/>
443. США оголосили про перший пакет військової допомоги Україні з кінця 2023 року. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/ssha-ogolosili-pro-pershiy-paket-viyskovoji-dopomogi-ukrajini-z-kincy-a-2023-roku-50400591.html>
444. США передали ЗСУ два контрбатареїні радары. URL: https://lb.ua/society/2018/08/17/405379_ssha_peredali_vsu_dva_kontrbatareynih.html
445. США розблокували гроші та зброю для України. Як це сталося і що далі. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cbpyzgyzvpwo>
446. США сьогодні оголосять про новий пакет допомоги для України. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/ssha-sogodni-ogolosyat-noviy-paket-dopomogi-1681922642.html>
447. Тарадай Д. Зовнішня політика як випадковий елемент програм партій. URL:

https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2012/09/120903_election_programs_foreign_policy_dt.shtml

448. Тарасюк Б. Практика стратегічного партнерства випереджає теорію. *Національна безпека і оборона*. 2000. № 12. С. 67–70.
449. Тихоненко І. Допомога Україні як інструмент позиціонування США на міжнародній арені. URL: http://politicus.od.ua/1_2023/20.pdf
450. Тихоненко І. Україна у зовнішньополітичній стратегії США за адміністрації Дж. Байдена: концептуальний вимір. *Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку*. 2023. № 1. С. 74–81.
451. Тодоров І. Україна на шляху до європейської та євроатлантичної спільноти. Монографія. Донецьк, 2006. 268 с.
452. Толстов С., Фесенко М. Цілі та пріоритети зовнішньополітичної стратегії адміністрації Дж. Байдена (аналітична записка). ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». 2022. URL: <https://ivinas.gov.ua/viina-rf-proty-ukrainy/tsili-ta-priorytety-zovnishnopolitychnoi-stratehii-administratsii-dzh-baidena.html>
453. Толстов С., Фесенко М. Цілі та пріоритети зовнішньополітичної стратегії адміністрації Дж. Байдена – аналітична записка. ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». 2022. URL: <https://ivinas.gov.ua/viina-rf-proty-ukrainy/tsili-ta-priorytetyzovnishnopolitychnoi-stratehiiadministratsii-dzh-baidena.html>
454. Трамп попросив переглянути програму фінансування України в галузі безпеки. URL: https://lb.ua/news/2019/08/29/435820_tramp_poprosil_peresmotret.html
455. Трамп схвалив виділення Україні \$250 млн на посилення безпеки в 2019 році. URL: https://lb.ua/news/2018/08/14/405042_tramp_odobril_videlenie_ukraine_250.html

456. Три шляхи та одна перешкода: як США можуть надати військову допомогу ЗСУ навіть без бюджету. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/04/15/7183770/>
457. У 2014 році США замість зброї давали Україні ковдри, – Грем. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/2014-rotsi-ssha-zamist-zbroyi-davali-ukrayini-1739546597.html>
458. У бюджеті США на 2015 рік передбачено \$112 млн військової допомоги Україні. URL: https://lb.ua/world/2014/12/10/288901_byudzhete_ssha_2015_god.html
459. У Пентагоні повідомили подробиці нового пакету допомоги Україні. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/02/03/novyna/svit/pentahoni-povidomyly-podrobyczi-novoho-paketu-dopomohy-ukrayini>
460. У США зросла підтримка передачі зброї Україні – опитування. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/06/29/novyna/bezpeka/ssha-zrosla-pidtrymka-peredachi-zbroyi-ukrayiny-opytuvannya>
461. Україна віддала атомну зброю під сильним тиском особисто Клінтона, зараз він визнає, що це помилка – історик. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/klinton-tisnuv-na-ukrajinu-shchob-vona-viddala-yadernu-zbroyu-a-teper-viznaye-shcho-ce-pomilka-ekspert-50495051.html>
462. Україна з вересня отримала військової допомоги США на \$43 млн - Міноборони. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/11/29/7103657/>
463. Україна і США уклали угоду про надання 1 мільярда кредитних гарантій. URL: http://rss.novostimira.com/-/n_7592367.html
464. Україна і США уклали угоду про партнерство в оборонній сфері. URL: <https://suspilne.media/160015-ukraina-i-ssa-uklali-ugodu-pro-partnerstvo-v-oboronnij-sferi/>
465. Україна не втручалася в президентські вибори США, - посольство. URL: https://lb.ua/news/2017/07/25/372358_ukraina_vmeshivalas.html

466. Україна отримає від США у 2022 році 300 млн дол безпекової допомоги.
URL: <https://gur.gov.ua/content/ukraina-otrymaie-vid-ssha-u-2022-rotsi-300-mln-dol-bezpekovoï-dopomohy.html>
467. Україна отримала лише 10 % допомоги США, схваленої Конгресом цього року — Зеленський. URL: <https://mind.ua/news/20280949-ukrayina-otrimala-lishe-10-dopomogi-ssha-shvalenoyi-kongresom-cogo-roku-zelenskij>
468. Україна сильна і вона переможе»: головні заяви Зеленського і Байдена під час візиту президента України до США. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/vizyt-ssha-zelenskyu-bayden-konhres-tsyaty/32188508.html>
469. Україна та поширення НАТО на Схід. *Армія України*. 1996. 21 червня. С. 1.
470. Українське роззброєння очима Строба Телбота. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2002/07/29/2989931/>
471. Українсько-американські відносини. URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/ZPU/79.htm>
472. Уряд США надає Україні кредитні гарантії в обсязі 2 млрд дол. URL: <http://economics.unian.ua/finance-/1037167-ukrajina-i-ssha-pidpisali-deklaratsiyu-pro-kreditni-garantiji-na-2-mlrd.html>
473. Уряд США надає Україні кредитні гарантії в обсязі 2 млрд дол. URL: <http://economics.unian.ua/finance-/1037167-ukrajina-i-ssha-pidpisali-deklaratsiyu-pro-kreditni-garantiji-na-2-mlrd.html>
474. Федорович В. Україна і світова політика. Етапи на шляху українського державотворення. К.: Чумак В. Ядерна стратегія США: від перевищення до нерозповсюдження: монографія. К.: НІСД, 1999. 304 с.
475. Фінансова допомога Заходу для України. URL: <http://politkuhnya.info/stati-analitika/finansova-dopomoga-zahodu-dlya-ukraini/page1.print>
476. Фісанов В. Орієнтири нової української зовнішньої політики і стратегія США в Центральній Європі. *Агора*. Вип. 6. 2007. С. 37–41.

477. Хандогій В. Д. Зовнішня політика України: досягнення, проблеми, перспективи. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 1998. Вип. 1. С. 13–25.
478. Хижняк В. Проблеми впровадження в Україні військової системи стандартизації НАТО. *Системи озброєння і військова техніка*. 2005. Вип. 2. С. 3–6.
479. Хижняк І. Патронована культура та культурна демократія у США. К.: Основи, 2001. 448 с.
480. Худолій А. Американсько-українські відносини в світлі викликів ХХІ століття. *Американська*
481. Це новий рівень нашої єдності»: підсумки зустрічі Зеленського і Байдена. URL: <https://novynarnia.com/2023/09/22/cze-novyj-riven-nashoyi-yednosti-pidsumky-zustrichi-zelenskogo-i-bajdena/>
482. Чекаленко Л. Зовнішня політика і безпека України. Людина – Суспільство – Держава. Міжнародні структури. К., 2004. 352 с.
483. Чекаленко Л. Зовнішня політика України. К., 2006. 710 с.
484. Чекаленко Л. Концепції безпеки: сучасне прочитання. З.С. UA Foreign Affairs. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2017. Вип. 24 (2). С. 12–17.
485. Черевко А. Еволюція наукових поглядів на державотворчі процеси та ступінь їх демократизації в сучасній вітчизняній теорії державного управління. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 2 (29). С. 67–78.
486. Чого Україні чекати від Байдена. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-55715883>
487. Чому Обама не дає Україні зброї – версія конгресмена. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/1976731-comu-obama-ne-dae-ukraini-zbroi-versia-kongresmena.html>

488. Чорний В. Військова організація України: становлення та перспективи розвитку монографія / В. С. Чорний; Нац. акад. оборони України. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2009. 368 с.
489. Шварц К. Вибори у США визначають майбутнє України: у NYT назвали головні побоювання. URL: <https://www.unian.ua/world/vibori-u-ssha-2024-viznachayetsya-maybutnye-ukrajini-u-nyt-nazvali-golovni-poboyuvannya-12808239.html>
490. Шевчук О. Китай між США та Росією: геостратегічні відносини. Миколаїв: ТОВ «Фірма Іліон», 2008. 448 с.
491. Шепелева А. США оголосили останній у 2023 році пакет допомоги Україні. URL: <https://www.dw.com/uk/ssa-ogolosili-ostannij-u-2023-roci-paket-doromogi-ukraini/a-67838926>
492. Шкідченко В. Стратегія України у сфері реформування Збройних Сил: здобутки і погляд у майбутнє. *Наука і оборона*. 2000. Вип. 4. С. 3–7.
493. Шкідченко В. Відбувається перехід від «традиційної» до «сучасної» миротворчості. *Народна армія*. 2002. 4 липня. С. 2.
494. Шкідченко В. Еволюція поглядів України на НАТО. *Наука і оборона*. 2002. № 4. С. 3–8.
495. Шлісс Г., Завгородня І. Криза в Україні: що може Обама? URL: <https://amp.dw.com/uk/>
496. Штогрін І. Україна без'ядерна/ядерна. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/24213162.html>
497. Шутак Т. Ядерний чинник у зовнішній політиці адміністрації президента США Б. Клінтона (1993–2000 рр.). URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/12983/13-Shutak.pdf?sequence>
498. Щербак Ю. Україна на шахівниці Буша-старшого. *День*. 2004. № 87. URL: <http://www.day.kiev.ua/30460>.
499. Що відбувається з ленд-лізом для України. URL: <https://cpd.gov.ua/articles/shho-vidbuvayetsya-z-lend-lizom-dlya-ukrayiny/>

500. Що входить до нового пакету допомоги США для України на \$400 млн.
URL: <https://www.holosameryky.com/a/paket-dopomohy-ukraini-austin/7830367.html>
501. Що передбачає американський закон про ленд-ліз для України. URL:
<https://lcf.ua/thought-leadership/corporate/shho-peredbachaye-amerikanskij-zakon-pro-lend-liz-dlya-ukrayini/>
502. Юрчак М. 25 років співпраці: фактор НАТО у відносинах України та Європейського союзу. *Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини*. 2016. Вип. 17. С. 50–57.
503. Яворська Г. Гібридна війна як дискурсивний конструкт. *Стратегічні пріоритети*. 2016. № 4 (41). С. 41–48.
504. Як будувалися відносини з американцями. Частина I. URL:
<https://ukraine-history.com/yak-buduvalysya-vidnosyny-z-amerykanczyamy-chastyna-i/>
505. Як ділився Чорноморський флот «по-братерськи». URL:
<http://bintel.com.ua/uk/article/kak-delilsja-+chernomorskiy-flot-po-bratski/>
(дата звернення: 13.04.2019).
506. Як змінилася Україна за 10 років війни. URL:
<https://www.ukrainer.net/ukraina-10-rokiv/>
507. Як змінились Збройні сили України за 25 років
<https://www.depo.ua/ukr/war/yak-zminilis-zbrojni-sili-ukrayini-za-25-rokiv-06122016110000>
508. Як змінювався розмір військової допомоги США Україні протягом повномасштабної війни. URL:
<https://www.slovoidilo.ua/2023/12/11/infografika/bezpeka/yak-zminyuvavsya-rozmir-vijskovoyi-dopomohy-ssha-ukrayini-protyahom-povnomasshtabnoyi-vijny>

509. Як США нарощували військову підтримку України з початку великої війни. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/02/06/infografika/bezpeka/yak-ssha-naroshhuvaly-vijskovupidtrymku-ukrayiny-pochatku-velykoyi-vijny>
510. Якби така підтримка була в 2014», – жителі Донеччини про Байдена та американську допомогу Україні. URL: <https://vchasnoua.com/news/yakby-taka-pidtrymka-bula-v-2014-zhyteli-donechchyny-pro-baidena-ta-amerykansku-dopomohu-ukraini>
511. Який обсяг військової допомоги надали США Україні з початку повномасштабної війни. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/09/26/infografika/polityka/yakuj-obsyah-vijskovoyi-dopomohy-nadaly-ssha-ukrayini-pochatku-povnomasshtabnoyi-vijny>
512. Якимович Б. Збройні Сили сучасної України. Історія українського війська (1917–1995). Львів: Світ, 1996. 360 с.
513. Якою була підтримка України з боку США за республіканців та демократів. URL: https://www.slovoidilo.ua/2020/11/12/infografika/finansy/yakoyu-bula-pidtrymka-ukrayiny-boku-ssha-respublikancziv-ta-demokrativ#goog_rewarded
514. Яку летальну зброю вперше США надали Україні за часів Трампа і чому це було важливо. URL: <https://tsn.ua/exclusive/yaku-letalnu-zbroyu-vpershe-ssha-nadali-ukrayini-za-chasiv-trampa-i-chomu-ce-bulo-vazhливо-2695050.html>
515. \$1.1 Billion in Additional Security Assistance for Ukraine. URL: <https://www.war.gov/News/Releases/Release/Article/3173378/11-billion-in-additional-security-assistance-for-ukraine/>
516. \$400 Million in Additional Assistance for Ukraine. URL: <https://www.war.gov/News/Releases/Release/Article/3227217/400-million-in-additional-assistance-for-ukraine/>

517. \$675 Million in Additional Security Assistance for Ukraine. URL: <https://www.war.gov/News/Releases/Release/Article/3152071/675-million-in-additional-security-assistance-for-ukraine/>
518. \$725 Million in Additional Security Assistance for Ukraine. URL: <https://www.war.gov/News/Releases/Release/Article/3189571/725-million-in-additional-security-assistance-for-ukraine/>
519. \$820 Million in Additional Security Assistance for Ukraine. URL: <https://www.war.gov/News/Releases/Release/Article/3081993/820-million-in-additional-security-assistance-for-ukraine/>
520. 2015 рік в українсько-американських відносинах: погляд з України. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27459199.html>
521. 22 роки тому Україна добровільно відмовилася від ядерної зброї. Як це було. URL: <https://dyvys.info/2016/12/05/22-roky-tomu-ukrayina-dobroviln>
522. 25 років незалежності: нариси історії творення нації та держави. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-521-686-5/978-966-521-686-5.pdf>
523. An S.O.S. From Battleground Ukraine. The president of an invaded country asks the West: Are you with the barbarian or with the Free World? URL: <https://www.wsj.com/articles/message-from-battlefield-ukraine-1438106297>
524. August 19, 2022 Russia-Ukraine news. URL: <https://edition.cnn.com/europe/live-news/russia-ukraine-war-news-08-19-22/index.html>
525. Barack Obama. Statement by the President on Ukraine (February 28, 2014, The White House, Office of the Press Secretary). URL: [http://www.hainyzhnyk.in.ua/doc2/2014\(02\)28.obama.php](http://www.hainyzhnyk.in.ua/doc2/2014(02)28.obama.php)
526. Bergmann M. U.S. Security assistance to Ukraine is going to get complicated. URL: <https://warontherocks.com/2023/03/u-s-security-assistance-to-ukraine-is-going-to-get-complicated/>
527. Biden Administration Announces Additional Security Assistance for Ukraine. URL: <https://www.war.gov/News/Releases/Release/Article/3367924/biden-administration-announces-additional-security-assistance-for-ukraine/>

528. Biden Administration Announces New Security Assistance for Ukraine. URL: <https://www.war.gov/News/Releases/Release/Article/3608913/biden-administration-announces-new-security-assistance-for-ukraine/>
529. Biden lost temper with Zelenskyy in June phone call when Ukrainian leader asked for more aid. URL: <https://www.nbcnews.com/politics/national-security/biden-lost-temper-zelenskyy-phone-call-ukraine-aid-rcna54592>
530. Bush G. «Chicken Kiev Speech» / Remarks to the Supreme Soviet of the Republic of the Ukraine in Kiev, Soviet Union, August 1, 1991. URL: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=19864>.
531. Bush G. The President's News Conference With President Viktor Yushchenko of Ukraine in Kiev, April 1, 2008. URL: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=76910>
532. Cancian M. Aid to Ukraine Explained in Six Charts. URL: <https://www.csis.org/analysis/aid-ukraine-explained-six-charts>
533. Clinton W. Remarks to the People of Ukraine in Kiev, Ukraine, June 5, 2000. URL: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=58595>
534. Cordesman A. United States Aid to Ukraine: An Investment Whose Benefits Greatly Exceed its Cost. URL: <https://www.csis.org/analysis/united-states-aid-ukraine-investment-whose-benefits-greatly-exceed-its-cost>
535. Fukuyama F. America at crossroads. New Heaven: Yale University Press, 2006. 226 p.
536. Glaeser S. The futility of U.S. military aid and NATO aspirations for Ukraine. URL: <https://www.defensepriorities.org/explainers/the-futility-of-us-military-aid-and-nato-aspirations-for-ukraine>
537. It's Complicated': How Biden and Zelensky Forged a Wartime Partnership. URL: <https://www.nytimes.com/2023/02/24/us/politics/biden-zelensky-ukraine-russia.html>
538. Kramer David J. A Key Moment in Ukraine-American Relations, Deputy Assistant Secretary for European and Eurasian Affairs. Lecture on U.S.-Ukrainian Relations, Harvard Ukrainian Research Institute. Cambridge,

- Massachusetts, December 7, 2007. URL: <http://www.state.gov/p/eur/rls/rm/96593.htm>.
539. Lehne S. After Russia's War Against Ukraine: What Kind of World Order. URL: <https://carnegieeurope.eu/2023/02/28/after-russia-s-war-against-ukraine-what-kind-of-world-order-pub-89130>
540. Masters J., Merrow W. How Much Aid Has the U.S. Sent Ukraine? Here Are Six Charts. URL: <https://www.cfr.org/article/how-much-aid-has-us-sent-ukraine-here-are-six-charts>
541. Military aid defined. URL: <https://new.debateus.org/military-aid-defined/>
542. Milner Helen V., Tingley Dustin. The Choice for Multilateralism: Foreign Aid and American Foreign Policy. *The Review of International Organizations*. 2013. Vol. 8. P. 313–341.
543. Most 'aid to Ukraine' is spent in the US. A total shutdown would be irresponsible. URL: <https://breakingdefense.com/2023/10/most-aid-to-ukraine-is-spent-in-the-us-a-total-shutdown-would-be-irresponsible/>
544. Novak A. U.S. must «sustain» its involvement in Ukraine war, Secretary of State Antony Blinken says. URL: <https://www.cbsnews.com/news/ukraine-war-news-secretary-of-state-antony-blinken-us-sustain-involvement/>
545. Obama vetoes defense bill. URL: <https://thehill.com/homenews/administration/257798-obama-vetoes-defense-bill/>
546. Readout of President Obama's Call with President Putin (March 01, 2014, The White House, Office of the Press Secretary). URL: [http://hainyzhnyk.in.ua/doc2/2014\(03\)01.obama..php](http://hainyzhnyk.in.ua/doc2/2014(03)01.obama..php)
547. S. 3522 (117th): Ukraine Democracy Defense Lend-Lease Act of 2022. URL: <https://www.govtrack.us/congress/bills/117/s3522/text>
548. Salivan P., Brock F. T., Xiaojun Li. US Military Aid and Recipient State Cooperation. *Foreign Policy Analysis* 7, 2011. № 3. P. 275–94.
549. The Washington Post: Сполучені Штати надали Україні обсяг допомоги, який перевищує підтримку будь-якій іншій країні з часів плану Маршалла.

URL: <https://svidomi.in.ua/page/the-washington-post-spolucheni-shtaty-nadaly-ukraini-obsiah-dopomohy-iakyi-perevyschchuie-pidtrymku-bud-iakii-inshii-kraini-z-chasiv-planu-marshalla>

550. Trump administration approves lethal arms sales to Ukraine. URL: <https://www.washingtonpost.com/news/josh-rogin/wp/2017/12/20/trump-administration-approves-lethal-arms-sales-to-ukraine/>

551. Trump administration stalled on whether to arm Ukraine. URL: https://www.washingtonpost.com/opinions/global-opinions/trump-administration-stalled-on-whether-to-arm-ukraine/2017/10/29/f83874da-bb53-11e7-a908-a3470754bbb9_story.html

552. Trump signs defense bill creating Space Force. URL: <https://thehill.com/policy/defense/475505-trump-signs-defense-bill-creating-space-force/>

553. U.S. Sends Ukraine \$400 Million in Military Equipment. URL: <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3318508/us-sends-ukraine-400-million-in-military-equipment/>

554. U.S. to send \$400 million in weapons to Ukraine, including more HIMARS. URL: <https://www.reuters.com/world/us-send-400-million-weapons-ukraine-including-more-himars-2022-07-08/>

555. Ukraine Security Assistance Strengthens Nation's Defense Industrial Base. URL: <https://www.war.gov/News/News-Stories/Article/Article/3601120/ukraine-security-assistance-strengthens-nations-defense-industrial-base/>

556. US keeps up weapons shipments to Ukraine with new \$500 mln package. URL: <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/new-500-mln-us-military-aid-ukraine-include-vehicles-munitions-sources-2023-06-26/>

557. US National Security Strategy. URL: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/>

558. US ready to boost arms supplies to Ukraine naval and air forces, envoy says.

URL: <https://www.theguardian.com/world/2018/aug/31/ukraine-kurt-volker-us-arms-supplies>

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ О.І. ЗАБОЛОТНЮКА**Статті, опубліковані у наукових виданнях категорії «Б»**

1. Kazan E., Zabolotniuk I. Broń biologiczna jako potężne zagrożenie militarne. *З історії західноукраїнських земель*. Львів, 2023. Вип. 19. С. 167–180.

(Особистий внесок автора – 70 %)

2. Заболотнюк І.О. Військова допомога США Україні у роки АТО. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2025. Вип. 42. С. 117–128.

3. Заболотнюк І.О. Військова допомога США Україні у роки російсько-української війни (2014–2018). *Вісник гуманітарних наук*. 2025. Вип. 10. С. 156–167.

Розділ колективної монографії

4. Казан, Е.М., Заболотнюк, І.О., Голубовська, О.М. Біотехнології та біологічна зброя у добу турбулентності світопорядку: трансформація військових (безпекових) загроз. *The International Community and Ukraine in the Processes of Economic and Civilizational Progress: Current Economic-Technological, Resource, Institutional, Security and Socio-Humanitarian Problems. Scientific monograph*. Riga: Baltija Publishing, 2024. Р. 283–293.

(Особистий внесок автора – 50 %)

**Статті, які додатково відображають
результати дисертаційної роботи**

5. Заболотнюк І.О., Казан Е.М. Цивільно-військове співробітництво в початковий період АТО. *Стратегічні комунікації у сфері забезпечення національної безпеки та оборони: проблеми, досвід, перспективи: збірник тез IV міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 27 вересня 2023 р.)*. Київ: НУОУ, 2023. С. 312–315.

(Особистий внесок автора – 60 %)

6. Заболотнюк І.О., Казан Е.М., Ковба М.В., Голубовська О.М. Посттравматичний стресовий розлад – проблема поствоєнного суспільства. *Психологія особистості фахівця в умовах воєнного часу та поствоєнної реабілітації: матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (Львів, 27 жовтня 2023 р.)*. Львів: ЛДУВС, 2023. С. 115–118.

(Особистий внесок автора – 50 %)

7. Казан Е.М., Заболотнюк І.О. Особливості психологічної допомоги учасникам бойових дій на сучасному етапі повномасштабного вторгнення Росії. *Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 21 лютого 2025 р.)*. Львів: ЛДУВС, 2025. С. 233–235.

(Особистий внесок автора – 70 %)